СОНЦА:

Усход, захад, даўжыня дня:
Мінск — 6.27, 17.26, 10.59;
Віцебск — 6.20, 17.12, 10.52;
Магілёў — 6.16, 17.16, 11.00;
Гомель — 6.13, 17.12, 10.59;
Гродна — 6.44, 17.39, 10.55;
Брэст — 6.41, 17.44, 11.03.

МЕСЯЦ:

Першая квадра 3 кастрычніка

ІМЯНІНЫ:

Савацея, Калістрата, Марка, Арыстарха, Ігната.

ЗВЯЗДА

● выдаецца са жніўня 1917 г. ● БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

10 КАСТРЫЧНІКА 1992 г.
субота, №№ 203—204
(21981—21982)

● цана 2 рублі

РОЗГАЛАС

БЕНЗІНАВАЯ ПЛАНКА ЦЭН ПАДСКОЧЫЛА Ў ЧАРГОВЫ РАЗ

Кіламетровыя аўтамабільныя хвасты на подступах да аўтазаправачных станцый ужо звыкла ўпісаліся ў пейзаж любога горада. Бензінавыя «магнаты» Мазырскі і Наваполацкі нафтаперапрацоўчыя заводы б'юць трывогу з прычыны скарачэння паставак нафты з Расіі адразу на 40 працэнтаў. Так што пытанне аб хуткім насычэнні беларускага рынку нафтапрадуктамі пакуль што нават і не ставіцца.

Так, існаваўшы да сённяшняга моманту кошт бензіна ў 6—7 рублёў, на фоне цэн у іншых рэгіёнах СНД, не пакідаў ніякіх ілюзій на будучае.

І вось — новыя цэны. З гэтага часу (дакладней — з учарашняга дня) кошт аднаго літра бензіну АІ-76 склаў 15 рублёў, АІ-93 — 17 рублёў 50 капеек. Ігнаруючы ўсялякія законы разумнага сэнсу, падскочыў на недасягальную вышыню яго камерцыйны курс — 70 рублёў за літр (прынамсі, такую інфармацыю мы атрымалі на аўтазапраўцы «Зялёны Луг»). Нам жа ў сваю чаргу прыходзіцца толькі здзіўляцца — у тым сэнсе, што літаральна ўчора выступіўшы на старонках «Звязды» начальнік упраўлення рэсурсаў, балансаў, аптовага гандлю і паставак нафтапрадуктаў М. Рамашка ні словам не абмовіўся наконт маючага адбыцца падаражання. Напэўна, зноў-такі быў не ў курсе, у што, дарэчы, верыцца з цяжкасцю. У выніку — чарговы «варфаламееўскі» натоўп як на пад'ездах да аўтазаправак, так і на іх тэрыторыі. Напрыклад, учора на тым жа «Зялёным Лузе» да 12 гадзін дня не было выдадзена ніводнай кроплі бензіну — па-першае, не ведалі новых цэн, а па-другое, як заўсёды — чакалі рэвізораў, якія, мяркуючы па ўсім, не вельмі і спяшаліся. Няцяжка сабе ўявіць, што ў гэты час рабілася ў радыусе кіламетра вакол «аб'екта».

На запраўцы па вуліцы Маскоўскай сітуацыя ў гэтым сэнсе была больш аптымістычней. Як ні дзіўна, але сюды інфармацыя пра падаражанне прыйшла ўжо зранку і толькі лімітаванне ў 20 літраў азмрочвалі настрой нават больш, чым падаражанне. Праўда, хутка прыватнікаў пачалі запраўляць толькі па нейкіх загадкавых спісах. Я паспрабаваў высветліць іх прыроду, але канчаткова заблытаўся. Адзінае, што зразумеў, дык гэта тое, што, каб трапіць у спіс, арганізацыя — і толькі яна — павінна рабіць штомесячны ўзнос каля 5 тысяч рублёў, пры гэтым купляючы яшчэ і звычайныя талоны. Так сказаць, плата ўсяго толькі за гарантыю заўсёды быць з палавінай бака.

І на фоне гэтай неразбярыхі — абсалютны спакой і мінімум таўкатні вакол валютных бензакалонак. Сціплая цана ў 80 цэнтаў за літр пакуль што не збірае кіламетровых чэргаў.

Ігар КАРНЕЙ.

ІЛЬГОТЫ ЗА ТАЛЕНАВІТАСЦЬ

Дзесяць працэнтаў мінімальнай зарплаты—такой цяпер у Маладзечна будзе плата за навучанне ў дзіцячых школах мастацтва.

А вось тыя бацькі, чые дзеці выберуць цымбалы, духавыя і ўдарныя інструменты, плаціць будуць на 25 працэнтаў менш. Бясплатным будзе навучанне ў школах выхаванцаў дзіцячых дамоў, школ-інтэрнатаў і сірот, якія знаходзяцца пад апекай. У асобных выпадках рашэннем мясцовых улад часткова ці поўнасцю будуць вызваляцца ад аплаты асабліва таленавітыя навучэнцы, а таксама дзеці з малазабяспечаных сем'яў — не больш, чым на навучальны год.

Вольга КАЖАМЯКІНА, (РІД).

УСЁ ГАРАЧЭЙ...

Мінскі гарвыканком дазволіў управе БНФ і дэмакратычным партыям краіны правесці напярэдадні адкрыцця сесіі Вярхоўнага Савета — 18 кастрычніка ў 14 гадзін на плошчы Назалежнасці мітынг-сустрэчу з дэпутатамі апазіцыі на тэму: «Рэферэндум — мірнае выйсце з крызісу».

Зміцер ЖДАНЮК.

ШТО ЎПАЛА З КАЛЁС

Начальнік кабінета прафілактыкі медвыцвярэзніка пры Чэрвеньскім РАУС у пары з інспектарам ДПС выехаў ноччу ў рэйд на зладзеяў і грабежнікаў і... згубіў пісталет. Адбылося гэта па прычыне ўжывання спіртнога.

Сяргей ПАЎЛАЎ. (РІД).

МІНІСТЭРСТВА АБАРОНЫ: ШЛЯХ ДА БЕЛАРУСКАСЦІ

Кожную пятніцу збіраюцца афіцэры апарату ваеннага ведамства на заняткі па вывучэнню беларускай мовы. Для гэтага абсталяваны лінгафонны кабінет, набыты падручнікі, слоўнікі, розныя дапаможнікі.

Адпаведная вучоба разгортваецца і ў воінскіх часцях. У новым годзе ў роту, батарэю, бібліятэкі будуць паступаць беларускамоўныя перыядычныя выданні з цэнтралізаванай падпіскі. З улікам праграмы, прынятай калегіяй міністэрства 20 чэрвеня бягучага года, пераарыентавана работа культурных устаноў воінскіх гарнізонаў. Асноўным напрамкам дзейнасці стала прапаганда традыцый беларускага народа, развіццё нацыянальнай культуры.

Шлях да беларускасці ў арміі нялёгкі. Гэта звязана з дадатковым фінансаваннем. Хто выдаткуе грошы на закупку рознай аргтэхнікі, на правядзенне шэрагу мерапрыемстваў па выкананню намечанай праграмы? Многае маглі б зрабіць творчыя саюзы рэспублікі, але ініцыятывы яны пакуль не праяўляюць. Што цалкам зразумела: сёння творчая інтэлігенцыя апынулася ў жабрацкім становішчы і бясплатна працаваць проста не мае права.

Уладзімір РУДЭНКА,

Пастанова Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь

АБ ПАРАДКУ ПЕРАРАЗЛІКУ ПЕНСІЙ І КАРЭКЦІРОЎКІ ЗАРАБОТКУ, ЯКІ ВЫЗНАЧАЕЦЦА ПРЫ НАЗНАЧЭННІ ПЕНСІЙ

У мэтах выканання пастановы Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь ад 17 красавіка 1992 г. «Аб парадку ўвядзення ў дзеянне Закона Рэспублікі Беларусь «Аб пенсіённым забеспячэнні» Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь **пастанаўляе:**

1. Зацвердзіць прыкладзенае палажэнне аб парадку пераразліку пенсій і карэкціроўкі заработку, які вызначаецца пры назначэнні пенсій.

2. Устанавіць, што пенсіі па інваліднасці ваеннаслужачым тэрміновай службы і пенсіі з выпадку страты карміцеля членам іх сем'яў вылічваюцца з прымяненнем зацверджанага гэтай пастановай палажэння.

3. Дзяржкамстату прадставіць Міністэрству сацыяльнага забеспячэння:

Не пазней 20 лістапада 1992 г. паказчыкі сярэднямесячнай заработнай платы рабочых і служачых у рэспубліцы за перыяд з 1950 па 1990 год — па гадах, а за перыяд з 1 студзеня 1991 г. па 1 кастрычніка 1992 г.— памесячна і паквартальна.

Не пазней 22 студзеня 1993 г. паказчыкі сярэднямесячнай заработнай платы рабочых і служачых за IV квартал 1992 г.

4. Устанавіць, што пераразлік пенсій, назначаных да 1 студзеня 1950 г. робіцца з заработку, з якога вылічана пенсія, павялічанага на індэкс росту сярэднямесячнай заработнай платы ў рэспубліцы за перыяд, што мінуў з 1950 года.

5. Дзяржкамстату сумесна з Міністэрствам сацыяльнага забеспячэння да 1 снежня 1992 г. апублікаваць у рэспубліканскім друку індэксы росту сярэднямесячнай заработнай платы рабочых і служачых з 1950 па 1990 год уключна ў адносінах да сярэднямесячнай заработнай платы рабочых і служачых за III квартал 1992 г.

6. Дзяржкамстату пачынаючы са студзеня 1993 г. штомесячна не пазней 22 чысла публікаваць у рэспубліканскім друку звесткі аб сярэдняй заработнай плаце рабочых і служачых за папярэдні месяц.

7. Міністэрству сацыяльнага забеспячэння да 20 кастрычніка 1992 г. зацвердзіць форму даведкі аб заработку для назначэння пенсіі.

Старшыня Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь
В. КЕБІЧ.
Кіраўнік спраў Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь
М. КАЎКО.

7 кастрычніка 1992 г.
г. Мінск.

(Палажэнне аб парадку пераразліку пенсій і каментарый да яго будуць надрукаваны ў наступным нумары).

● Закончыўся чарговы тыдзень — як заўсёды апошнім часам, даволі напружаны, мітуслівы і тлумны, у якім не надта многа часу на ўдумлівы аналіз таго, што адбываецца. Таму мы і вырашылі прапанаваць нашым чытачам у дні адпачынку больш інфармацыі, фактаў для асэнсавання, а таксама і проста цікавага чытання ў вольную хвіліну. Пастараемся, каб нашы суботнія нумары сталі жаданымі і карыснымі для кожнай сям'і.

У СЁННЯШНІМ НУМАРЫ ВЫ ЗНОЙДЗЕЦЕ: ●

Саветнік Старшыні Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь Іван Сцяпура:

«...Беларусі трэба выжыць, выстаяць у такіх надзвычай цяжкіх абставінах, замацаваць сваю незалежнасць. А дзеля гэтага трэба навучыцца эфектыўна кіраваць дзяржавай».

(Інтэрв'ю чытайце на 2-й старонцы).

Што патрэбна чалавеку для нармальнага жыцця ў першую чаргу? Каханне, грошы, праца? Мабыць, у кожнага павінна быць Радзіма. Няхай бедная і занядбаная, непрыветная і малая. Але Радзіма. Ці сустракаліся вам людзі без Радзімы? Не ведаеце, што адказаць?

Наша рэспубліка таксама яшчэ не ведае, што сказаць людзям, якія хочуць убачыць у ёй другую Радзіму, якія па палітычных і рэлігійных матывах не могуць пакуль што вярнуцца дамоў.

(Аб праблеме палітычных эмігрантаў на Беларусі, чытайце на другой старонцы).

СЁННЯ У «БЕЛАРУШЧЫНЕ»

● Пра Магільна — «Брэсцкую крэпасць» на нашым тапанімічным фронце.

● Ці ўсе Ленінскія праспекты стануць праспектамі Скарыны!

● Іванава ці Янава! Слаўгарад ці Прапойск! — пра гэта і іншае ідзе гаворка ў інтэрв'ю Леаніда Лыча.

(Беларушчыну вы знойдзеце на 3-й старонцы).

Ва ўсе часы сярэднестатыстычны абывацель быў неабыякавы да лёсу «герояў свайго часу». Але аналы свецкай хронікі з трэскам рушацца пасля непазбежнага закату чарговай «зоркі» альбо выхаду былога куміра на заслужаны адпачынак. Так і ў нашым выпадку. У свой час проста нельга было ўявіць футбольны клуб «Дынама» (Мінск) без таленавітага ігрока Людаса Румбуціса. Чым ён займаўся пасля свайго раптоўнага знікнення з поля? Мы ўзяліся выправіць гэты інфармацыйны вакуум артыкулам «Чалавека ацэньваюць не па нацыянальнасці, а па ўчынках».

(3 старонка).

ТРЭЦІ (ПАСЛЯ «ТАРАСА НА ПАРНАСЕ» І «СКАЗА ПРА ЛЫСУЮ ГАРУ») ТВОР — САТЫРЫЧНАЯ ПАЭМА ПРА СУЧАСНАСЦЬ «АЧМУРЭННЕ».

(Першую публікацыю паэмы чытайце на 4-й і 5-й старонках).

НАТО-біс ці Варшаўскі Дагавор-2?

Польская ваенная дактрына зарыентавана на Захад. Канчатковая ж мэта гэтай палітыкі — уступленне ў НАТО. Аб гэтым заявіў у Варшаве міністр абароны Польшчы.

Не сакрэт, што наша заходняя суседка — моцная ў ваенных адносінах дзяржава — з мабільнымі сухапутнымі сіламі, моцным ваенна - марскім флотам, авіяцыяй. Але гэтага, аказваецца, яшчэ недастаткова, каб быць прынятай у рады Паўночнаатлантычнага саюза. Патрэбны час і дакладна вызначаная ваенная дактрына.

Першым крокам у гэтым напрамку стала прапанова аб стварэнні абарончага саюза НАТО-біс. У яго, на думку польскай вайсковай вярхушкі (ці толькі?), акрамя іх краіны, змогуць увайсці дзяржавы Балтыі, Беларусь, Украіна, Чэхія і Славакія, некалькі рэспублік Югаславіі. З Расіяй мяркуецца падпісанне асобнага ваеннага пагаднення.

Ніякіх афіцыяльных водгукаў на гэтую заяву яшчэ не паступала. Маўчыць пакуль што і Міністэрства абароны Беларусі. Трэба думаць, яшчэ не забыта Дэкларацыя аб дзяржаўным суверэнітэце рэспублікі, адным з галоўных пунктаў якой з'яўляецца абвяшчэнне Беларусі нейтральнай дзяржавай — па-за ўсялякімі ваеннымі саюзамі.

Анатоль СЛАНЕЎСКІ.

ФОТАРОЗДУМ

Гэта быў нечы недарэчны жарт. Аб'ява прапаноўвала абмен, але каб сапраўды ўсё было так, ці знойдзецца нехта, хто пажадаў бы памяняцца месцам з гэтым жабраком?

Напэўна, ён зайздросціць адлятаючым у вырай птушкам. Праз колькі дзён яны будуць у далёкіх краях, пад цёплым небам. Пра тое цёплае неба так часта думаеш на халодных каменных прыступках...

Але чаму гэтыя вольныя птушкі вясной вяртаюцца дадому? Што кліча іх на прамерзлую, збяднелую зямлю?

Вядома, гэта быў чыйсьці недарэчны жарт. Радзіму не памяняеш, бо ніякі дзяржаўны ўказ, ніякі чалавечы прымус ці спакуса не адбяруць у нас тое, што дадзена Богам. Аднойчы і назаўсёды.

Уцякаюць птушкі ад маразоў, бягуць ад галечы людзі. Але Бацькаўшчыну на крылах не знясеш.

Яўген ПЯСЕЦКІ.

«ЗВЯЗДА»-93

ЗАСТАВАЙЦЕСЯ З НАМІ: ПАЛІТЫЧНЫ БАРОМЕТР ПРАДКАЗВАЕ НЕПАГАДЗЬ

Наступны год, магчыма, стане самым вялікім выпрабаваннем для маладой беларускай дзяржаўнасці. Вір эканамічнага крызісу, які ўсё глыбей зацягвае Беларусь услед за партнёрамі па СНД, з якімі мы звязаны, як альпіністы, — ратавальнымі і адначасова пагібельнымі канатамі, — гэты вір, напэўна, апусціць планку жыццёвага ўзроўню да крытычнай рысы. У гэтых умовах палітычныя партыі і рухі, колькасць якіх пастаянна расце і будзе павялічвацца,— адчуваючы хісткасць сітуацыі і рэальнасць хуткіх змен на палітычным Алімпе, — з новай сілай пачнуць баталіі за ўладу. Хутчэй за ўсё, у будучым годзе нас чакаюць датэрміновыя парламенцкія выбары, новая мітынговая хваля крайніх сіл і, — вельмі хацелася б памыліцца ў прагнозе, — актывізацыя рабочага руху.

Няпэўнасць палітычнага і эканамічнага становішча большасці блізкіх суседзяў не самым лепшым чынам адаб'ецца на нашых адносінах з імі. Знешняя палітыка Беларусі ў будучым годзе вымушана будзе карэкціраваць ранейшыя арыенціры, і — не выключана — пераглядаць прыярытэты.

Бадай, не будзе перабольшаннем сказаць, што ў выніку ўсіх палітычных пераўтварэнняў Беларусь у наступным годзе будзе кардынальна адрозніваецца ад Беларусі сённяшняй і ўчарашняй. Новы парламент, які мы выберам па новым законе, наўрад ці захоча захаваць пераемнасць курсу свайго, мякка кажучы, не надта дэмакратычна выбранага аморфнага папярэдніка (незалежна ад таго, хто пераможа на новых выбарах). Новы ўрад у крызіснай эканамічнай сітуацыі будзе прадпрымаць новыя канвульсіўныя, часта неэфектыўныя спробы стабілізаваць становішча. На гарызонце замаячыць фігура магчымага першага ў гісторыі Беларусі прэзідэнта — на моцную ўладу якога будуць разлічваць многія з тых, хто стаміўся ад бязладдзя і безуладдзя.

Не сумняваюся: вы стоміцеся выграбаць са сваіх паштовых скрынак передвыбарныя лістоўкі красамоўных кандыдатаў на ўтульныя парламенцкія крэслы; вас будзе раздражняць выгляд заляпаных партрэтамі прэтэндэнтаў на месца збавіцеля нацыі сцен і агародж; вы з раўнадушным выглядам будзеце праходзіць міма трыбун на плошчах, над аднымі з якіх лунаюць чырвоныя флагі і партрэты Леніна, над другімі — чорна-жоўта-белыя харугвы і лік апошняга імперскага самадзержца; вы тут жа будзеце пераключаць канал тэлевізара, калі ўбачыце на экране абрыдлы выгляд парламента.

І тым не менш, калі вы яшчэ не страцілі канчаткова надзеі на тое, што будучыня Бацькаўшчыны хоць у самай нязначнай ступені, — але залежыць ад кожнага з нас,— было б лепш, каб вы маглі адрозніваць шчырасць ад дэмагогіі, самададнасць ад двурушнасці, праўду ад хлусні.

Мы не збіраемся перапаўняць свае старонкі справаздачамі з сесій, з'ездаў, канферэнцый, не будзем навязліва прапаноўваць вам груваcткія палітычныя платформы і дэкларацыі. Мы хочам, каб вы мелі магчымасць аператыўна і дакладна арыентавацца сярод нашай шматколернай стракатай палітычнай мазаікі, якая, як у калейдаскопе, здольная вокамгненна мяняцца.

Мы будзем сцісла, аператыўна, даходліва расказваць вам, хто ёсць хто ў беларускай палітыцы, каменціраваць найбольш значныя і цікавыя падзеі, а часам і прагназіраваць іх. Мы будзем з вамі ў гэты мітуслівы, зменлівы, няпэўны час палітычных узрушэнняў.

Валянцін ЖДАНКО,
рэдактар аддзела палітыкі.

Ф. СП-1

Міністэрства сувязі і інфарматыкі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету **63850** (індэкс выдання)

«ЗВЯЗДА» Колькасць камплектаў

на 1993 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куды (паштовы індэкс) (адрас)

Каму (прозвішча, ініцыялы)

ПВ | месца | літар

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТКА на газету **63850** (індэкс выдання)

«ЗВЯЗДА»

Кошт	падпіскі	___руб.___кап.	Колькасць камплектаў
	пераадрасоўкі	___руб.___кап.	

на 1993 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куды (паштовы індэкс) (адрас)

Каму (прозвішча, ініцыялы)

ДА КАНЦА ПАДПІСКІ ЗАСТАЎСЯ 21 ДЗЕНЬ.
ПАДПІСНАЯ ЦАНА «ЗВЯЗДЫ» НА ПАЎГОДА —120 РУБЛЁЎ.

САВЕТНІК СТАРШЫНІ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ ІВАН СЦІПУРА:

«БЕЗ ДАСТОЙНАГА ГРАМАДЗЯНІНА НЕ БУДЗЕ ДАСТОЙНАЙ ДЗЯРЖАВЫ»

— Іван Іосіфавіч, вы толькі што вярнуліся з камандзіроўкі ў ЗША. Раскажыце, калі ласка, з якой мэтай і кім яна была арганізавана?

— Паездка была наладжана пасольствам ЗША ў Беларусі на аснове праграмы кангрэса ЗША па аказанню тэхнічнай дапамогі краінам былога СССР. Дэталёва мае праграму наведвання і вучобы ў Амерыцы распрацоўвала і фінансавала інфармацыйнае агенцтва ЮСІА.

— Ці задаволены вы праграмай паездкі?

— Яна была надзвычай грунтоўнай, карыснай і насычанай. Мэта ставілася такая: даць прадстаўніку маладой незалежнай дзяржавы магчымасць азнаёміцца з вопытам работы заканадаўчай і выканаўчай улады ў ЗША на розных узроўнях. Работа пачалася з Вашынгтона. Тут у Джорджтаўнскім і Вашынгтонскім універсітэтах для мяне індывідуальна былі прачытаны лекцыі аб федэралізме, палітычным працэсе ЗША, аб развіцці рыначнай эканомікі, стане малога бізнесу. Пасля былі сустрэчы ў кангрэсе і Белым доме. У кангрэсе азнаёміўся з працай заканадаўчай улады, даводзілася ўдзельнічаць у пасяджэннях палаты сенатараў і палаты прадстаўнікоў. Я меў поўную інфармацыю пра тое, якія пытанні там разглядаюцца, пра сістэму разгляду і г. д. Меў гутаркі з сенатарам Рычардам Лугарам — гэта вядомы палітык у Амерыцы, з членам палаты прадстаўнікоў Джымам Лічам. У асноўным мая работа праходзіла ў сакратарыятах палаты сенатараў і палаты прадстаўнікоў. У Белым доме я меў двухдзённыя кантакты з кіраўнікамі аддзелаў, вывучаў узаемадносіны апарату прэзідэнта з заканадаўчай уладай і з усімі структурамі, якія яму падпарадкаваны. Для мяне былі арганізаваны сустрэчы з вядомымі эканамістамі, у Сусветным банку, Нацыянальнай акадэміі кіравання, у міністэрстве сельскай гаспадаркі і міністэрстве гандлю. Гэта толькі першы этап. А далей работа працягвалася ў штаце Мічыган. У Дэтройце, які з'яўляецца горадам-пабрацімам Мінска, меў прынцыповыя размовы з бізнесменамі. У штаце Небраска вывучаў вопыт работы фермераў. У Каліфорніі азнаёміўся з вопытам вядзення перадвыбарнай кампаніі.

— Вопыт далёкай і высокаразвітой краіны якім-небудзь чынам можа быць скарыстаны Беларуссю?

— Я гэту праблему ўвесь час асэнсоўваю. Усё буду рабіць, каб многае з таго, што мне давялося вывучыць, убачыць, пачуць, перанесці ў практыку апарату Вярхоўнага Савета Беларусі і яго Старшыні. Я ўжо меў размову са Старшынёй Вярхоўнага Савета Станіславам Шушкевічам па выніках гэтай паездкі. І мы пагадзіліся, што трэба абавязкова скарыстаць усё карыснае, канструктыўнае, рацыянальнае з амерыканскага вопыту кіраўніцтва дзяржавай. У прыватнасці, неабходна радыкальна рэфармаваць існуючую ў рэспубліцы сістэму улады, якая цяпер вельмі грувасткая, непаваротлівая, як у цэнтры, так і на месцах.

— Скажыце, пра што ў вас пыталіся амерыканскія журналісты?

— «Як вы ўяўляеце развіццё Беларусі ў напрамку дэмакратызацыі, новых рэформаў?» — часта задавалі пытанне. Я адказваў шчыра, што Беларусь сёння знаходзіцца ў вельмі цяжкім становішчы, як палітычным, так і эканамічным. І асабліва ў сваім руху да дэмакратычнай дзяржавы. У мяне ёсць падставы баяцца, што старыя структуры ўлады супраціўляюцца ўсяму новаму — гэта відавочна і па дзейнасці нашага Вярхоўнага Савета, і па дзейнасці ўрада. Асабліва зразумела ўсё стала пры аналізаванні пайменнага галасавання па самых галоўных пытаннях — напрыклад, па зямлі, прыняцці новых законаў. Кансерватыўныя сілы стараюцца блакіраваць многія важныя пытанні. Тым не менш, нягледзячы на ўсе цяжкасці, наша рэспубліка будзе, хоць і пакутліва, ісці па шляху дэмакратызацыі. І асновы ў нас ёсць. З гэтым пагаджаліся і амерыканскія палітыкі, якія многія надзеі звязваюць менавіта з нашай рэспублікай, калі параўноўваюць з іншымі рэспублікамі былога СССР.

— Што ў ЗША ведаюць пра Беларусь?

— Пра Беларусь, на жаль, акрамя асобных палітыкаў, ніхто нічога не ведае. І гэта павінна нас устрывожыць.

— Праз якія асобы ідзе ўспрыманне Беларусі амерыканцамі?

— У асноўным праз асобу Шушкевіча. Палітыкі, беларуская эміграцыя ведаюць яго там як вельмі адукаванага, разважлівага чалавека, які не належыць да старой партыйнай наменклатуры і хоча весці Беларусь па дэмакратычным шляху. Яны спадзяюцца, што Шушкевіч здолее разам з беларускім народам перамагчы ўсе цяжкасці. У размове з сенатарам Лугарам прагучала пытанне: якія ўзаемаадносіны Шушкевіча з апазіцыяй? Я адказаў, што яны, на мой погляд, дзелавыя, хоць ёсць і пэўныя супярэчнасці. Галоўнае тут, каб не хапаліся за чубы і быў нармальны працэс руху наперад. Там, дарэчы, разумеюць, што Станіслаў Шушкевіч — кіраўнік дзяржавы, і яго дзейнасць павінна адпавядаць дзяржаўным інтарэсам. Дадам яшчэ, што людзі, з якімі я сустракаўся, асабліва ў палітычных колах, вельмі зацікаўлены тым, ці будзе ў нас моцная апазіцыя, ці змогуць БНФ і іншыя дэмакратычныя сілы Беларусі процістаяць кансерватарам.

— Якая ваша думка наконт рэферэндуму ў Беларусі?

— Я сваю думку адкрыта выказаў яшчэ год назад, калі ўбачыў, што большасць Вярхоўнага Савета робіць усё для таго, каб новыя рэформы ў рэспубліцы не праводзіліся. А цяпер, калі ўсе ўбачылі яшчэ і як асобныя дэпутаты, некаторыя кіраўнікі ўрадавых структур грабуць усё народнае пад сябе, не займаюцца тым, чым павінны займацца для дабрабыту людзей, сваёй дзяржавы, — рэферэндум гэта ўжо наша неабходнасць для будучыні. Ён адбудзецца ў Беларусі, як бы ні супраціўляліся многія наменклатуршчыкі. Хачу падкрэсліць, што амерыканскія палітыкі, бізнесмены і простыя людзі ў размовах жадалі Беларусі дабра і хутчэйшага прагрэсу. Іх хвалюе, каб у нас не было адкату назад.

— А ці былі ў вас сустрэчы з нашымі суайчыннікамі ў ЗША?

— Так. Мяне неаднойчы запрашалі да сябе дамоў амерыканскія беларусы. Раскажу пра чалавека, які жыве каля Нью-Йорка, дзе я пабываў. Гаспадар, як я зразумеў, трапіў у Амерыку з Нямеччыны, куды яго вывезлі падлеткам у час вайны. Тройчы яму давялося мяняць сваё прозвішча. Я хацеў з ім пагаварыць пра эміграцыйнае жыццё, але ён, напэўна, баяўся даверыцца мне, бо ўжо насцярожаны. Гэта і не дзіўна — многія нашы суайчыннікі ў ЗША зазналі сталінскія рэпрэсіі, якія звёдалі і перажылі ў пасляваенныя гады так званыя «здраднікі Радзімы». Гэтага чалавека, яго душу я зразумеў. Ён і зараз, пасля ўсяго перажытага на чужыне, любіць сваю Бацькаўшчыну — Беларусь. Чалавек гэты сказаў мне, што жыве ён на ўзроўні сярэдняга амерыканца, але забяспечана. Гэты ўзровень для жыхароў Беларусі ўсё яшчэ надта многа.

— Вашы погляды на амерыканскае грамадства змяніліся пасля наведвання гэтай краіны?

— Нам доўга ўбівалі ў галаву, што капіталістычнае грамадства гніе. Я ж пераканаўся, што гэта не так. Убачыў жа многае. Прывяду прыклад. У штаце Мічыган я прысутнічаў на пасяджэнні камісіі кангрэса. Запрасілі губернатара, каб вырашыць пытанне. Паехалі кангрэсмены ў Дом састарэлых і ўбачылі, што трэба палепшыць іх жыццё. Патрэбны сродкі, і наконт гэтага павялі размову з губернатарам. Бюджэт і так і гэтак круцілі, але не змаглі знайсці выйсця, бо ўсё было распланавана да канца года. Назаўтра я прысутнічаю на другім пасяджэнні з губернатарам: адбываецца сустрэча з бізнесменамі. Там абвяшчаецца праблема Дома састарэлых. Бізнесмены паслухалі, пацікавіліся, аказалася, што 4 мільёны долараў да канца года патрэбны — і яны вырашылі выдзеліць. Багатыя даюць жыць і іншым. Ці другі выпадак. Я быў здзіўлены, з якой дабрынёй і цеплынёй ставяцца да інвалідаў. Усё прадумана. Яны забяспечаны інваліднымі каляскамі, у іх ёсць асобныя месцы ў транспарце, яны ўсюды маюць доступ — і ў магазін, і ў тэатры, і на стадыёны. Па тым, як ставяцца да такіх людзей у грамадстве, і можна меркаваць, наколькі здаровае само грамадства. Я прыйшоў да высновы, што амерыканскае грамадства — здаровае, нармальнае, з высокім узроўнем жыцця. Самае галоўнае: там кожны грамадзянін абаронены законам, і калі ты яго парушаеш, то, незалежна ад пасады, будзеш адказваць. А што ў нас? Раней жа сакратар парткома мог у любую справу суда ўлезці, каб дамагчыся чалавеку прыгавору. Ды і цяпер яшчэ на месцах асобныя кіраўнікі па тэлефоне вырашаюць лёс грамадзяніна. Мяне найбольш уразіла, што да грамадскіх даброт мае доступ любы чалавек па свайму заробку, па сваіх магчымасцях. Гэта якраз тое, што характарызуе стан самога грамадства. Адным словам, для мяне стала зразумела, што без дастойнага жыцця грамадзяніна не будзе дастойнай дзяржавы.

— Што хвалюе сёння амерыканцаў?

— Ведаеце, ва ўсіх людзей, дзе б яны не жылі, падобныя праблемы. Але, як кажуць, узроўні, з якіх пачынаюцца гэтыя праблемы, розныя. Яны турбуюцца, як бы не згубіць работу, як больш зарабіць. Дарэчы, амаль кожны амерыканец гаворыць, што ён мала зарабляе. Як забяспечыць сям'ю, як палепшыць жыллёвыя ўмовы, як захаваць чыстым навакольнае асяроддзе. У апошні час амерыканцы вельмі заклапочаны выбарамі прэзідэнта.

— Дарэчы, на вашу думку, каго выберуць прэзідэнтам у Амерыцы?

— Вы, як і амерыканскія журналісты. Тыя таксама абавязкова пыталіся ў мяне аб гэтым. Я адказваў, што Амерыка будзе мець дастойнага сваёй дзяржавы, свайго народа прэзідэнта. Я ў гэтым не сумняваюся, бо выбарчая кампанія, як мне ўдалося даведацца, там вядзецца вельмі цывілізавана. Там ужо склалася традыцыя, што прэзідэнт альбо сенатар пасля выбрання нясуць адказнасць за свае перадвыбарчыя праграмы.

— Чаго не скажаш пра нашых выбраннікаў.

— Так, сапраўды. Сёння балюча глядзець, як многія з тых, хто падчас выбарчай кампаніі столькі наабяцаў людзям, больш таго, асобныя з іх, стаўшы ўжо дэпутатамі, пайшлі на ігнараванне законаў, выкарыстоўваючы службовае становішча. У Амерыцы такі чалавек тэрмінова падаў бы ў адстаўку. Аднак я перакананы: тыя, хто не паважае сёння Закон, і тыя, хто ім у гэтым патурае, не сёння дык заўтра адкажуць перад тым жа Законам. Шкада, што нашы сродкі масавай інфармацыі, за выключэннем адзінак, так рэдка ўзнімаюць гэтае пытанне.

— А як амерыканскае грамадства ставіцца да тых, хто злоўжывае службовым становішчам?

— Вы не паверыце, у штаце Мічыган паўгода губернатар Энглер вядзе перапіску са сваімі грамадзянамі, выступае па тэлебачанні і даказвае, што ён не вінаваты ў тым, што яго вадзіцель, едучы з ім, перавысіў скорасць, за што быў спынены паліцэйскім. І гэта стала вядома выбаршчыкам дзевяцімільённага штата. Вось і нашаму грамадству трэба імкнуцца да такога ўзроўню адказнасці перад Законам.

— А ці не задавалі вам пытанне ў ЗША, якая галоўная праблема стаіць цяпер перад Беларуссю?

— Так. Я гаварыў, што Беларусі трэба выжыць, выстаяць у такіх надзвычай цяжкіх абставінах, замацаваць сваю незалежнасць. А дзеля гэтага трэба навучыцца эфектыўна кіраваць дзяржавай. Цяпер, пасля вяртання дамоў, мая задача — сустрэцца з кіраўнікамі розных партый і рухаў, каб знайсці агульную мову, паразуменне. Усім прагрэсіўным сілам Беларусі трэба аб'яднацца, каб не даць магчымасці вярнуцца старому.

— Небяспека настолькі сур'ёзная?

— Дзеля гэтага варта паглядзець на дзейнасць Вярхоўнага Савета. Потым, я ж бачу, як збіраюцца, пра што гавораць прадстаўнікі былой партыйнай наменклатуры. Яны хацелі б, каб праваліліся рэформы ў Расіі. Ельцын для іх—костка ў горле. Не дай Божа што здарыцца з Ельцыным, у нас адбудзецца адкат назад.

— Не будзем заканчваць на такой песімістычнай ноце. Вярнуўшыся з ЗША, вы, як вядома, заявілі аб неабходнасці рэфармацыі цэнтральных органаў улады Беларусі...

— Так. І не толькі пра гэта. Але і пра тое, што члены парламента не павінны сумяшчаць сваю дэпутацкую дзейнасць з работай у заканадаўчых і выканаўчых органах кіравання, у розных камерцыйных структурах, у вытворчасці. Сённяшні дэпутацкі корпус, на жаль, у значнай сваёй частцы складаецца з былой наменклатуры, якая хутка прыбірае да рук дзяржаўную маёмасць. Таму вырашыць гэта пытанне будзе надзвычай цяжка.

Гутарыла Таццяна АНТОНАВА.

«Мёртвым душам» хочацца есці. І ў нашай краіне таксама

У Беларусі налічваецца каля двухсот асоб, якія прэтэндуюць на статус палітычнага эмігранта

ІХ НЕДАЛЮБЛІВАЮЦЬ У ЛЮБОЙ КРАІНЕ. Іх ніхто не можа да канца зразумець. Іх проста стараюцца не заўважаць. І падымаюць на шчыт толькі тады, калі краіна, адкуль яны ўцяклі, знаходзіцца ў ідэалагічным процістаянні да краіны, якая іх прыняла.

Ленін на браневіку аддаляецца ўсё больш і больш для кожнага з нас. Камунізм ужо, здаецца, ніхто не рызыкуе назваць маладосцю свету. Адыходзіць у нябыт выключная роля «розуму, гонару і сумлення нашай эпохі». А разам з гэтым мы забываемся і на людзей, якія адыгрывалі гэтую ролю не толькі ў нашай краіне.

ПАЛІТЭМІГРАНТЫ. На гэты статус у рэспубліцы ўжо прэтэндуюць каля 200 чалавек. У асноўным з Ірана, Афганістана, Эфіопіі. Сярод іх ёсць і «чырвоны» афганскі генерал, які не можа вярнуцца на сваю радзіму па зразумелых прычынах. Чырвоны колер цяпер не ў модзе. А перафарбавацца ў іншы няма магчымасці, а ў некаторых — і жадання. Перакананні — не апошняя рэч у свеце. І ледзь не адзіная, якую трэба паважаць у любых абставінах. І пры любых рэжымах. Іншая справа, што перакананні ёсць далёка не ў кожнага замежнага «рэвалюцыянера» ці прэтэндэнта ў такія. У некаторых былых сацыялістычных краінах, дзе пачалося паляванне на «ведзьмаў», цяпер не пытаюцца пра твае сённяшнія погляды. Там хочуць увогуле выключыць чырвоны колер са спектра палітычнага жыцця краіны, нават усякі ўспамін аб ім.

Некаторым чужаземцам проста небяспечна вяртацца на радзіму. Яны — бяльмо на воку спецслужбаў не толькі родных краін. Яны, як аказалася, не самы лепшы ўспамін і свайго народа. Яны — «МЁРТВЫЯ ДУШЫ».

«ГАСЦІННА СУСТРАКАЮЦЬ ВЫШЭЙШЫЯ НАВУЧАЛЬНЫЯ УСТАНОВЫ КРАІНЫ АФГАНСКІХ ЮНАКОЎ І ДЗЯЎЧАТ, ЯКІЯ ПРЫЕХАЛІ ВУЧЫЦЦА БУДАВАЦЬ САЦЫЯЛІЗМ У САВЕЦКІ САЮЗ».
(«Праўда», 1981 г.)

Выпускніца факультэта журналістыкі Белдзяржуніверсітэта афганка Хома не хоча будаваць сацыялізм на сваёй Радзіме. Яна ўвогуле не хоча там жыць. Яна не можа там жыць. Ва ўсякім разе так яна тлумачыць і паўтарае раз-пораз: «З намі павінны разабрацца і прыняць рашэнне».

Хома — член (ці былы член) НДПА (народна-дэмакратычнай партыі Афганістана), вельмі добра вядомай асабліва нашым хлопцам-афганцам, гэта былая кіруючая сіла краіны-суседа. Дарэчы, партыя засталася, як сцвярджае Хома. Яна толькі змяніла назву. Але гэта не мяняе сутнасці справы — кіруюць краінай цяпер іншыя, і ім два словы «член НДПА», няхай нават з прыстаўкай «былы», не вельмі падабаюцца. Хома баіцца сваіх родзічаў, якія па другі бок барыкад. Рыгор Мелехаў з «Ціхага Дона» ўваходзіў у родны хутар і «белым», і «чырвоным», і ніякім. Хоме, як і большасці яе суайчыннікаў у былым Саюзе, бліжэй за ўсё апошні варыянт. Яна цяпер не адабрае ўводу савецкіх войск у Афганістан. Яна ўжо не надта давярае пастулатам марксізму-ленінізму і асновам сацыялізму, будаваць які збіралася на сваёй Радзіме. Хома зусім іначай глядзіць на сацыялістычную рэвалюцыю ў ДРА ў 1979 годзе. Але менавіта цяпер яна апынулася фактычна за бортам жыцця. Ніякага дакумента, які пацвярджаў бы законнасць яе прысутнасці на беларускай зямлі, няма. Статус палітычнага бежанца, які даваў бы ёй шанц, адсутнічае. Іншай спецыяльнасцю, акрамя журналістыкі, Хома не валодае. Такое становішча амаль ва ўсіх яе суайчыннікаў на нашай зямлі. Такая няўпэўненасць, нават разгубленасць у многіх выпускнікоў-чужаземцаў многіх ВНУ. Некаторыя з іх, напрыклад курды, едуць у еўрапейскія краіны. Многія пачынаюць прадаваць свае асабістыя рэчы, каб выжыць. Як эфіоп Амар Саід Зеўду, таксама выпускнік таго ж журфака, выхадзец, як прынята гаварыць у нас, з «сярэдняй эфіопскай сям'і»: «Любы чалавек хоча жыць на сваёй Радзіме. Але калі яна не хоча цябе прымаць, трэба жыць надзеяй, што ты калі-небудзь ёй спатрэбішся. І спрабаваць выжыць там, дзе цябе прытулілі». Зеўду, канешне, мае рацыю. Ён скончыў журфак з адзнакай і хацеў бы працягваць вучобу аспірантам. Але часы лозунгаў аб нашай бясплатнай адукацыі адышлі беззваротна. Як і цацканне з кожным замежным рэвалюцыянерам ці змагаром за светлую будучыню сваёй краіны. Каб працягваць вучобу, патрэбны грошы. Але дзе ж іх узяць? Светлая будучыня, як нам вядома з гісторыі, будавалася не ў фраках і без звону манет у кішэнях яе будаўнікоў. У такім жа становішчы, як Зеўду, амаль 40 эфіопаў — выпускнікоў Мінскага вышэйшага палітычнага вучылішча. Як ён будзе зарабляць свой хлеб у нашай краіне, Зеўду таксама не ведае. Ён—былы член Рабочай партыі Эфіопіі.

«КПСС ПАВІННА УСЯЛЯК ДАПАМАГАЦЬ БРАЦКІМ РАБОЧЫМ І КАМУНІСТЫЧНЫМ ПАРТЫЯМ І РУХАМ ЗАМЕЖНЫХ КРАІН».
(З Праграмы КПСС 1978 г.)

І дапамагала. І не толькі яна. Уся краіна добразычліва прымала сваіх замежных братоў па ідэалагічнай зброі. Напрыклад, дом-інтэрнат для апошніх па вуліцы Любімава, 4 у Мінску, быў аддадзены ім па загаду Пятра Машэрава без лішніх ваганняў і роздуму. Трэба дапамагчы замежнаму рэвалюцыйнаму руху? Калі ласка!

А здзяйснялася гэта дапамога, вядома, праз Маскву. І, вядома, праз Чырвоны Крыж. Чаму, вядома? Таму што арганізацыя не вельмі прыкметная, ды і мэтай сваёй ставіць не што іншае, як дапамогу.

Увогуле праз Чырвоны Крыж прайшлі тры хвалі эміграцыі ў краіну, якая тады называлася Савецкім Саюзам. З Іспаніяй было проста. Пасля Вялікай Айчыннай многія савецкія іспанцы паехалі на Радзіму, некаторыя прынялі савецкае грамадзянства і ўзяліся несці крыж нашай сацыялістычнай рэчаіснасці. З другой хваляй эміграцыі—іранцамі, у асноўным членамі партыі працы «Тудэ» — асаблівых праблем не ўзнікала ажно да 1991 года, калі перасталі Чырвонаму Крыжу даваць грошы на матэрыяльную дапамогу чужаземцам. Ну а да трэцяй хвалі — афганцаў і эфіопаў — Чырвоны Крыж проста не дайшоў сваёй бацькоўскай увагай. Палітычнае надвор'е ў Афганістане і Эфіопіі для левых была спрыяльнай да нядаўняга часу.

Супрацоўнік Чырвонага Крыжа Уладзімір Сёмуха, які ўвесь час быў адным з куратараў дома на Любімава, 4, сцвярджае, што амаль усе замежныя эмігранты прыехалі да нас «без штаноў». Рускай мове іх навучылі бясплатна, далі па 500 рублёў, а сем'ям да працаўладкавання выдзялялі штомесяц па 150 рублёў. Каля двухсот членаў «Тудэ» ўпэўнена адчулі сябе на савецкай зямлі. Авіраўскае пасведчанне давала ім магчымасць не толькі абменьваць рублі на СКВ, але і свабодна ездзіць за мяжу, матэрыялізуючы выгаду розніцы паміж «драўлянымі» і свабодна канверсуемымі. Так і жылі.

Перакананні перакананнямі, а сярод машын, якімі валодаюць «тудэйцы», ёсць самыя прэстыжныя заходнія маркі — «Опель», «Мерседэс», «Фольксваген» і інш. У доме-інтэрнаце, які пераабсталявалі пад сапраўдную маласямейку, былі нават пакоі для сушкі бялізны. Так што вучыцца будаваць сацыялізм ці проста жыць у нашай краіне чужаземцам было няблага. Хоць, як прызнаўся У. Сёмуха, многія з іх пабывалі ў свой час у небезвядомых Навінках. А двое ў канцы 80-х выкінуліся з 9-га паверха свайго дома, які стаў ім другой радзімай, напэўна, не да канца.

Многія ўладкаваліся ва ўніверсітэты, інстытуты, на заводы. Праблем з гэтым асаблівых не ўзнікала. Адзін званок з гаркома партыі — і замежны таварыш станавіўся членам працоўнага калектыву якога-небудзь дастойнага прадпрыемства.

Што адбываецца цяпер? Ці будзе вагацца кіраўнік прадпрыемства, калі паўстане дылема: звальняць свайго ці чужаземца? І як можна ўявіць жыццё без звыклай дапамогі Чырвонага Крыжа? Сапраўды, як?

У. Сёмуха прывёў прыклад, калі сірыец уладкаваўся рознарабочым у адной з мінскіх школ. Дырэкцыя задаволена — чужаземец не п'е, не лаецца і, да таго ж, працуе. А для яго — свой кавалак хлеба. А астатнія? Астатнія ў такім жа чаканні, як Хома і Зеўду. Некаторыя, праўда, займаюцца бізнесам. Сэдэгі Сіямак з Ірана, напрыклад, працуе ў сумесным прадпрыемстве «Белперс». Праўда, што выпускае ці будзе выпускаць гэта прадпрыемства, ён так і не змог мне дакладна растлумачыць. Але чалавек пры справе. І чакае толькі высвятлення свайго статуса. У такім жа становішчы каля 100 чалавек з Любімава, якія жывуць нават без ордэраў на свае кватэры. Іх не выдавалі чужаземцам, каб не змаглі абмяняць жыллё. Хоць ты тройчы камуніст ці рэвалюцыянер, а пад пільным вокам улад быць абавязаны.

«САПРАЎДНЫМ КАМУНІСТАМ МОЖНА СТАЦЬ ТОЛЬКІ ТАДЫ, КАЛІ ЎЗБАГАЦІШ СВАЮ ПАМЯЦЬ БАГАЦЦЕМ УСІХ ТЫХ ВЕДАЎ, ЯКІЯ ВЫПРАЦАВАЛА ЧАЛАВЕЦТВА»
(У. І. Ленін).

Ці сталі многія замежныя студэнты тым, кім хацелі стаць — будаўнікамі сацыялізму ў сваіх краінах? Як аказалася, з пабудовай грамадства ўсеагульнай роўнасці цяжкасці не толькі ў нас.

Жылец дома-інтэрната па Любімава, які па вядомых прычынах захацеў застацца неназваным, доўга расказваў пра тое, як жывуць тыя, хто збіраецца стаць палітэмігрантам. Замежныя машыны, п'янкі, нашы дзяўчаты ўпрыгожваюць іх «цяжкае жыццё» на чужыне.

Безумоўна, гэта далёка не ўсе. Але пытанняў па замежных студэнтах, у тым ліку тых, якія хочуць атрымаць статус бежанца, шмат. Хто іх будзе вырашаць, адказаць няпроста. Мы самі прывучылі іх у нейкай меры да ўтрыманства: калі ў цябе левыя перакананні, значыць, атрымлівай свой гарантаваны кавалак хлеба з маслам. За ўсё, як вядома, трэба плаціць. Як гаварыў Экзюперы: «Мы адказныя за тых, каго мы прыручылі». На замежным аддзяленні таго ж журфака ад студэнтаў часта можна пачуць: «Вы нам супраць Леніна не гаварыце. Вы не ведаеце капіталізму». Рэдакцыя газеты замежнага аддзялення «Мерыдыян» вельмі нагадвае газету парткома якога-небудзь завода перад чарговым з'ездам КПСС. Ангеліна Рудэнка, намеснік дэкана па рабоце з замежнымі студэнтамі, сказала прама: «Вядома, па якой лініі прыязджаў да нас асноўны кантынгент студэнтаў. Але драматызм сітуацыі ў тым, што мы ўзяліся адказваць за іх вучобу і жыццё і ўмыць рукі цяпер лягчэй за ўсё».

Многія сёлетнія выпускнікі журфака хацелі б вучыцца ў аспірантуры. І сярод іх сапраўды нямала вельмі здольных. Але як можа выкладаць чужаземец на мове, якой ён добра не валодае? Ды і цяпер жа за ўсё трэба плаціць. Да гэтага былыя і сённяшнія рэвалюцыянеры, камуністы і прадстаўнікі іншых левых партый не гатовы. Сацыялізм, да якога яны імкнуліся разам з намі, у свой час усё расставіў па сваіх месцах. А цяпер няма Радзімы, няма сацыялізму, няма ўпэўненасці ў сваёй будучыні. Як, напрыклад, у трох афганцаў, студэнтаў трэцяга курса журфака. Адзін студэнт - замежнік ужо быў вымушаны кінуць вучобу. Рэакцыя рэктара ўніверсітэта, як і большасці рэктараў вышэйшых навучальных устаноў, дзе вучыліся і вучацца прэтэндэнты ў палітэмігранты: «Шукайце работу».

Яны ж хочуць знайсці спачатку разуменне свайго месца ў жыцці. Многія выпускнікі пішуць Ангеліне Аляксандраўне словы падзякі. В'етнамцы паведамілі, што ў Ханоі ўпершыню адкрыўся факультэт журналістыкі, арганізаваны былымі студэнтамі жуфака БДУ. Ліванцы, якія вучыліся ў Саюзе, у сябе дома селяцца побач і называюць свае вуліцы Маскоўскімі і Мінскімі. Як ні называй іх цяпер, «чырвонымі» ці «белымі», але прэстыж нашай рэспублікі яны, нягледзячы ні на што, узнімаюць. І было б занадта жорстка людзей, якія не могуць паехаць на радзіму, пакінуць на волю лёсу.

«ЭМІГРАНТ — ЧАЛАВЕК, ЯКІ ПЕРАСЯЛІЎСЯ СА СВАЁЙ АЙЧЫНЫ Ў ІНШУЮ КРАІНУ ПА ПАЛІТЫЧНЫХ ПРЫЧЫНАХ». (З тлумачальнага слоўніка пад рэдакцыяй К. Крапівы).

На чарговую сесію Вярхоўнага Савета рэспублікі будзе выносіцца пытанне аб эмігрантах, як паведаміў старшыня Пастаяннай камісіі ВС РБ па нацыянальнай палітыцы і міжнацыянальных адносінах, а цяпер яшчэ і намеснік старшыні Камісіі пры Прэзідыуме ВС па пытаннях палітычнай эміграцыі Міхаіл Слямнёў. Калі ж з'явіцца распрацаваны статут палітэмігранта і бежанца, у якія тэрміны падрыхтаваны адпаведныя законы? Міхаіл Аляксандравіч сказаў, што праз некалькі месяцаў. Я асабіста не здзіўлюся, калі і праз паўгода сітуацыя з эмігрантамі будзе крытычнай. Праблемы з чужаземцамі абвастраюцца з кожным днём. Да палітычнай эміграцыі дадаецца эканамічная. Многія в'етнамцы ўвогуле павышаюць крыміна-генную сітуацыю ў рэспубліцы. Яе могуць ускладніць і тыя, каму своечасова не дадуць статус палітэмігранта, каб яны змаглі ісці працаваць, а не прадаваць свае рэчы. «Мёртвым душам» таксама хочацца есці, якімі б «мёртвымі» яны ні выглядалі цяпер у прававых адносінах.

І разам з тым гэта адбываецца ў той час, калі мы стаім на парозе масавага беспрацоўя. Калі 40 тысяч афіцэраў-беларусаў знаходзяцца за межамі рэспублікі. Калі мы павінны абараняць сябе і свой рынак ад непажаданых гасцей. І ўвесь чацвёрты свет прымаць у сябе не збіраемся, як сказаў М. Слямнёў. Сітуацыя ўскладняецца яшчэ і тым, што па звестках АВІРа, некаторыя афганцы ў Беларусі выклікаюць да сябе сваіх родных і тым самым павялічваюць колькасць прэтэндэнтаў на статус палітэмігранта, які хочуць атрымаць ужо і некаторыя грамадзяне з рэспублік блізкага замежжа. Рэспубліка сутыкаецца фактычна з бессістэмным патокам бежанцаў. Па вялікаму рахунку, гаворка ідзе аб пагрозе нацыянальнай бяспецы. Таму ў камісію па эміграцыі ўваходзяць прадстаўнікі Міністэрства замежных спраў, Дзяржкампрацы, Міністэрства ўнутраных спраў. Іншая справа, што ў МУС і КДБ толькі вывучаюць справы прэтэндэнтаў у палітэмігранты, і колькі працягнецца гэта праверка, невядома.

Іміграцыйная служба ў Саўміне не можа вырашаць гэтыя пытанні, а ў Чырвоным Крыжы няма больш грошай на прывычныя, асабліва для іранцаў, матэрыяльныя дапамогі. Замкнутае кола непрымання чужаземцаў, не жадаючых ехаць на радзіму, могуць прарваць толькі экстранныя эфектыўныя меры, да якіх нашы заканадаўцы пакуль што не гатовы.

«Што ж за прытча, на самай справе, што за прытча, гэтыя мёртвыя душы? Логікі няма ніякай у мёртвых душах». (М. В. Гогаль. «Мёртвыя душы»).

Сапраўды, логікі ў сітуацыі з прэтэндэнтамі ў эмігранты няшмат. У розных краінах іх называюць па-рознаму. У Бельгіі, напрыклад, людзьмі без радзімы. У Турцыі — невідзімкамі. Быццам бы ёсць, а быццам і няма. Ці не праўда, ну вельмі нагадвае гогалеўскія «мёртвыя душы»? З адной толькі розніцай. Гэты варыянт «мёртвых душ» не хоча згаджацца са сваім «мёртвым» існаваннем і хоча знайсці сваю Радзіму. Хоць бы часова.

Аляксандр КОКТЫШ.

ПРАВЕРЦЕ ПРАВІЛЬНАСЦЬ АФАРМЛЕННЯ АБАНЕМЕНТА

На абанеменце павінен быць прастаўлены адбітак касавай машыны.

Пры афармленні падпіскі (пераадрасоўкі) без касавай машыны на абанеменце прастаўляецца адбітак каляндарнага штэмпеля аддзялення сувязі. У гэтым выпадку абанемент выдаецца падпісчыку з квітанцыяй аб аплаце кошту падпіскі (пераадрасоўкі).

Для афармлення падпіскі на газету або часопіс, а таксама для пераадрасавання выдання бланк абанемента з даставачнай карткай запаўняецца падпісчыкам чарнілам, разборліва, без скарачэнняў, адпаведна ўмовам, выкладзеным у каталогах.

Запаўненне месячных клетак пры пераадрасаванні выдання, а таксама клеткі "ПВ-МЕСЦА" робіцца работнікамі прадпрыемстваў сувязі.

БЕЛАРУШЧЫНА

ВЫРУЧАЙ, ТАЛАКА!

50 тысяч за нараджэнне кнігі

Усё больш жорсткай становіцца эканамічная сітуацыя для аўтараў рукапісаў беларускіх кніжак. Выдавецтвы, так бы мовіць, прапануюць ім «платныя роды» па цане, як для аднаго чалавека дык усім і не малой. Напрыклад, Таццяне Кухаронак, якая падрыхтавала кнігу «Радзінныя звычаі і абрады беларусаў» прапанавана папярэдне заплаціць выдавецтву «Навука і тэхніка» 50 тысяч рублёў.

Таццяна — наш пастаянны аўтар. Яе артыкулы з серыі «Народны каляндар» чытачы збіраюць і захоўваюць. Для новай кнігі фальклварыст сабрала цікавейшы абрадавы матэрыял, які спакон веку «афармляў» найзначнейшую падзею ў жыцці — нараджэнне чалавека. Што ж мы забылі сёння з таго, чым павінны сустракаць немаўля на гэтым свеце? Што з правераных часам прыкмет, вераванняў і магічных дзеянняў можа прыдацца нявопытным матулям? Што ўпрыгожыць сённяшняе жыццё?..

Аўтар спадзяецца, што знойдуцца чытачы, фундатары, якія захочуць атрымаць адказ на гэтыя пытанні, прачытаўшы кнігу. Іншага спадзявання на яе выхад, як грашовая талака, пакуль няма.

Усіх, хто захоча дапамагчы выхаду кнігі «РАДЗІННЫЯ ЗВЫЧАІ І АБРАДЫ БЕЛАРУСАЎ», просім пералічваць сродкі на разліковы рахунак № 363362 Мінскага камерцыйнага банка «Пошук», код 782, для кнігі Т. Кухаронак.

Не адзін дзесятак розных народных інструментаў вырабіў вядомы музычны майстар з Мінска Уладзімір Пузыня. Але беларуская ліра, работу над якой ён толькі што закончыў,—прадмет асаблівага гонару майстра.

Некалькі гадоў пошукаў і карпатлівай працы прывялі да стварэння інструмента выключнай чысціні гучання. Дасягнута гэта за кошт прымянення новай схемы механікі клавіятуры. Гэтая работа майстра высока ацэнена музыкантамі.

НА ЗДЫМКУ: Уладзімір ПУЗЫНЯ дэманструе новую ліру кампазітару Віктару ВОЙЦІКУ.

Фота Яўгена КАЗЮЛІ. (БЕЛІНФАРМ).

ПАДЗЕЯ

Вечная памяць... праз 20 гадоў

Дваццаць гадоў назад ён не саромеўся размаўляць на роднай мове. Ён шчыра верыў у адраджэнне нацыянальнай культуры, заняўся вывучэннем скарынаўскай спадчыны, вярнуў з нябыту беларускі касцюм... Яго забойцы не панеслі заслужанага пакарання. А ў Талачыне, на радзіме мастака, з'явілася сціплая магіла з надпісам «Лявон Баразна. 1929—1972».

Адкрыццё надмагільнага помніка Лявону Баразне, мастаку і шчыраму беларусу, сабрала ў першую суботу кастрычніка на могілках станцыі Талачын шмат беларускіх мастакоў, паэтаў, мастацтвазнаўцаў, яго сяброў і родных. Прайшло дваццаць гадоў, перш чым памяць пра выдатнага культурнага дзеяча была ўшанавана належным чынам. «Рана ці позна гэта абавязкова адбылося б. Беларусь не забывае сваіх сыноў»,—заявіў Валяр'ян Янушкевіч, аўтар помніка. Скульптура бронзавай жанчыны з рукамі, складзенымі ў малітве, была зроблена больш за чатыры гады назад і доўга экспанавалася на розных выставах пад назвай «Памяці Баразны». І толькі зараз заняла прызначанае ёй месца — асвячоная святаром мінскай праваслаўнай Петрапаўлаўскай царквы айцом Вячаславам. «Супакой, Божа, раба твайго Лявона і ўчыні яму вечную памяць»,— панесліся да неба высокія словы малітвы...

Ірына ЗАВАДСКАЯ.

НАШЫ ПРОЗВІШЧЫ

Што будзе з новай рубрыкай?

Дарагія чытачы! Як «Звязда» ўжо паведамляла, памёр акадэмік Мікалай Васільевіч Бірыла. Дзесьці месяцам раней ён прыйшоў у рэдакцыю з цікавай прапановай: весці ў газеце аддзел даведак і кансультацый па беларускіх прозвішчах. Беларускі іменаслоў на працягу дзесяцігоддзяў быў яго любімай навуковай тэмай. Багатымі ведамі ён хацеў дзяліцца з чытачамі «Звязды», каб абудзіць іх інтарэс да гісторыі мовы, гісторыі свайго роду...

На жаль, Мікалай Васільевіч не паспеў перадаць рэдакцыі чарговыя матэрыялы слоўніка беларускіх прозвішчаў. Таму, пакуль не разабраны паперы нябожчыка, мы не можам паведаміць пра лёс рубрыкі «Нашы прозвішчы». Але, спадзяёмся, публікацыі не закончацца літарай А...

Сёння мы друкуем водгук на ранейшую публікацыю М. В. Бірылы.

Яшчэ некалькі версій...

Прачытаў «Звязду» за 25 верасня г. г. (№ 193) і не стрымаўся, каб не адгукнуцца на вашу новую рубрыку з працягам пад назвай «НАШЫ ПРОЗВІШЧЫ». Сардэчна вітаю яе, але наконт паходжання майго прозвішча засумняваўся.

Справа ў тым, што я з 1961 г., як толькі стаў студэнтам філфака БДУ, займаюся «расшыфроўкай» усіх слоў, што засвоіў у сваёй роднай вёсцы Морач Клецкага раёна, у тым ліку і прозвішчаў.

Вядома, найперш мяне цікавіла сваё прозвішча, якое яшчэ ў сярэдняй школе я супастаўляў з такімі, як БАБУР — нашчадак Тамерлана (думалася, што засталося з нейкага нашэсця) і Абу-Бакар — псеўданім пісьменніка (зноў жа думалася, што ўзяты з нечага падобнага).

Пазнаёміўшыся з дыялекталогіяй, пераканаўся, што прозвішча паходзіць ад слова АБАБУРЫЦЦА, якое на радзіме абазначае: 1) абмачыцца (нават і ў пасцелі); 2) апусціцца (існуе яшчэ нават і варыянт АПАТУРЫЦЦА); 3) заваліцца (нават і пра п'яніцу, што заваліўся пад плот ці ў лужыну).

Пазней, калі стаў аспірантам і пісаў кандыдацкую дысертацыю, пераканаўся, што прозвішча складаецца з двух слоў: АБА— ад сукна і БУРКА — вопратка з гэтага сукна. Падставай для такога вываду паслужыла распаўсюджанасць прозвішча не толькі ў Клецкім і Нясвіжскім раёнах, але і ў Салігорскім, Бабруйскім, Барысаўскім, а таксама ў самім Мінску.

Да таго яшчэ, калі ў 1970 г. прыехаў на працу ў Магілёў, зафіксаваў аналагічныя паводле структуры прозвішчы нават у абласным цэнтры: ШАРАБУРКА, ЧАРНАБУРКА.

Тое, што прозвішча складаецца з двух слоў, лічыць і Мікіта Талстой — праўнук Л. М. Талстога, вядомы лінгвіст і славіст, які, вітаючы выхад часопіса «Веснік Белдзяржуніверсітэта», звярнуў увагу і на мой артыкул, змешчаны там, праўда, сам не заўважыў, як стварыў новую версію паходжання, перадаўшы прозвішча па-руску наступным чынам: ОБАБУРКО, г. зн. абодва сівыя (бурыя) коні (накшталт казачнага Сіўкі-Буркі).

Мікола АБАБУРКА,
дацэнт Магілёўскага педінстытута імя А. Куляшова.

«МЫ НЕ СПУСКАЕМ ЗАГАДЫ ТЭРМІНОВА МЯНЯЦЬ НАЗВЫ. ДА ГЭТАГА ЯШЧЭ ПАВІНЕН ДАРАСЦІ САМ НАРОД»

Леанід ЛЫЧ, старшыня Тапанімічнай камісіі пры Прэзідыуме Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь чытае пошту «Звязды» і адказвае на пытанні нашага карэспандэнта

У семдзесят дзевятым годзе ў гісторыка Леаніда Лыча, ураджэнца вёскі Магільна Уздзенскага раёна, у яго землякоў-магілянцаў адабралі родную, прывычную назву. Камусьці з мясцовага начальства яна здалася немілагучнай: вёска Магільна стала вёскай... Нёман.

Ці мала на нашай зямлі такіх выпадкаў, калі моўна-культурныя, з летапіснымі каранямі помнікі папросту скалупваліся, замяняліся і сілай выштурхоўваліся з ужытку? Нямала. Але вось што трэба заўважыць: сапраўдная «ваенная кампанія» супраць беларускай тапаніміі ў 1964 годзе не выклікала ў адказ масавага «партызанскага руху» беларусаў. Дзе-нідзе толькі, кажуць, на першым часе зрывалі ці псавалі шыльды з замененымі назвамі...

Трэба было мець адвагу Талаша і ўпартасць Дон-Кіхота, каб ва ўмовах той антыпатрыятычнай сістэмы так, як Леанід Лыч, кінуцца на абарону сваёй назвы. Па сутнасці, ці не першы ў рэспубліцы ён загаварыў аб гэтай праблеме публічна. 17 ліпеня 1980 года ў «ЛіМе» выйшаў яго артыкул «Асцярожна: гісторыя!» Мне давялося рыхтаваць яго публікацыю ў «Звяздзе» — «Біяграфія ў геаграфіі» (15 студзеня 1984 г.), і я добра памятаю, якую незадаволенасць «зверху» яна выклікала...

Мы яшчэ мала ўсведамляем, што гэта быў нябачны фронт змагання за волю і годнасць сваёй зямлі і што можна даваць ордэн ці крыж неадступнаму абаронцу адной-аднюсенькай назвы Магільна, якая стала сапраўднай «Брэсцкай крэпасцю» на нашай зваяванай геаграфічнай карце. Магілянцы стаялі за сябе больш як дзве пяцігодкі: пісалі лісты, збіраліся на сходы і, нарэшце, правялі мясцовы рэферэндум і перамаглі (1979—1991 гг.). Вясной мінулага года Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР вярнуў іх спрадвечную назву. Нядаўна ж доктар гістарычных навук Леанід Лыч — як чалавек невыпадковы — быў назначаны старшынёй Тапанімічнай камісіі пры гэтым органе. Такім чынам, дзяржава ўрэшце ўзяла пад сваю апеку тую закінутую тапанімічную справу, пра стан якой, дарэчы, «Звязда» падрабязна пісала 28 сакавіка 1991 года. Нагадаем, што гэта публікацыя стала штуршком для прыняцця адпаведнага рашэння камісіі Вярхоўнага Савета (гл. «Звязду» за 3 красавіка 1991 г.).

Да сустрэчы з Леанідам Міхайлавічам у рэдакцыі я найперш падрыхтавала папку чытацкай пошты. Першым мы прачыталі вось гэты ліст.

Многім, верагодна, вядома, што ў Ноўгарадзе стаіць помнік тысячагоддзю Расіі. Цяжка сабе ўявіць большае выражэнне імперскай спесі і заносліваці, чым тое, якое дазволіла сабе квасная імперыя сто гадоў таму назад. Такога не ведаў нават Рым. Маецца на ўвазе тая частка кампазіцыі, дзе ў прыніжальных позах перад рускім царом паказаны народы, якія далі яму тытул «Самадзержца расійскага, караля польскага, князя фінляндскага, і іншая, і іншая, і іншая...» Сярод іншых ёсць там і наш няшчасны продак, беларус, пакарэнне якога ў 1793 годзе сярод усіх тытулаў дабавіла і «Вялікі князь літоўскі». Безумоўна, ніхто не мае права ўказваць ельцынскай Расіі, якія ёй помнікі афішаваць, якія разбураць (як многія ў Маскве на працягу апошняга года) і аб якіх маўчаць. Урэшце, гэта частка гісторыі. Аднак можна сцвярджаць пакуль што адно — былая метраполія вельмі ж неахвотна развітваецца з маніяй імперскай перавагі. Сведчанняў таму шмат. (Вельмі многія з іх датычаць і нашай Рэспублікі. Сярод іх — самаўхіленне ад чарнобыльскіх праграм, імкненне ўскласці на плечы беларусаў клопаты аб сацыяльнай уладкаванасці рускіх афіцэраў, самавольнае аваloданне маёмасцю за мяжой, знешнім доўгам іншых дзяржаў Саюзу, ваенна-марскім флотам, валютным фондам і залатым запасам і многім іншым, што стваралася сумеснай працай усіх народаў...)

Але ў многім мы самі патакаем гэтаму, у прыватнасці, захоўваючы ў тапаніміцы нашых населеных пунктаў тое, што кожную гадзіну напамінае пра залежнае мінулае. Вуліцы нашых гарадоў літаральна заляпаны імёнамі або генералаў імперыі ўсіх часоў — ад Суворава да Фрунзе, Чапаева і Чарняхоўскага, або яе палітычных дзеячаў — Кірава, Калініна і г. д., або дзеячаў культуры, як быццам у нас саміх не было ні пісьменнікаў, ні паэтаў, ні вучоных.

Пра «генералаў» і гаварыць няма чаго — хтосьці з іх ці «праславіўся» сярод іншага менавіта акупацыяй Беларусі і жорсткім падаўленнем усенароднага паўстання, як Суворaў; ці подзвігамі на славу імперыі на беларускай зямлі, высвятляючы адносіны з магутнымі суседзямі і спапяляючы яе, як Чарняхоўскі і Тухачэўскі; ці наогул ніякіх заслуг перад Беларуссю і адносін да яе не меў, як Чапаеў.

Нават у Маскве цэнтр поўнасцю ачышчаны ад імён недастойных людзей і помнікі ім зняты, хоць у даным выпадку ў аснове падсвядома ляжала хутчэй імкненне адхрысціцца ад камуністычнага мінулага і паўстаць перад светам у нявінным абліччы. Беларусь жа ў гэтым сэнсе ўяўляе сабой падабенства нейкага запаведніка. Калі і цяперашні шанц для адраджэння нацыянальнай самасвядомасці не будзе выкарыстаны, мы як этнас проста знікнем канчаткова. Мы маем багатае мінулае, і недапушчальна, каб пра нас засталіся толькі анекдоты.

Яўген ЦІШУК,
кандыдат медыцынскіх навук, беларус, цяпер масквіч.

— Што ж, палітычныя вытокі нашай найменавальнай структуры тут выяўлены хаця і завострана, але справядліва,—падсумаваў Леанід Міхайлавіч. — У вельмі сумным кантэксце тут прагучала слова «запаведнік». Так, за апошнія гады на Беларусі аднаўлены толькі некалькі назваў вёсак. У гарадах доля вуліц, найменаваных у гонар людзей, якіх там «нага ні разу не ступала і вока іх не зазірала», складае значна больш паловы (у Мінску — больш 80 працэнтаў). А як яшчэ дасюль называюцца нашы калгасы, раённыя газеты?.. Але ўсё ж працэс раскансервацыі савецкай тапанімікі на Беларусі пачаўся — можа быць, не такі шумны і магутны, каб прыкмеціць яго з Масквы.

Сапраўды, мы пакуль не спяшаемся спускаць загады «абеларусіць», змяніць назвы, складаць «чорныя» і «белыя» спісы... Там, дзе на месцах ёсць разумныя і адукаваныя людзі, справа рухаецца спакойным і натуральным ходам—як змена паношанага і састарэлага адзення, як адшалушванне засохлых струпоў...

На мой погляд, найлепшы прыклад з усіх беларускіх гарадоў у гэтым нам падае Маладзечна. Там тапанімічную камісію ўзначальвае пісьменнік-краязнаўца, доктар гістарычных навук Генадзь Каханоўскі. Яго дасведчанасць і ініцыятыва ў спалучэнні з прагрэсіўным настроем мясцовых улад даюць ужо свой плён. Так, сёлета гораду вернуты гістарычныя назвы яго вуліц — Замкавая, Гарадоцкая, Віленская; плошча Свабоды стала Старым Местам (места, г. зн. горад); вёска ў гарадскіх межах — Бухаўшчына (былая вул. К. Маркса) ізноў завецца па-ранейшаму. Вуліца ўздоўж чыгуначнага палатна названа Лібава-Роменскай.

Далей давайце паглядзім, як абыходзяцца тут з вядомымі камуністычнымі дзеячамі. Вуліца Энгельса перайменавана ў вуліцу Ігната Буйніцкага (тут ён памёр). Вуліца Калініна — у вуліцу Язэпа Драздовіча (жыў і працаваў у Радашковічах). Вуліца Куйбышава — у Местачковую, завулак Куйбышава — у Святаянскую (побач зялёная зона, дзе праходзяць купальскія гулянні).

Аддаленая ад цэнтра вуліца Скарыны стала вуліцай Канстанцыі Буйло, а імя славутага першадрукара атрымала адна з цэнтральных вуліц — былая «60 год Кастрычніка».

— А вось тут я прапаную спыніцца. Давайце тады прыглядзімся і да «скарынаўскай тэндэнцыі». Чаму яго імя паўсюдна ўспрымаецца як заменнік імя Леніна? Таму што ў сталіцы Ленінскі праспект стаў праспектам Скарыны, а ад яго яшчэ «адпачкавалася» і вуліца Скарыны? І пайшло-паехала! У Брэсце ў цэнтры была проста Набярэжная — стала Набярэжнай Скарыны... У Дзяржынску, каб зарэгістраваць новую вуліцу з першым катэджам, таксама выбралі «дзяжурную» назву... Я склала сабе стосік канвертаў з рэдакцыйнай пошты, дзе значыцца: Мінск, праспект Ф. Скарыны, 77. Зваротны адрас: горад такі-та, вуліца Скарыны...

— І ўсё ж ні дзяржаўны, ні грамадскі орган не можа забараніць даваць назвы ў гонар славутага нацыянальнага дзеяча. Не званіць жа нам у гарады, дзе яшчэ няма такой вуліцы, і папярэджваць: калі ласка, не давайце... Магчыма, на месцах гэта робіцца з лепшых пабуджэнняў, з жадання ўнесці ў гарадскі іменаслоў нешта адраджэнскае.

Але, сапраўды, калі з імем Скарыны адбудзецца тая ж дэвальвацыя, што і з імем Леніна, гэта прынясе толькі шкоду. Не адзін прарок у нашай Айчыне. Імёны сотняў патрыётаў яшчэ не ўвекавечаны. Усё ідзе ад таго, што працэс іменатворчасці па-ранейшаму аддадзены на водкуп чыноўніцтву, нярэдка бяздумнаму, нетутэйшаму, і народ, грамадскасць маюць да выбару назваў чыста сімвалічныя адносіны.

— А можа быць, нам трэба паламаць стэрэатыпы — адмовіцца ад мемарыяльных назваў у гістарычных цэнтрах гарадоў, на іх галоўных праспектах. Тады не будзе праблем, каго «пасадзіць» на вуліцу № 1, каго — на № 2, словам, хто з нацыянальных герояў раўназначны Марксу, а хто Леніну...

— Гэты падыход вельмі рацыянальны, хоць і не ўсюды ў мясцовых Саветах разумеюць яго выгаду, прастату, надзейнасць. Ён страхуе ад частых змен, палітычнай кан'юнктуршчыны.

Ізноў вярнуся да прыкладу Маладзечна. Тапанімічная камісія якраз прапанавала даць цэнтральнай гарадской магістралі, якая з'яўляецца працягам трасы Мінск — Вільня, не чыё-небудзь славутае імя, а назву Вялікі Гасцінец. Узніклі спрэчкі, дыскусіі, апасенні ў тым, што слова «гасцінец» сучаснікі тут не ўспрымуць. Між тым, гэта традыцыйнае і добра вядомае слова — як назва буйнога тракту, шляху, па якому праязджалі купцы, госці. Нядаўна назва была-такі прынята. Вось гэта і ёсць канкрэтнае праяўленне колішняй народнай найменавальнай традыцыі.

— Але, бачыце, Маладзечна тут хутчэй не правіла, а шчаслівае выключэнне. А як будуць разбірацца са сваёй іменаслоўнай спадчынай дзесяткі і сотні іншых населеных пунктаў? Якая тут роля вашай Камісіі? Вы ж сказалі, што не збіраецеся спускаць дырэктывы зверху...

— Наша Камісія — гэта дзяржаўна-грамадскі орган, у склад якога ўваходзяць высокакваліфікаваныя спецыялісты ў галінах мовазнаўства, фалькларыстыкі, этнаграфіі, геаграфіі, а таксама краязнаўцы, народныя дэпутаты ўсіх узроўняў. Сярод мовазнаўцаў, якія займаюцца канкрэтна тапанімікай, назаву Валянціну Лемцюгову і Ганну Мезенка (яны абаранілі доктарскія дысертацыі па гэтай праблематыцы), кандыдата філалагічных навук Івана Яшкіна. Тытанічную працу зрабіў кандыдат гістарычных навук Міхаіл Спірыдонаў — ён склаў гісторыка - тапанімічныя карты Беларусі 15—17 стагоддзяў, якія, на жаль, да гэтага часу не меў магчымасці выдаць...

Камісія пакуль працуе на грамадскіх пачатках. Яе галоўная мэта — распрацоўка заканадаўчых актаў адносна ўжывання беларускіх назваў у адпаведнасці з гістарычнай і моўнай традыцыямі. Мы гатовы таксама даць парады, рэкамендацыі ўсім, хто звернецца да нас з месцаў. Ні адно тапанімічнае пытанне Прэзідыум Вярхоўнага Савета не будзе разглядаць без заключэння нашай Камісіі.

— Гэта азначае, што без згоды вашай Камісіі ні адна назва населенага пункта не можа быць зацверджана?

— Так. І новае, і вяртанне да былога — усё будзе ісці праз Камісію.

Нядаўна, напрыклад, мы разглядалі прапанову двух новых назваў вёсак для перасяленцаў са Слаўгарадскага раёна. У адной з іх дзесяць хат, у другой — трыццаць пяць. Адну прапануюць назваць Крыніца, а другую — Слаўгарадскі (мабыць, ужо як пасёлак)... І першы, і другі варыянты мы забракавалі як непрадуманыя. Нашто называць вёску словам з элементам «горад»? Ды і ці такая «слаўная» сама гэта назва, каб размнажаць яе.

— Вы лічыце, што ёсць шанцы вярнуцца да назвы Прапойск?

— Зусім магчыма. Калі не да Прапойска, якім ён стаў за пазнейшымі напластаваннямі, то да Прапошэска...

— Леанід Міхайлавіч, дык як усё ж будзе ісці аднаўленне ранейшых назваў: дэмакратычным ці адміністрацыйным шляхам?

— Я лічу, што да гэтага павінен дарасці сам народ. Таму заклікаю навукоўцаў, краязнаўцаў, настаўнікаў, бібліятэкараў, журналістаў, усіх сапраўдных інтэлігентаў тлумачыць землякам і сутнасць нашай агульнай праблемы, і сутнасць кожнай канкрэтнай назвы, яе паходжанне, прычыны змены. Вельмі шмат тут залежыць ад пазіцыі дэпутатаў мясцовых Саветаў. Дапускаю, што сярод іх шмат аўтараў яшчэ тых Першамайскаў, Жамчужных, але, спадзяюся, не ўсе яны абмежаваныя сваімі мінулымі ідэаламі людзі.

На мой погляд, трэба ўвогуле спрасціць працэс вяртання вартасных тапонімаў. Трэба адмяніць бюракратычную працэдуру, калі рашэнне мясцовага Савета зацвярджаецца ў раёне, потым у вобласці, потым у сталіцы. Дастаткова, калі пратакол паступіць напрамую ў нашу Камісію, а адтуль — у Прэзідыум Вярхоўнага Савета.

— Працытую яшчэ адно пісьмо. Георгій Тарасевіч з Салігорска піша: «Я часта бываў у Лунінцы, Пінску, у мяне сябар з ЯНАЎСКАГА раёна...» Гэта толькі адзін са шматлікіх прыкладаў, калі народная форма назвы разыходзіцца з афіцыйнай...

— Бо назвы, як мы ўжо з вамі гаварылі, на жаль, ніколі не могуць заставацца па-за палітыкай. І усе перакручаныя Міёры, Лёзна, Круляўшчызна, Іванава — рэлікты ці то паланізацыі, ці то русіфікацыі нашага краю.

Скажу, што мы, члены Тапанімічнай камісіі, таксама лічым неабходным разабрацца з усёй гэтай «спадчынай». Для гэтага ў першую чаргу трэба зрабіць дзве аб'ёмныя справы. Перагледзець і ўдакладніць картатэку назваў населеных пунктаў рэспублікі, якая ёсць у Прэзідыуме Вярхоўнага Савета. Дзесяцігоддзямі яна складалася на рускай мове, і многія назвы ў афіцыйнай перадачы, сапраўды, не адпавядаюць рэальным. Таму, па-другое, неабходны новы рэспубліканскі даведнік назваў на беларускай мове, які даў бы аўтарытэтныя даведкі мясцовым органам улады, паштавікам, дарожнікам і ўсім астатнім. Мы разлічваем, што такі велізарны аб'ём адказнай працы нам пад сілу толькі ў садружнасці з аналагічнай Тапанімічнай камісіяй, якая створана пры Прэзідыуме Акадэміі навук. У адрозненне ад нашай, яна будзе займацца не столькі сацыяльным аспектам тапаніміі, колькі лінгвістычным. Хацелася б спадзявацца, што вучоныя, якія зоймуцца справай дзяржаўнай важнасці, усё ж не будуць рабіць гэта «на грамадскіх пачатках».

— Леанід Міхайлавіч, але вам, безумоўна, вядома, што заўсёды знойдуцца ў грамадстве тыя, хто будзе абурацца: навошта, каму гэта трэба? Колькі гэта каштуе? Ды і ўвогуле— якая розніца? Як голас апазіцыі хачу прывесці ліст-фельетон, аўтар якога не спадзяваўся ўбачыць яго ў друку:

«Шаноўныя спадары! Я горача падтрымліваю ідэю перайменавання Мінска ў Менск, але лічу, што ўсялякая праблема павінна вырашацца як мага больш комплексна.

Чаму, напрыклад, не перайменаваць Бешанковічы ў Шалёнкавічы. «Бешеный» — гэта рускае слова, а мы — беларусы. Уношу таксама прапанову перайменаваць горад Кобрын у горад Змяёўнік, бо кобры на Беларусі не водзяцца.

Я ведаю адну вёску Іскра, якая раней называлася Бардзялі. Чаму б ёй не вярнуць сапраўдную назву?

Калі яшчэ дзе-небудзь па неразуменню захавалі ў назвах саўгасаў, калгасаў, пасёлкаў словы «Бальшавік» і «Камуніст», трэба замяніць іх на слова «Дэмакрат».

У Львове вуліцу Леніна перайменавалі ў вуліцу Сцяпана Бандэры. А мы заўсёды адстаём. У Віцебску, праўда, вуліцу бальшавіка Дзяржынскага назвалі імем Марка Шагала...

Трэба таксама разабрацца з назвай Пінск. Ад чаго яна паходзіць? Ад ракі Піна, як лічылася раней, ці ад слова «пена» і павінна пісацца, адпаведна, Пенск? Па гэтаму пытанню варта правесці шматдзённыя парламенцкія дэбаты.

...Гегель казаў так: ідэя, даведзеная да абсурду, ператвараецца ў сваю процілегласць, ці не так?

Яўген ЛАЗАРАЎ.
г. Віцебск.

Гатовы стаць Лазарэвічам і нават Лазаравічусам, абы мяне не чапалі, бо я стопрацэнтны беларус».

— Ну, гледзячы, што лічыць абсурдам. А восем гарадоў Дзяржынск і амаль трыццаць назваў Дзяржынскі — не абсурд?

І тое, што Віцебск назваў вуліцу імем Шагала, а Слуцк, напрыклад, замяніў вуліцу Валадарскага на вуліцу Багдановіча, не выклікае ні жартаў, ні сумненняў.

Адзінае, у чым я згодны з Яўгенам Лазаравым — не трэба празмерна палітызаваць тапаніміку. Інакш кожны віток грамадскага развіцця будзе азначацца зрываннем шыльдаў. А плаціць за ўсё народ.

На заключэнне хачу выказаць спадзяванне, што «стопрацэнтнаму беларусу» ўсё ж неабыякава, у якім моўным асяроддзі ён будзе жыць, як будзе называцца яго малая радзіма і ён сам.

Алена ЦІХАНОВІЧ.

«Калі прэса хоча мець свабоду, яна павінна здабыць рэкламу»,—

сцвярджае кіраўнік выдавецтва «Пагоня», пісьменнік і вядомы дзеяч беларускага руху ў Паўночнай Амерыцы, рэдактар канадскай беларускай газеты «Зважай» Кастусь Акула.

Гаворку са мной ён пачаў узрушана і адразу ж — пра стан беларускай прэсы. Як высветлілася потым, да нашага інтэрв'ю спадар Акула ўжо меў некалькі сустрэч у рэдакцыях мінскіх выданняў, дзе не праміналі паскардзіцца госцю з Таронта пра гаротны стан друкаванага роднага слова.

— Пісаць на беларускай мове сёння ў вас вольна. Ці хочаце, каб вас фінансавалі за гэта? Дык ведайце: ніхто нідзе ў свеце не плаціць журналісту грошы толькі за тое, што ён скарыстоўвае ў працы родную мову. Калі я казаў пра гэта ў «Чырвонай змене», мяне не зусім разумелі, спасылаючыся на тое, што наменклатура тармозіць рост папулярнасці беларускіх выданняў.

— Магчыма, слушна спасылаліся...

— Як гэта слушна? Сёння вас ніхто не арыштоўвае за родную мову, дык што яшчэ трэба?! Ідзіце на вольны рынак прэсы.

— Але як?

— О, каб я ды гадоў на дваццаць пяць маладзейшы меў магчымасць апынуцца ў незалежнай Беларусі, я б ведаў, што рабіць... Народу несці праўду пра дзейнасць урада, —вось найпершы клопат журналістаў. Глядзіце: візіты, перамовы, пагадненні бесперапынна. А што за імі? Уся вольная прэса павінна ведаць гэта. А вы? Самі сябе загналі ў пастку і чакаеце, пакуль урад вас вызваліць. А то яшчэ і прычыны свайго гора шукаеце ў моўнай палітыцы. А сапраўдныя прычыны ў тым, што беларускі друк не гаворыць мовай бізнесу і фінансавай палітыкі. І звесткі пра тое, што робіцца на эканамічным фронце, карэспандэнты павінны здабываць ва ўрадзе. Калі ўрадавыя чыноўнікі не даюць праўдзівых звестак, іх трэба выкрываць. З гэтага пачынаецца ваша прафесіянальная незалежнасць.

— Згодна пра свабоду ў публікацыях, але як з незалежнасцю ў сродках матэрыяльных?

— Вось я пачаў казаць пра пагадненні ўрадавых структур. А за імі—што? Калі я ляцеў з Франкфурта ў Менск, то, мяркуючы па гутарцы, маімі спадарожнікамі ў летаку (самалёце.—**Рэд.**) былі суцэльна бізнесмены. Замест іхніх інтарэсаў у Беларусі павінны быць аб'ектам пільнай увагі вашых выданняў. А колькі летакоў ледзь не штодня прывозяць сюды людзей з эканамічных сфераў іншых краін. І многія з тых, хто разгортвае тут сваю справу, былі б не супраць, думаю, даць рэкламу ў беларускай прэсе. Вось вам і грунт для фінансавай незалежнасці. На рэкламе трымаюцца сродкі масавай інфармацыі ўсяго свету...

Спадар Акула ўсміхаецца і ўжо працягвае гаворку пра гэта спакайней і нібыта між іншым. Вучыць жыць беларускіх журналістаў ён, канечне ж, не збіраецца. А сказанае ўзнікла пад непасрэднымі ўражаннямі ад блізкіх кантактаў з пішучай брацiяй. Прыязджаў жа ён на радзіму, з якой развітаўся ў далёкай маладосці, — амаль паўстагоддзя назад, найперш дзеля таго, каб пакланіцца праху бацькоў. Грудочак над магілаю маці на віленскіх могілках за гэты час зраўнаваўся зямлёю і згубіўся, бо хто мог помнік паставіць? Сын біў фашыстаў на Заходнім фронце, трапіўшы ў армію генерала Андэрса. А адтуль, як вядома, радзіма чакала яго хіба для папаўнення вязняў Гулага, за каменнай сцяной якога дзесьці (так і не дазнаўся, дзе) у агульнай магіле стынуць бацькавы косці.

А яшчэ спадар Акула меў клопат пра свае кнігі. У пісьменніка выдадзена ў Таронта сем арыгінальных тамоў паэзіі, прозы, публіцыстыкі. Ніводзін з твораў не вядомы шырокаму чытачу на радзіме. Раман «Змагарныя дарогі» зацікавіў выдавецтва «Мастацкая літаратура». Меў гутарку з яго кіраўніцтвам. Выдаўцы і аўтар паразумеліся, так што наш канадскі суродзіч павёз за акіян надзею на яшчэ адну сустрэчу з Беларуссю.

Валянціна АКСАК.
Фота Эрнста ЦЕЦЯРЭЎСКАГА.

АД АЎТАРА

Шаноўныя чытачы!

Зусім невядомы ў літаратурным свеце аўтар, я насмельваюся прапанаваць вашай увазе сціплы плён сваёй творчае працы — паэму «Ачмурэнне». Пра сябе шмат гаварыць не буду — няма патрэбы і сэнсу. У гісторыю літаратуры ўсё адно не пападу, а ў жыцці маім нічога такога асаблівага, незвычайнага, цікавага для іншых, на жаль, не было. Паходжу я — калі верыць чутаму яшчэ ў маленстве расказу дзеда — з некалі слыннага беларускага роду: адзін з продкаў нашых нібыта камандаваў крывіцкім палком у бітве з крыжакамі пад Ґрунвальдам — адсюль і прырасло да прозвішча Дамавік — Крывіцкі. Але гэту сямейную легенду яшчэ належыць старанна праверыць па летапісных крыніцах. А вось у чым сумненняўняма, дык гэта ў тым, што імя Баркулаб (у метрыцы па-расейску—Варлаам) даў мне менавіта ён, дзед. Казаў, гэтак звалі таго самага продка-палкаводца, дык у яго гонар...

Пісаннем вершаў грашу даўно, з маладосці, але нікуды з імі не патыкаўся, а нядаўна, будучы ў роспачным настроі, перачытаў усё напісанае і — знішчыў. Спаліў. І пакляўся больш да рыфмаў не вяртацца. Так што гэта паэма можа застацца адзіным сведчаннем майго паэтычнага асэнсавання часу, у які давялося жыць.

У знак павагі да аб'ектыўнасці пазіцыі, права на першае апублікаванне паэмы «Ачмурэнне» перадаю газеце «Звязда», а на першае выданне асобнай кніжкай — часопісу «Вожык». З катэгарычнай умовай: па-першае, у тэксце паэмы не павінна быць заменена ці з'іначана ні адно слова (памылак друку, як можа здацца рэдактарам, у рукапісе няма); па-другое, ганарар за публікацыю паэмы павінен быць перададзены бальніцы для хворых ад радыяцыі дзяцей у Аксакаўшчыне — менавіта ёй, а не якой-небудзь іншай «чарнобыльскай» арганізацыі. І што датычыць усіх наступных публікацый паэмы (калі, вядома, такое будзе мець месца) — таксама прашу ўвесь ганарар пераводзіць на рахунак гэтай бальніцы.

Баркулаб ДАМАВІК-КРЫВІЦКІ.

21.9.1992 г.

ПАКУЛЬ СМЯЁМСЯ З СЯБЕ, МЫ ЖЫВЫЯ І ЗДАРОВЫЯ

АЧМУРЭННЕ

ПАЭМА

I.

Ну, пара зрабіць пачатак.
Самапіска — пад рукой
І паперы фінскай пачак
(Не люблю абы-якой).
Хоць і туга ў нас з паперай,
Разбазарылі дзялкі,—
Па шурпатай, рыхлай, шэрай
Не пушчу свае радкі.
Хоць жыву не ў Палесціне
І баліць мне ўсё нутро —
Я хачу, каб па лісціне
Лёгка бегала пяро.
А з чаго пачну я гэту
Непрадбачаную рэч?
Ці з таго, як мы планету
Ад сябе піхнулі прэч?
Ці з таго, як шчыравалі
На халодную вайну?
Не! З таго, як падарвалі
Веру ў душах—я пачну.
Як прарэзаліся вочы
У мільёнаў бедакоў:
На адзін мазоль рабочы —
Дзесяць тлустых едакоў!
Колькі ж гэту процьму трутняў
Можна сыціць з мазаля?
Колькі нечысці атрутнай
Можа вытрываць зямля?
Колькі пошласці і гадства
Можна ў душы пампаваць?
І дакуль пад шырмай брацтва
Будуць нацыі канаць?
І калі над чалавекам,
Што ляціць да сонца й зор,
Згіне нелюдзяў апека,
Злыдняў скончыцца тэрор?..
Як няўсцерп абрыдла людзям
Паднаглядннымі хадзіць —
У Крамлі рашылі: «Будзем
Дэмакратыю рабіць!
З агаворкай, з агаворкай!
І з аглядкай! А не так,
Каб над нашаю кагортай
Меў уладу лапсярдак!..»

Ну і вось з такой патрэбы
(Каб жыццю даць новы змест)
Паз'язджаліся нардэпы
У Маскву на Першы з'езд.
Божа, што там пачалося!
Што мы ўбачылі тады!
Колькі зразу палілося
І дурноты і брыды!
Як паводкаю, бывала,
Раптам застаўкі прарве —
Так там тое прарывала,
Што не толькі ў галаве.
Колькі крыку, рэплік, смешак
Уздымаў там кожны гурт!
Колькі ў шэрай масе «пешак»
Аб'явілася «фігур»!
Хоць ніхто не чуў ніколі
Ні імён іх, ні заслуг —
Ды за лідэрскія ролі
Вырвуць кішкі, выб'юць дух!
Маці родную здрапежаць!
Бацьку роднага стаўкуць!
Каб адно да тых належаць,
Што ў краіне рэй вядуць.

Вось філосаф і палітык
На трыбуну спрытна ўзлез.
Ад патыліцы да лытак —
У байцоўскай пене ўвесь:
— Разбурайце! Разбурайце!
Колькі сілы-змогі ёсць —
Біце! Рвіце! Падрывайце!
Хай нам Богам будзе злосць!
Наша племя не загіне,
Не прайграе наша масць:
Штосьь Амерыка падкіне,
І Еўропа нешта дасць!..

Той жа масці, з той жа пробай,
Той жа самы ўзяў акорд
Гіцаль-гіцаль, пройда-пройда,
Між чарцей — найхітры чорт!
— Годзе верыць абяцанкам,
Што дае партыйны ўрад!
Трэба поўнасцю і цалкам
Нам мяняць вытворчы ўклад!
Перш за ўсё нам трэба добры
Апарат даільны мець:
Падключаеш да Еўропы —
І даі! І знось у клець!
Да Амерыкі падключыш —
Яшчэ болей набяжыць!
Вось дзе той чароўны ключык,
Каб праблемы ўсе рашыць.

У адказ праныру-гуну —
Вепру з дзюбаю арла —
«Даць Мяшалкіну трыбуну!» —
Злосна зала зараўла.
І Мяшалкін — быццам толькі
Гэтай просьбы і чакаў —
Выняў з папкі загатоўкі
І напорыста пачаў:
— Што ж нам, значыць, прапануе
Радыкальны левы блок?
Напачатку — лад зруйнуем.
Гэта — першы будзе крок.
Потым — самі ж мы павінны,
Калі ў фразах не хітрыць,
У прыдатак сыравінны
Наш Саюз ператварыць.
З нашай добрай і сумленнай,
Богабаязнай душой —
Нас прыдушаць, несумненна,
Хцівай лапаю чужой...
А як станем задыхацца —
Тут жа камфару ўвядуць.
Не дазволяць сіл набрацца
І памерці не дадуць.

Толькі злез далоў Мяшалкін,
Як трыбуну захапіў,
Вас шануючы, Абалкін
І як з гаўбіцы ўлупіў:
— Каб не выпала народу
Мерзнуць, смягнуць і пасціць —
Цэны трэба на свабоду
Неадкладна адпусціць!
Бо іначай — што за рынак,
На які ўзялі мы курс?
І адкуль у наш прыскрынак
Залатоўкі пацякуць?..

Залатоўкі, залатоўкі!..
Ах, як смачна ў гэты міг
Па радах прайшоў салодкі,
Летуценны, шчыры ўздых!..

Тут, хоць выглядам і ўбогі,
Ды з амбіцыяй змагар
Па салдатах Перамогі
Неўспадзеў нанёс удар.
Змагаровай песні нота
Прагучала блізу так:
— Ай жа й дурні! Ай цямнота!
Мяса маршальскіх атак!
Вы б сядзелі ды глядзелі,
Як нах Москаў немец прэ.
Не — змагацца захацелі!
Русь, ці бачыце, пампрэ!
Ну і што ж заваявалі?
Хоць у пельку лезь жыўцом?
Пераможаныя ж вамі
Вунь як цешацца жыццём!..
Спікер злосна плюснуў вокам
І з пагардай на губах
Працадзіў, нібы няўрокам:
«Я б такіх — у пух і прах!
Я б такіх — агнём з нагана!..»
І каб кончыць балаган —
Як пусціў з аганбягана —
Дык куды там той наган!..

Так ішлі-гулі дэбаты,
І было відаць здаля:
Партакраты неслі страты,
Адступалі спакваля.
Іх цяснілі радыкалы,
Вырывалі лейцы з рук,
І сваіх панатыркалі —
І наўкола, і наўкруг.
На адной жывой «праблемцы»
«Правых» выдаў злосці ўспых:
«Трэба ўняць адасабленцаў!
Пасадзіць на месца іх!»
Ветэраны — дзікім гвалтам
Закрычалі як адзін:
«І малдоўцам, і прыбалтам
Мы адказ яшчэ дадзім!»
«З тых курляндцый — кучу друзу
Зробім!» — выгукнуў маёр.
«Малдаван стаўчом на друццу!» —
У падхват раўнуў шахцёр.
«На віеру ім лацінка?
Ёсць жа рускі алфавіт!..»
О, знаёмая пласцінка!
О, нястомны махавік!
Д'яблам пушчаны калісьці,
Колькі ён перамалоў
Добрых сэрцаў, душаў чыстых,
Светлых розумам галоў!
Ды выходзіць — мала, мала!
Без «работкі», як відаць,
«Машыністам» сумна стала.
Вось і рвуцца, і крычаць.

II.

А тым часам і ў дзяржаве,
Што на захад ад Масквы,
Пачалася неўзабаве
Бітва-бойка за правы.
За правы не для працоўных —
Для сябе, сябе, сябе,—
Каб усесціся грунтоўна
У народа на гарбе,
Каб правы давалі корму,
Адганяючы журбу,
Не аблізаную норму,
А на поўную губу!..
І пайшоў па плошчах лямант:
«Партакратаў — прэч з гары!
Дэмакратаў у «парлямант»
Выбірайма, спадары!»
Іншы кліч пайшоў па залах:
«Не дамо ламаць асноў!
Выбірайма самых-самых
Верных дочак і сыноў!»

Хітры лідэр чорнай хунты
Хутка скеміў, што і як,
І, зрабіўшы падрахункі,
Рушыў курсам «наўскасяк».
«Каб прабіцца ў дэпутаты —
Я ў лістоўках заяўлю,
Што мацней за маму-тату
Дэмакратыю люблю.
Тых лістовак тысяч трыста
Адштампую ў друкара
І найду прапагандыста —
За мандат мой змагара.
Тут сумленны і набожны
Ні к чаму—і думаць кінь,
Тут я выеду на бомжы
Ці на люмпене якім.
Дам зададак на бутэльку,
А пасля дабаўлю больш, —
Нават п'яны ў дым, у сцельку,
Мой тыраж расклее бомж!»

І наняў: — Ну, браце-дружа,
Вось зададак — на харчы,
Вось тыраж — па ўсёй акрузе
Клей на сценах і крычы:
«Нашы слугі — дэмакраты!
Дэмакратам — наш давер!
Ну, а тых усіх — за краты!
Ці ў пясчаны роў-кар'ер!»
Бомж адбегся недалёка,
Дзе стаяла ў ЦУМ чарга,
І штосілы загалёкаў,
Затрыбуніў, як мага:
«Нашы слугі — дэмагогі!
Дэмагогам — наш давер!
Ну, а тых усіх — на рогі!
Ці ў пясчаны роў-кар'ер!»
— Сто-ой!—зароў на бомжа лідэр.
— Што ты, ёлупень, чаўпеш?
Вось — вазьмі яшчэ на літар,
Каб заданне ўцяміў лепш!..
Бомж заморгаў вінавата:
— А дазвольце запытаць:
Як адрозніць дэмакрата
Ад астатніх? Як пазнаць?
— Дэмакрат на полі бою
Паасобаму відзён.
Бачыш, з чорнай барадою —
Знай: напэўна, гэта ён.
І пільнуйся гэтай рысы,
Бо галоўная — яна.
А калі ў дадатак лысы —
Дэмакрат наскрозь, да дна!
— А скажыце, калі ласка:
Дэмакрат і казнакрад —
Паміж імі ёсць увязка?
Мо яны — як брат і брат?
— Што?! — узвіўся злосна лідэр.
— За такі паскудны сказ —
Знаеш: з бомжа інваліда
Я магу зрабіць ураз.
Бачу, справіцца з задачай
Не паможаш ты мне, бомж.
Прэч, п'янчуга! Ты няйначай
Як агент «чырвоных бонз»!..

Хоць і даў яму па храпе
Хітрым досціпам алкаш —
У «парлямант» лідэр трапіў,
Не прапаў дарма тыраж.

III.

А тым часам і «парлямант»,
Нібы вулей, загудзеў.
Хоць і быў у белых плямах —
Час не траціў, не мадзеў.
Напачатку тузаў лейцы
Нейкі хітранькі дзядок —
Каб кацілі па калейцы
І з яе — ні трохі ўбок.
Потым дзед узяў адстаўку
Пад напорам грамады.
Іншы хітры, злы ў надбаўку,
Доўга тузаў павады.
Потым спікера абралі —
І пайшоў «парадак дня».
І адчулі ўраз, што ў зале —
Ні сябрына, ні радня.
Што не будзе працы дружнай —
З розных купінаў глядзяць.
Што бясконца па акружнай
Будуць сесіі пятляць.

Толькі сеў у крэсла спікер,
Не паспеў і «спікнуць» сам,
Як ужо прамоўца выпер —
Злева, справа, тут і там.
Колькі ў зале мікрафонаў —
Каля кожнага тырчыць
Знаўца хартый і законаў —
Малады вучоны сыч.
І, халера, кожны ж геній:
Як захопіць мікрафон —
Так малоціць — ну не меней
І не горш, як Цыцэрон!
А ў імя чаго «малоціць»?
Што на мэце? Што ў душы?
Гэта з ходу не ўшалопіць.
Тры замець і тры пішы!

Праўда, ёсць і «цыцароны»,
Што абы ім не маўчаць.
Як галодныя вароны:
Дзе ні сядуць — там крычаць.
Хоць бы гэты вось аграрнік.
Па любым пытанні — спец.
Словы пруць — як з малатарні.
Часам — проста не сцярпець!
Агаліў сваю натуру
Аж да пятак барацьбіт:
— Перш, чым думаць пра культуру,
Трэба мяса нарабіць!
А перш-наперш — гэту мову
Трэба звесці нам на звод:
Праз яе ў нас напалову
Траціць здольнасці народ.
Скажам, я — не нейкі фурман,
А пачну на ёй казаць —
Дык раблюся дурань-дурнем:
Не магу трох слоў звязаць!..

Вось размашыстай паходкай
За трыбуну выйшаў зух —
Хохлік з рэдзенькай бародкай.
І шугнуў нячысты дух!
— Камуністых адусюду
Трэба гнаць да аднаго!
І пачніце — рады буду —
З бацькі роднага майго.
Фатэр мой не толькі ў доме,
А й на кожным кроку, скрозь —
Цэлы век крычаў-далдоніў
Аб савецкім ладзе штось.
Быццам ён і самы стойкі
І найлепшы на зямлі.
А пры ім — на кухні толькі
Вольна дыхаць мы маглі.
Сёння ж воля выйшла з кухні!
Ты — свабодны! Выбірай:
Хочаш плюхнуць граззю — плюхні!
Хочаш даць па мордзе — дай!

Тут сусед суседа ў локаць
Штурхануў і прашаптаў:
— Не хачу цябе палохаць,
Але — страшны час настаў!..

Мікрафон заняў куртаты,
Гладкатвары, бравы дзед.
Зразу бачна: не араты,
Не каваль і не паэт.
Дваццаць год ён невылазна
Быў наглядчык у турме:
Не збярэш касцей уласных,
Калі дзвыгне ці турне!
Дык яго за здольнасць гэту,
З атэстацыяй турмы,
Пасадзілі на асвету:
«Рухай! Зможаш! Не дурны!»
Ну і рухаў! І дарухаў:
І ў райцэнтры, і наўкол —
Выгнаў мову беларусаў
Ён з усіх сярэдніх школ.
Ды паслухаем, аднак жа,
Покуль свеціцца экран,
Што асветнік гэты кажа,
Гэты школьны ветэран.
— Бросьця, бросьця лямант дзецкі!
Бросьця ўгрозамі брацаць!
Мы наш родны строй савецкі
Не пазволім адрыцаць!
Годзе ўжо! Наадрыцалі!
Паглядзіце увакруг:
Кем былі і кем мы сталі?
Ад былога — толькі дух!
Я купляў балык прыкрасны —
Танны быў і без чаргі.
А цяпер? Капыт няшчасны —
І ў чарзе — і дарагі!
Вось ваш рынак смехатворны,
Ваш к Еўропе паварот.
Вашы подлыя рэформы
Зморать голадам народ!..

За трыбунай — лук напяты:
Знаны лідэр БээНэФ.
— Што тут кажуць партакраты —
Гэта бздура! Гэта блеф!!
Ні якой у нас і сёння
Дэмакратыі няма.
На вяршынях беззаконня —
Тая ж самая гурма.
Верхаводзяць злыдні-хлусы,
Ім у рот глядзяць сляпцы,—
І праз гэта Беларусі
Будуць кранты і капцы.
Ёсць адзін ратунак-выйсце:
Новы выбарчы закон.
А прыняты тут калісьці —
Як і сам парлямант — вон!
На зусім інакшым грунце
Новы выберам Савет.
Бо цяперашні, даруйце,
Не Савет, а прайдзісвет.
Круціць, муціць, вілаводзіць.
Доля — праўды, пяць — маны.
І таму закон выходзіць —
Рыхтык Бэркавы штаны!..

Што тут стала! Рогат-вэрхал —
Ад сцяны і да сцяны.
— А прычым таварыш Бэрка?
— А прычым яго штаны?
І спакойна, без адкладу,
Паясніў дзяржаўны муж:
— У яго прарэха ззаду,
І без гузічкаў к таму ж.

Тут жа ўзяў у рукі «грушу»
Самы люты фінансіст:
— Я сказаць вам праўду мушу —
Хоць пад крыкі, хоць пад свіст.
На культуру і асвету
Не дабаўлю ні граша!
На галодную дыету
Пераводзіцца душа.
Ну і што? Ці ах якая
Гэта страшная бяда,
Што яна пагаладае
Нейкі годзік там ці два?
Хай прабачаць мне калегі,
Я не вораг школ, але —
Мы ж жахліва агалелі!
Гляньце, што ў нас на стале!
А зірніце на адзенне,
На абутак на нагах!
(І ўсе ў зале паглядзелі:
Ды нібы... зусім не страх!
Як то кажуць: дзякуй Богу
Дый яшчэ дай Бог другім!
І да царскага парогу
Можна тэпаць у такім.)
Шустра-шыбка за трыбуну
Выбег «дэмік»-гаварун.
— Людзі! З верай у фартуну,
К рынку ўсе, каб вас пярун!
Я прашу, каб фінансісты
Тут пацвердзілі ва ўпор:
Для замежных інвестыцый
Трэба даць хутчэй прастор.
Будзем мець даход і рэнту!
А яшчэ прашу-малю —
І на продаж і ў арэнду
Даць замежнікам зямлю.
Мы ж зямлі да чорта маем,
Што ляжыць, як буй-пустыр.
Хай бяруць! А мы наўзаем
Возьмем вопыт іх і стыль.

Кончыў «дэмік» — выбег «комік»
(Ёсць у зале і такі —
Свой «насмешнік у законе»)
І пачаў: — Так-так, браткі!
За мяжой, за акіянам
Проста млеюць багачы,
Як апоўзлікам-славянам
Добрай радай памагчы.
Памажыце, памажыце,
Гэры, містэры, мусье!
Бо й пры бульбе і пры жыце
Апрастаемся мы ўсе.
Маем што і піць і есці,
Маем густ і знаем смак,
Толькі ўсё да роту несці
Не навучымся ніяк.
І таму нясем за вуха,
Выліваем за плячо,
Дык у роце — вечна суха,
А ў вантробе — балячо!..

Засмяяліся нардэпы,
Ды, відаць, не кожны ўсек,
Што, палемікай нагрэты,
Тут не гумар быў, а здзек.
Неяк спікера Савета
Напаткаў стары сябрук.
— Як ты, брат? І як там «веча»?
— Як? Чытай свабодны друк,
Ды глядзі экран блакітны.
Дык не будзеш і пытаць.
— Знаю. Там народ амбітны:
Гэткім — цяжка рады даць.
Хто ж найболей дапякае?
Хто — гізунды дастае?
Ці групоўка там якая?
Ці — саюзнікі ж свае?
— Ад барод няма адбою.
Што ні дудка-мікрафон —
Барада за барадою!
Аднастайна чорны фон!
Ой, бароды! Ну й бароды!
Барада на барадзе!
— А якой яны пароды?
Кім падстрыжаны і дзе?
Хто галоўны ў іх цырульнік?
Хто дыктуе ім фасон?
І чаму на лад агульны
Чэшуць-рэжуць ва ўнісон?
І чаму так рэзва, порстка
Пруцца ў бойку грамадой?
— Я тлумачу вельмі проста:
Ды таму, што... з барадой!

IV.

А тым часам людзі-людцы
Зразумелі: «змена вех».
Па законах рэвалюцый —
Можна выбіцца наверх.
Спаражніўшы пашчу сліны
На былы свой ідэал,
Можна з новай каляіны
На жаданы ўз'ехаць вал.
Змылі збольшага бялізну,
Каб бязвінней выглядаць,
І пад сцягам плюралізму
Сталі партыі ствараць.
Тут ужо і жук і жаба
Свой адчулі інтарэс.
А ў каго кішка не слаба —
Той і ў лідэры палез.
Раз'ятрэўшы не на жарты,
Напладзілі ў барацьбе
Столькі хэўраў, столькі партый —
Хопіць кожнай барадзе!

Пан Курдупель тупаў-тупаў:
Хто з іх лепшы? — і прымкнуў
Да Саюза Курашчупаў.
Там і дзейнасць разгарнуў.
Пан Шурупчык гэта ўведаў
І каб розніцца — прыстаў
Да Саюза Кураедаў.
Там і страты наверстаў.
«Кураеды» й «курашчупы»
(Наматай, чытач, на вус!) —
Хоць і дзве, нібыта, групы,
Ды адзін і той хаўрус.
І адна ў іх мара-мэта
І адзін у душах сверб:
Хай курыная катлета
Беларускі ўквеціць герб!
Гэткі сімвал прымуць людзі,
Пойдуць валам — як адзін.
«Бо калі яды не будзе —
Дык тады хоць герб з'ядзім.
А старой Пагоні кляча,
Што ўзляцела над зямлёй,
Роўна столечкі паскача,
Колькі мы дазволім ёй!
Мы развеем дух паганскі,
Прымхі Янкаў ды Настусь.
Мы на лад заакіянскі
Пераверпем Беларусь!
Так амерыканізуем —
Каб уся аж загула.
Напачатку ж вас разуем
І раздзенем дагала.
Як пасвеціце задамі
І галоднымі вачмі —
Дакумекаеце самі,
Хто мы ў свеце, чорт вазьмі!..

Толькі хэўры запраданцаў
Правялі супольны з'езд,—
Тут жа партыя «бульбянцаў»
Абвясціла маніфест.
«Што на пайцы ўсе цяпер мы —
Вінават калгас-кагал.
Прэч кагалы! Толькі фермы
Нас накормяць у адвал!
Дайце права ладзіць хутар!
Дайце сейбіту зямлю!
Ён — адродзіць у пакутах
І дзяржаву, і сям'ю.
Будзем жыць — паны панамі!
Ну, а хто не гаспадар —
Той у фермера па найму
Прыме лёс як божы дар».

Тут калгасныя старшыні
Сталі кеміць-разумець,
Што «бульбянцы» на вяршынях
Не павінны ўплыву мець.
Два гады іх «стрыглі-брылі»,
А на трэці, на Іллю,
Ім у піку утварылі
«Аграпартыю» сваю.
«Толькі з аграгаспадарак, —
Заявіў іх камандзір, —
Наядзім і самі карак,
І дзяржаве прададзім.
Што ж вы ўздумалі, «бульбянцы»?
Ці вам вочы есць раса?
Покуль тыя хутаранцы
Вам засмажаць парася,
Напякуць бліноў-аладак,
Малака зачэрпнуць коўш, —
Вы на іх шырокіх лавах
Ногі выцягнеце ўдоўж.

А раней, чым вас, да могліц
Голад-холад давядзе
Састарэлых і знямоглых,
Непатрэбных больш нідзе.
Тых, што хлебам свет кармілі
Са сваіх мазольных рук.
Ну ды што лічыцца з імі?
Ні рубля, хоць енчы-плач,
На здароўе роднай прэсы
Не адваліць наш багач.
Ён адваліць тым раскошна,
Што ў прадажу лепш ідуць.
Ну, а гэтым... А навошта?
Усё роўна ж адамруць!..

Іншых хэўраў, іншых партый
Я не стану тут чапаць.
Хто чаго з іх будзе варты —
Трэба трохі пачакаць.

V.

А тым часам у сталіцы,
Што не хочуць Менскам зваць,
Дружным гуртам узяліся
Рэпку рынкавую рваць.
Першы дзедка — відны, важны,
Як ні глянь — дзяржаўны муж,
За бацвіння куст адважна
Ухапіўся, як быў дуж.
Крэкнуў дзедка: «Нут-ка, рэпка!»
Тузаў, тузаў — што за чорт?
Ці ўрасла так моцна-крэпка?
Ці навелічкі — рэкорд?
Можа, з духам стала слабка?
Давядзецца бабку зваць.
«Бабка, дзе ты? Нут-ка, бабка,
Памажы мне рэпку рваць!»
Крактануў ён — і за рэпку,
А за дзедку ў дзве рукі
Бабка цягне ўабшчарэпку...
Хоць бы зрух ці знак які!
Дзедка ў помач кліча ўнучку
(Праўда, лысую чамусь):
«Нут-ка, дзёрнем гэту штучку
Дый накормім Беларусь!
Кожны ўдосталь як наесца —
Дык не стане ў Фронт хадзіць...»
Учапіліся — ні з месца!
Як заклятая — сядзіць!
Дзед на бабку і на ўнучку
Глянуў так — бы тыцнуў грош.
«Давядзецца клікаць жучку,
Хоць і псіна — сіла ўсё ж...»
Жучка збегла з панадворка
І ніхто не знае — дзе...
Не стрываў — і горка-горка
Дзед заплакаў на градзе.
І сказаў: «Хоць мы не свінні,
Ды раз выйшаў гэткі скок —
Рві, бабулечка, бацвінне
І кладзі яго ў гаршчок».

VI.

А тым часам, як паўсюды,
Так і ў нас — «працэс пайшоў».
Наступіла эра Юды —
Эра злыдняў-таргашоў.
Махляры і казнакрады
На пярэдні выйшлі край
І ўзяліся з ласкі ўлады
Пераймаць заходні «рай».
І найсціплую між нацый
Спакусілі пакрысе.
Глянеш вокал — ну няйначай
Гандлярамі сталі ўсе!
Чым гандлююць? Чым заўгодна!
Што прыдатна для патрэб.
А найболей тым—свабодна! —
Што накраў і што нагрэб.
Кідай крадзенае ў продаж —
І не тры ў пакутах лоб:
Гэты «ценжар» здыме пробашч,
Гэты грэх замоліць поп.
Ты не вер маральнай догме.
Ты крадзі, брат і гандлюй.
А што нехта сохне-дохне —
Чхай і плюй, брат, чхай і плюй!
«Рві-хапай, што можна, з хопу!» —
Вось наш лозунг, наш дэвіз.
Каб хутчэй дагнаць Еўропу—
Трэба «гідру» раздавіць.
К чорту план і планаванне!
К чорту ўсякі дзяржзаказ!
Сёння — рынку панаванне!
Рынак выратуе нас!
Калі ты чагосьці варты —
Варушыся, прадпрымай!!
Пераходзь на вольны бартэр!
Сувязь з біржамі трымай!

Толькі й чутна: «Біржы! Біржы!
Вось — зарука ўсіх зарук!»
А на плошчы брат наш «бліжні»
Папрашайкай сеў на брук.
Толькі й чутна: «Фірмы! Фірмы!
Вось — надзея ўсіх надзей!»
А чаму ж пусцеюць свірны
І ў дзяржавы і ў людзей?
Толькі й чутна: «Банкі! Банкі!
Вось — аснова ўсіх асноў!»
А чаму ж удоўкі-бабкі
Іх клянуць з апошніх слоў?
Бабкі грошыкі хавалі —
На труну хапіла каб...
Абакралі, зрабавалі
Нават іх смяротны скарб!
Хто ім верне іх капейкі,
Што — жыццё іх? Дробязь! Фук!..

Каб хутчэй змяніць законы
І турботаў зменшыць груз —
«Рабачаі-гегемоны»
Утварылі свой хаўрус.
Што яны зрабіць рашылі?
Раздзяржавіць капітал,
Увасоблены ў машыны,
Палімеры і метал.
Выдаць акцыі рабочым,
Каб пры «дзелі» кожны быў.
Заадно — і ўсім ахвочым,
Хто грашамі сейф набіў,
Хто даўно і цвёрда знае:
У каго ў кішэнях шмат —
Той і ўладу атрымае
І на ўсе правы мандат.

Ну, а дзе, ў якім хаўрусе
Ці праграма ці статут
Адраджэнню Беларусі
Адчыняе ў даль маршрут?
Каб ускрэснуць і адолець
Беларускую бяду —
Хлопцы з Менску і з ваколіц
Згрумадзілі «Грамаду».
Хлопцы файныя агулам:
На прыманку не ляцяць,
Добра знаюцца ў мінулым,
Светла ў будучынь глядзяць.
Іх грамадскасць падтрымала,
Ды не надта, а ў саміх —
Паваротлівасці мала,
Мала «брокераў» сваіх.
Ды і бедныя страшэнна:
Нават выдаць свой лісток —
Цапу-лапу, а ў кішэнях —
Толькі дудка і свісток.
І ні Скірмунта ў паяве,
Ні княгіні Радзівіл —
Хто памог бы добрай справе
І зычлівасцю здзівіў.
Разышліся інтарэсы!
Растаптаны іх давер?
Ну павінен жа хоць нейкі
Быць... Ці чуеш ты, прэм'ер?
Толькі хто каго пачуе?
Дзе слухач той петлі ўе?
У Амерыцы начуе,
У Японіі ўстае.
Слухаць бабак? Гэта смешна.
Ад іх слёз заесць нуда.
У замежжа! У замежжа!
Мызу ў візу — і гайда!
Што ні гіцаль — ставіць мэту:
За народныя рублі
Абагнуць наўкруг планету,
Заглянуць за край зямлі.
Дайце, дайце «на дурніцу»,
За дзяржаўны, значыць, кошт
Пракаціцца за граніцу,
Прыцягнуць пакупак кош!..

Хто ж яны, што пруцца-едуць
Дзеля трантаў, дзеля ўцех?
Ну, напрыклад, які-небудзь
Штатна-платны пустабрэх.
Пустабрэх, а — Божа мілы!
У абмен на «сувенір» —
Трыццаць год ва ўсе краіны
Экспартуе «Дружбу й мір!»
З падарожжа ў падарожжа!
З анекдота ў анекдот!..
Запытаецеся, можа:
А куды глядзіць народ?
А народ... таксама едзе!
І таксама за мяжу!
Па тавары да суседзяў.
Па прыварак з крадзяжу.
Сацыяльнай абароны
Не чакаюць у нізах.
Паглядзіце на пероны:
Што вязуць у паяздах?
Торбы-сумкі, сумкі-торбы,
Сумкі сум... За нейкі год —
Працавіты, сціплы, добры —
Стаў тарбешнікам народ!
Торбы хоп! — і на Бярэсце,
І за Буг, за Буг!.. А там —
Там такога набярэшся,
Што і ў сне не высніць нам.
Там жа рынак прагрэсуе!
Там і любяць не «за так».
А таму — гайда, красуні,
Прастытуткамі ў бардак!
Ну не хочаце за Віслу —
Дык у Вену ці ў Бялград.
І ў Берлін дадуць вам візу,
І Стамбул вам будзе рад.
Раз пайшла ўжо распрадажа
Усяго, што мае кошт, —
Прадавайце! Цела ваша!
Наша цела... смокча вош!
Смокча цэзій. Смокча стронцый.
А пачаў смактаць і СНІД.
Смерць у клубні. Смерць у гронцы.
Смерць у ласцы... Розум знік.
Нашу хворую малечу
Мы вязем у белы свет.
На бязвінных воч сінечу
Вырак кінуў чорны след.

А тым часам слізні-змылкі
І хапугі ўсіх масцей
Подла патрашаць пасылкі
Для «чарнобыльскіх» дзяцей.
Прапаведнікі апекі,
Дабрадзейства трубачы,
Крадуць імпартныя лекі,
Вітаміны і харчы.
Хворых дзетак абкрадаюць!..
Ну, а што ж гаспадары?
Ці не бачаць? Ці не знаюць?
Ці плююць на ўсё з гары?
А такі плююць — у высях.
Бо іначай бы даўно
За парадак узяліся —
Раз даверана стырно.
Давялося б скінуць кіцель
І пачаць закон з сябе.
Ды які ж чыноўны гіцаль
Пад сябе не падграбе?
Для чаго ім дысцыпліна,
Цэн зніжэнне, пенсій рост?
Ім і так жыццё — маліна,
І ва ўсіх — дудою хвост.
Што за тып — «чыноўны гіцаль»?
Ах, чытач мой дарагі!
Лепшы прыклад — партурвіцель,
Быўшы «першы» ці «другі».
Паглядзіце, як у Менску
Ім кватэры выдаюць,
Як за горадам на ўзлеску
Іх палацы паўстаюць!..

Покуль гіцлі ў асалоду
Прагна смокчуць цыцулі —
Што адпушчана народу
На атручанай зямлі?
Што? Адно: схадзіць у краму
І, вярнуўшыся ні з чым,
Цэлы дзень смактаць рэкламу
Сумным позіркам пустым.
Нам цяпер рэклама — мама:
Корміць, поіць, адзяе.
А ў каго здароўя мала —
Напракат яго дае.
Хочаш гэта — маеш гэта,
Хочаш тое — вось, бяры!
Да тваіх паслуг планета
І замежныя сябры.
Нашы збаўцы-дабрадзеі —
Джорж і Боббі, Ганс і Жак...
Нам трубілі фарысеі,
Што з іх кожны — вурдалак.
А яны — і ўдзень і ўночы
Толькі й думаюць пра нас.
«Старцаў» кожны там ахвочы
І карміць, і апранаць...
О, народзе! Як ты горка
Будзеш сам сябе караць,
Што на вудачку з Нью-Ёрка
Ты папаўся, як карась!
Схамяніся ж! Скаланіся
Ад агіды, ад жуды!
Да сваёй душы вярніся,
Да крыніц жывой вады.
Чынна, годна і сур'ёзна
Сам шукай надзейны шлях.
Можа быць, яшчэ не позна.
Ёсць жа моц яшчэ ў касцях!

VII.

А тым часам на эстрадзе,
У тэатрах, у кіно —
Злодзей рэшткі духу крадзе,
Каб глядач упаў на дно,
Абыдлеў каб даастатку,
Апусціўся каб зусім.
Бо калі ён малпа ў статку—
Дык лягчэй суладзіць з ім.
Вы ж кіно глядзелі, можа,
Як, глытнуўшы каньячку,
Спакушае, цягне ў ложа
Бацька родную дачку?
І «Маленькую... брыдоту»,
Што змастачыў вам «мастак»,
Разам з дзеткамі ў ахвоту

Паглядзелі... Ці не так?
Дык ці ж дзіва, што і ў Менску
Першакласнік Пеця Жмых
Першакласніцу Алеську
Да бацькоў прывёў сваіх.
І сказаў ім: — Вы — дэбілы,
Вы на дзедаўскі манер —
На цяп-ляп — мяне зрабілі.
Вось як робіцца цяпер!..
Каб урок прайшоў наглядна,
Абхапіў ён дзеўчаня
І, як існы муж, уладна
Пацягнуў да тапчана.
Закрычала дзіка мама,
Тата — долу з капытоў.
— О, я спрытны быў таксама,
Ды не ў восем жа гадоў!
Во што робіць наша тэле,
Наша відэа з дзяцьмі!
Першакласнікі ў пасцелі...
Гэта страшна, чорт вазьмі!
Вось ён—Захад, сыты Захад,
Іх мастацтва, іх мараль,
Што хапаем мы на ўзахап...
Эх, не Кебіч я, на жаль!
Быў бы я прэм'ер дзяржавы —
Волі гадству я б не даў.
Гэты гнюсны бруд іржавы
Душы б нам не раз'ядаў!..

Хоць гавораць: Зміцер — хіцер,
Ды і Саўка не дурак, —
А з эфіру нейкі Зміцер
Дзень-адодні гоніць брак.
Гоніць брыдкае чужое,
Змалку знаючы адно:
Раз узнікла за мяжою,
То для нас — узор яно.
І таму, што гэта — змалку,
Мусім грыву церабіць:
Як цяпер нам гэткіх малпаў
У людзей перарабіць?
Канвульсіўна тупаць-дрыгаць —
Гэта песня? Гэта здзек!
Гэту пошласць не адрыгаць,
Не адкашляць і за век!..

У такім жа гнюсным стылі
Пруць і кнігі гандляры,
Дзе друкарні захапілі
Прайдзісветы-махляры.
Кулінары-графаманы,
Разам з каваю глясэ,
Прадаюць свае раманы,
І паэмы, і эсэ.
А хаўруснікі без стомы
Скрозь ім кураць фіміям.
«Бо адным жа нам вядома,
Што наш родзіч — графаман».
Ну, а той, што і папраўдзе
Меў у сэрцы божы дар,
Як бы сам сабе ён здрадзіў —
І імпэт прапаў, і жар.
Развучыўся праўнук шляхты
Выкрасаць са слоў агонь, —
Абяскрылены, ашляхлы,
Стаў як вылегчаны конь,
Што над цэбрам над парожнім
Сумна звесіў галаву —
З думай, як бы ў раз апошні
Выйсці ў траўні на траву...
Сеў упрыцемку, раскіслы,
На дзіравую тахту:
— І ў раманах быў даўмыслы,
І ў сцішках не гнаў «туфту».
А скажыце: хто я? дзе я?
І чаму я буду рад?
Ні «засраба», ні «засдзея»
Не прысвоіў мне Урад...
Тут з кута, дзе змрок гусцейшы,
Ахінуты ў светлы плашч,
Выйшаў прывід і суцешыў:
— Мілы, родны, ну, не плач!
Будзеш, будзеш ганаровы!
Будзеш жыць, як граф жыве,
І насіць вянок лаўровы
На... дубовай галаве!..
Мовіў так — і здань прапала,
Не паспеў і распазнаць:
Ці то Колас, ці Купала...
Ой, нядобры гэта знак!
Мусіць, ляснула надзея,
Мусіць, так і не дадуць —
Ні «засраба», ні «засдзея»...
Не жыццё, а каламуць!..

Што датычыць каламуці,
Што на душы след кладзе,
Дык яе найболей, мусіць,
Сёння ў прэсе, чымся дзе.
І паток яе не слабне.
Пачытайце рэпартаж,
Дзе сапселы хлюст і бабнік
Пра народ гаворыць наш.
Як ён, цынік макравусы,
Хвошча мутнаю бруёй,
Што яго тут беларусы
Гвалцяць моваю сваёй!
Ну, а што хацець урэшце?
У яго адно ў душы:
Гэту мову — плюндры, бэсці
І душы, душы, душы!
Каб за межы рэзервацый
Не выходзіла яна.
Каб не мог сабой назвацца
Край без путаў і ярма.

Асабліва горка-сумна
За цябе, мой брат-пясняр:
Як няўдзячна, як бяздумна
У ход пускаецца хлусня!
Зух-пісака, што нядаўна
У падмоклых паўзунках
Рачкаваў па хаце спраўна,
Б'е табе па пазванках.
Што твой талент і сумленне!
З ім палічыцца хіба
Той, што чэрпае натхненне
З чорнай зайздрасці раба?
Сёння — трэба знаць і кеміць —
Нават геній не гарант,
Што не квэцне Смердзюкевіч
У газэце «Спекулянтъ».
Гэй, рэдактар, кінь марудзіць!
Рынак жорсткі — не драмі!
Хочаш добра напаскудзіць—
Смердзюкевіча наймі!
Ох і пусціць ён смуроду—
За вярсту пачуеш «твор».
Што ж, на тое і свабоду
Атрымаў газетны тхор.

Хто ў кішэнях носіць фігі—
Піша: «Годзе біць у звон!
Толькі кнігі, нашы кнігі—
Вось адзіны варты плён!»
Стоп, аматар на падколы!
Ці не знаеш, як было?
Плён гісторыка Міколы
Трыццаць год ляжаў, як тло.
І яшчэ гадоў паўсотні
Праляжаў бы... А датуль—
І карэнні б нашы ўсохлі—
Па табе, жытнёвы куль.

Ды пра што тут доўга-многа
Гаварыць!.. Іх род—з вякоў:
І пыхлівых дэмагогаў,
І куслівых смердзюкоў.

Лепш я скончу тэму прэсы
Тым, як з помаччу газет
Пакрысе дайшоў да стрэсу
І здурнеў разумны дзед.
Дзед быў рад сямейнай долі,
К жонцы поўны меў давер
І за ўсё жыццё ніколі
Не ўсумніўся... А цяпер...
Астралогаў начытаўся
Так, што стаў рэвізаваць
Ход жыцця і ўрэшце ўзяўся
Бабу пугай лупцаваць.

— Ты з сузор'я Казярога!
У цябе—юрба ў крыві!
Па дазнаннях астралога,
Ты—няверная ў любві!
Ну дык вось табе за гэта!
Я быў пэвен—сведка Бог!—
Што са мной жыве кабета,
А ты—чортаў Казярог!
Дзеткі мілыя і ўнукі,
Не судзіце вы мяне:
Я ж не ведаў, што за штукі
Сняцца гэтай сатане!..

Баба страшную абразу,
Подлы дзедаў разварот
Не сцярпела—і адразу
Падалася браць развод.

VIII.

А тым часам у краіне
Набывае моц разлад
З-за таго, што мова гіне—
Найкаштоўны ў сэрцах клад.
Мова гіне-памірае
Па віне «гаспадароў»!
І ніхто іх не карае—
Запраданцаў-махляроў.
Не зважае і Усявышні,
Нібы стаў нягож-нядуж,
Што ўжо нават рэшткі выйшлі
Веры-праўды з іхніх душ.
Выйшлі гонар, годнасць, вольнасць—
Ветрам выдзьмула, як прах.
Засталася ж толькі здольнасць
Шанаваць свой рабскі страх.
Ах, як добра, ах, як смачна
Жыць на свеце халуём!
Пад чужую дудку скачам,
І танцуем, і пяём.
І прыемнейшай работы
Не знайсці для халуя,
Чымся пану чысціць боты
За драўлянага рубля.

А калі вось гэткіх гіцаль
На «тутэйшых» нацкуе—
З іх пасыпецца ігліца!
Беражыцеся, свае!

О, народ мой, шчыры, просты!
Паглядзі ты ў белы свет:
Дзе і хто там сее-росціць
Ядавіты пустацвет?
Ну, а ў нас, на Беларусі
Злыдні ўсходзяць, як гірса.
Нашы песні, нашы гуслі
Для звыродкаў—не краса.
Бруд ліюць яны з памыйніц
І з усіх адстойных ям
На цябе народ-карміцел,
І на твой вячысты храм.
Здраду спадчынным загонам
Веры, мовы, даўніны—
Не за ганьбу, а за гонар
Лічаць гэтыя паны.
Ім настолькі даспадобы
Малпаваць чужацкі строй—
Што аж верне з іх вантробы,
Як пакажаш ім на свой.
Пра такіх пасол Мялешка
Год чатырыста назад
І з пагардай, і з насмешкай
Мовіў надта ў акурат:
«Хоць свая, казаў ён, костка,
Але псінай абрасла,
Дык смярдзіць...» О, Матка Боска,
Нам такога дай пасла!..
Нам такія не даюцца.
Перавёўся горды род.
Нашы ўрадавыя людцы
Не бароняць свой народ.
Не трывожыцца Кантора,
Вухам ловячы Маскву,
Што ксяндзы з-за Буга скора
Сядуць нам на галаву;
Што пад воклічы «Нех жые!»,
Воляй папскага слугі
Уздымаюцца чужыя
Над касцёламі сцягі.
Нават акаўскіх фашыстаў,
Што палілі нас жывых,
Памінаем урачыста,
Як пакутнікаў святых...

Да чаго ж у нас пагрузлі
У халуйскі глей чыны!
Адраджэння Беларусі
Горш баяцца, як чумы!
«Мы—з Расіяй! А па мове
Мы і самі—русакі!..»
Русакі? Ды не, панове!
Вы—сляпцы і глушакі!
Вам з гісторыі вядома,
Як мы ў доўгай барацьбе
На сваёй сядзібе, дома,
Ледзь не страцілі сябе?
Невядома? Ну дык знайце!
Лёс Радзімы трэба знаць.
Русакамі ж, выбачайце,
Тут ніколі вам не стаць.
Знайце ўсе: калі мы толькі
Волю «акаўцам» дадзім—
Вашы блізкія патомкі
Будуць «пшэкаць» як адзін!
Гэтай пошасці пагрозу
Мы спазналі ўжо даўно.
Дык няўжо, заклаўшы розум,
Ашукаць сябе дамо?
Мы не бачым і не цямім,
Што ў нас творыцца наўкол.
Колькі з добрымі гасцямі
Едзе хіжых к нам ваўкоў!
Годзе воўчых гімнаў-маршаў
Мы наслухаліся тут!
Самы раз лячыць ад «паршаў»
Розных прыхадняў-прыблуд.
Бо калі своечасова
Не спыніць падкоп-замах—
Будзь, рэспубліка, гатова
Свой аплакаць Карабах...
Правярайце ж тройчы пільна
Кожны крок іх, кожны жэст—
Каб не ляснулі, як Вільня,
Менск і Гродня, Пінск і Брэст!..

Сеўшы нейк на Камароўцы
У маршрутнае таксі,
Чуў я споведзь абаронцы
Трыадзінае Русі.
Таўстамясая асоба,
Нафуфыраная ўся,
Не саромелася слова,
Знала: сорам—не раса.
«Абажаю Камароўку!
І наогул Мінск люблю.
Беларускую ж гаворку—

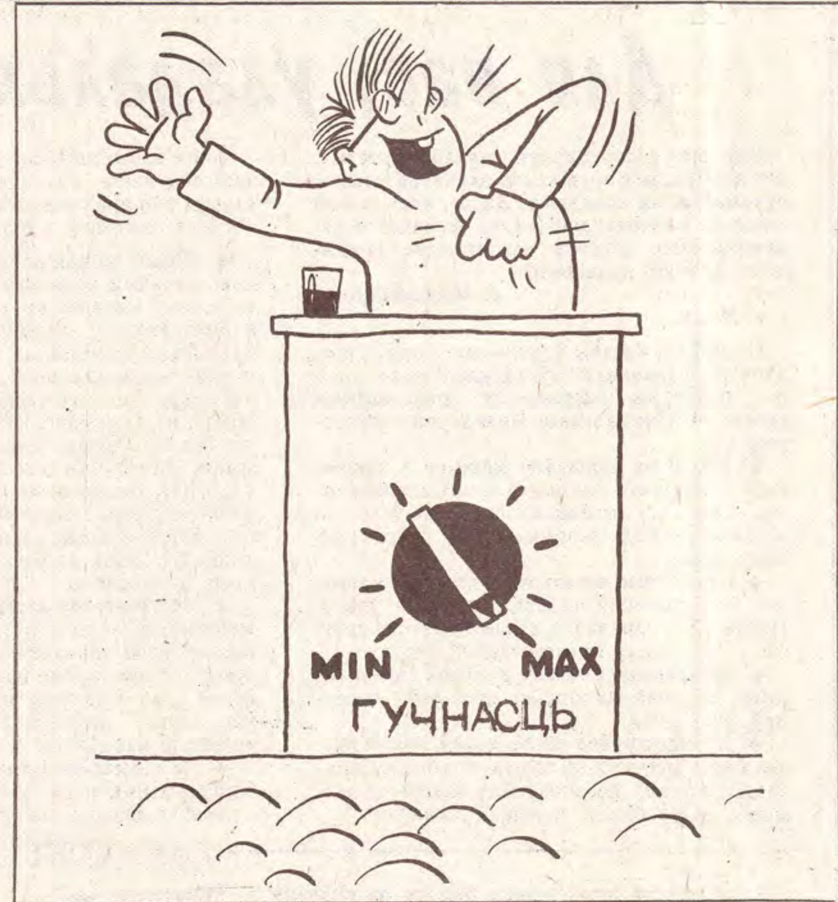

Ненавіджу! Не цярплю!
Як пачую: гэтай мовай
Нейкі бэкае баран
З тэлевізара—гатова
Проста харкнуць на экран!..»
Пачакай, чытач. Спакойна!
Прачытай яшчэ разок.
І падумай. І запомні
Гэты менскі абразок.
Доўга, шмат плявала, мабыць,
У душу людзей брыда.
Ты хутчэй пакайся, набрыдзь.
Каб не сталася бяда.
Іш, расхаркалася, сцерва!
Звыкла: плюй і не зважай!
Беларусы—змоўчаць. сцерпяць.
Колькі хочаш—абражай.
Не, не сцерпім! І бясплоднай
Не даверымся сяўбе.
Мовай, мовай нашай роднай
Уратуем мы сябе!
Будзе мова — мы не збочым,
Не саб'емся з бальшака.
Будзем жыць, як самі хочам.
Без указак чужака.
«Мову, — фыркне крытык гнеўна, —
Ён узвёў у абсалют!»
Так, узвёў. Бо знаю пэўна,
Што без мовы — нам каюк!
Што без мовы нашы шанцы
На свабоду — круглы нуль:
Не «хранцузы», дык «гішпанцы»
Тут паставяць свой патруль.
Ад дзяржавы нашай мілай,
Прывітаў якую свет,
Як ад бурбалкі ад мыльнай —
Застанецца мокры след.

IX.

А тым часам у Расіі
Суд над партыяй ідзе.
Судзьдзі цуглі закусілі —
Аж цячэ па барадзе.
«Злыдням літасці не будзе —
Не чакай і не прасі!..»
Ну, а хто ж, даруйце, суддзі?
Хто бязгрэшны на Русі?
Я на гэтае пытанне
Не бяруся даць адказ,
Хоць і думаю патайна:
Мабыць, толькі фантамас!
Ды яшчэ мо ўнук бабулін,
Што ў калысцы пальчык ссе,
Покуль Ельцына Бабурын
Гнеўна загрудкі трасе...

Ах, Расія, ты, Расея,
Разняшчасная зямля!
Кроў у жылах маразее
Ад былін твайго Крамля.
Барані нас, Божа правы,
Да скон-веку барані
Ад апекі той дзяржавы,
Дзе за Бога — дух хлусні.
Дзе абман цвіце-красуе,
І ў махровай той красе —
Жулік жуліку пасуе,
Жулік жуліка пасе.
У які разрад ні ткніся —
Гандлю, транспарту, жылля —
І на версе скрозь і ўнізе —
Процьма featured рознага жулля!
Хто ж вядзе цябе да згубы?
Хто тваёй знямозе рад?
Паглядзі, як скаліць зубы
Учарашні партакрат.
Гэта, кажуць, ён Расію,
Пад напорам прыбышоў,
Так гайдарнуў у стыхію,
Што аж бурбуліс пайшоў.

Ах, Расія, ты, Расея.
Ці ж не чула ў гамане:
«Хто бяздумна вецер сее —
Буру страшную пажне!»?
Гэту мудрасць чулі-зналі
І ўсе тыя з грамады,
Што азартна пачыналі

Сеяць зерні зла-бяды.
Ох і сеялі ж пачвары!
Ой, як выйшлі на сяўбу!
Як дабілі ўсё да ручкі —
Як задзьмухалі ў трубу!
Што ж прымоўклі? Што прыціхлі?
Дзе віваты? Дзе трыумф?
Улавілі нюхам гіцлі,
Што расслабіўся трыбух?
Як дабілі ўсё да ручкі —
Стала вусцішна самім:
Для чаго збіралі кучкі?
У імя чаго шумім?..
Як таёжных азіятаў
Гналі ў мор твае купцы —
Так табе купцы са Штатаў
Ладзяць гібель і канцы.
Ды пры гэтым, дзеля здзеку,
Каб суздром душу дабіць,
Як працюлю-недарэку,
Нанялі стрыптыз рабіць.
Божа мой, з якім імпэтам
Ты, Расея, пачала
Траціць сорам перад светам —
Распранацца дагала!
Спакусілася за бляшку
Паказаць клубы і пуп,
І апошнюю балячку,
І апошні прышч і струп.
Агалілася — дарэшты!
А далей?.. А што—далей?
Прыйдзе — радаснае нешта?
Стане — лепш і весялей?
Можа, годзе ўжо вар'яцтва.
Ачмурэння і крыві?
Да асноў пара вяртацца —
Да святла і дабрыні.
Ты без Бога — не Расея.
І без мошчаў ты — не ты.
Вынеш тога з Маўзалея —
Іншы знойдзецца святы.
Страшыць нас тваё бяздолле,
Смута, рэзрух і разбой.
Паляціш сама ў бяздонне —
Нас пацягнеш за сабой.

X.

А тым часам, адчуваю,
І закончыць мне пара:
Кроўка чыстая, жывая
Слаба сочыцца з пяра.
Ды і як сачыцца бруйна,
Калі ў вены стынь ідзе —
Ад таго, як брыдка, брудна,
Гадка ў нашай грамадзе.
Дзе ні ступіш — глей разлезлы.
Дзе ні глянь — шуміць шума.
Дэмакратаў — процьма, безліч!
Дэмакратыі ж — няма!
Дэмакратыя — культура.
А культура — гэта ўсё ж...
Крыху больш, чым авантура —
Па хвасцец адрэзаць клёш.

Ля заправачнай калонкі
Неяк сцэнку назіраў:
— Прапусціце, палкі-ёлкі!
Я — міністр замежных страў!..
Расступіліся, канешна.
Потым хтосьці гукнуў: — Браткі!
Я ж міністра спраў замежных
Бачыў! Ён жа не такі!
Загулі, гурмой рванулі,
Калі той ужо набраў.
— Хто ты ёсць? — Няўжо не чулі?
Я — міністр замежных страў!
У мяне на кухні, дома,
Стравы толькі з-за мяжы!
Ад сваіх — бярэ аскома.
Больш надзейны харч — чужы.

Даў «гуд бай» і змыўся, гіцаль.
Тут і скеміў гурт увесь:
Не аскомы ён баіцца —
Гіцаль стронцыю не есць!
Ён і цэзія не любіць.
У адрозненне ад «мас»...
Вы спытаецеся, людзі:
Дык а што ж чакае нас?
У такім няпэўным стане
Не магу рабіць прагноз.
На кароткае дыханне
Пераўёў нас цяжкі лёс.
Можа сіл хапіць на ўспышку —
Запаліцца, задыміць,
Пастраляць іскрою крышку
Дый пагаснуць... І канец!
Справа ўся, як я мяркую,
І галоўны наш пралік —
У кабыле, пра якую
Пеў калісці франтавік:
«Не дай, Божа, не судзі мне
На кабыле ваяваць:
Рот разіне, хвост падыме —
Уся Германія відаць!»

Можа быць, прыпеўкі гэтай
Не зусім выразны сэнс?
То сачыце за газетай:
Вам адкажа экстрасенс.

1989—1992

І СОЛЬ, І БОЛЬ

Слова ад рэдакцыі.

«Звязда» ўдзячна аўтару паэмы за яго выбар друкаванай трыбуны. З яго ласкі, глядзіш, і наш нумар увойдзе ў гісторыю літаратуры!

Добра разумеючы, што давераны нам рукапіс мае пэўныя шанцы стаць у шарэнгу такіх папулярных твораў, як паэмы «Тарас на Парнасе», «Сказ пра Лысую Гару», мы вырашылі не марынаваць яго, не чытаць паміж сабою, як бывала, — а даверыць нашым сябрам-чытачам.

Скажам ім чэсна: аўтарскую ўмову рэдакцыя ні на кроплю не парушыла. Твор выходзіць без правак і скарачэнняў. Таму прымайце яго соль і боль у поўным аб'ёме.

Наш аўтар, у адрозненне ад папярэднікаў, сягнуў сваім радком ажно на палітычны Парнас. Але няхай яго насельнікі не крыўдуюць на вастраваты ракурс сваіх адбіткаў. У рэшце рэшт — увайсці ў анекдот— значыць, увайсці ў гісторыю. Мяркуем, не кплівы сверб рухаў натхненнем гэтага невядомага летапісца. Тое, што ён, па ўласных словах, пісаў крывёю, крывавіць і наша сэрца. Таму спадзяёмся, народ Баркулаба зразумее. Зразумее і нас.

ГОСЦЬ «ЗВЯЗДЫ» ЛЮДАС РУМБУЦІС:

«ЧАЛАВЕКА АЦЭНЬВАЮЦЬ НЕ ПА НАЦЫЯНАЛЬНАСЦІ, А ПА ЎЧЫНКАХ»

Людас Румбуціс увайшоў у аналы беларускага футбола не столькі дзякуючы свайму сапраўды экзатычнаму (для нашых месц — І. К.) прозвішчу, колькі таму, што быў іграком экстра-класа. Акрамя ўласна чалавечай культуры (без перабольшання — прыроднай якасці нашых суседзяў-прыбалтаў) Румбуціс прапаведваў на футбольным полі культуру гульні. За што, урэшце, і атрымаў заслужаныя любоў і павагу з боку беларускіх балельшчыкаў.

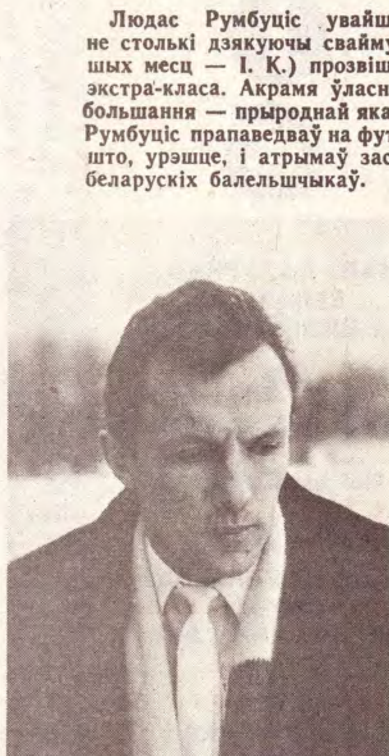

Наогул Людас трапіў у мінскае «Дынама» выпадкова. У далёкім 75-м літоўская каманда другога дывізіёна заняла першае месца ў сваёй падгрупе і з усяго Саюза пацягнуліся «купцы» перахапіць перспектыўную моладзь для сваіх каманд. Мінскаму «Дынама» быў рэкамендаваны нападаючы Дзяменцьеў і ў якасці нагрузкі — перспектыўны абаронца Румбуціс (на той час 20-гадовы Людас з 34 гульняў чэмпіяната з поспехам адгуляў у 33-х). Тым часам Дзяменцьеў наадрэз адмовіўся ехаць у Мінск, а Румбуціс з задавальненнем прыняў запрашэнне. Цэлы год правёў у «дублі» (вядома, не ўсё «маладому» кату масленіца). Дарэчы, тады якраз пачыналі гуляць Бароўскі, Шавейка, Васілеўскі, Курбыка, Курненін, Пудышаў. З усімі гэтымі ў будучым славутасцямі давялося «патусавацца» ў дублі і ў запасе.

А потым дзесяць гадоў верай і праўдай — у асноўным саставе. І тым больш незразумелым і крыўдным было рашэнне кіраўніцтва каманды паставіць крыж на іграво́й кар'еры Людаса Румбуціса, нават не даўшы яму дагуляць канцоўку чэмпіяната-86. Так што некалькі месяцаў з Божай дапамогай быў па-за справамі. А ў пачатку 1987 года беспрацоўнага Румбуціса запрасілі спачувальныя людзі на пасаду галоўнага трэнера ў «Дынама» (Брэст). Чатыры сезоны кватараваў ў горадзе над Бугам. І толькі сямейныя абставіны вымусілі вярнуцца ў Мінск, бо ўсе гэтыя гады даводзілася літаральна разрывацца паміж двума гарадамі: сям'я жыла ў Мінску. Праз некаторы час узначаліў каманду II лігі «Змена», узяўшы на сябе ролю гуляючага трэнера. І, трэба сказаць, не вельмі ўдала: у тым сэнсе, што літаральна некалькі тыдняў назад, што называецца, на роўным месцы атрымаў такую траўму, аб якой нават не думаў, будучы моцным прафесіяналам. Мяркуючы па яе складанасці, папраўляцца давядзецца доўга. Але што зробіш: футбол — ён і ў Афрыцы футбол.

І тым не менш ніякія абставіны не перашкодзілі Румбуцісу праявіць свае выдатныя арганізатарскія якасці. Прынамсі, сапраўдныя футбольныя балельшчыкі памятаюць 14 верасня гэтага года, калі на поле мінскага стадыёна «Дынама» выйшлі футбалісты залатога саставу «Дынама-82» і маладыя спартсмены, кандыдаты ў зборную Беларусі. І непасрэдным арганізатарам гэтага выдатнага свята быў усё той жа Румбуціс.

Каб зрабіць такія сустрэчы рэгулярнымі, неўтаймоўны Румбуціс працуе сёння над новай задумай, сутнасць якой заключаецца вось у чым.

Напэўна, кожны балельшчык чуў пра тое, што ва ўсіх еўрапейскіх краінах вялікай папулярнасцю карыстаецца міні-футбол. Дык чаму б і нам пры зборы народу, напрыклад, у Палацы спорту не правесці падобнае спаборніцтва з запрашэннем аўтарытэтных і папулярных еўрапейскіх клубаў? І, вядома ж, асобнай камандай, лічыць Румбуціс, павінны выступіць ветэраны «Дынама». Але пакуль што гэта тэорыя. А вось практыка ёсць ужо ў суседняй Літве, дзе залы падчас падобных матчаў перапоўнены.

Прадчуваючы законнае пытанне чытачоў наконт таго, ці не баіцца Румбуціс распачынаць сёння нейкія справы — яны ж патрабуюць сапраўды грунтоўнай фінансава-эканамічнай падрыхтоўкі, — звяртаюся па тлумачэнні.

— Па-першае, каб я не працаваў у камерцыйнай структуры, то наўрад ці праяўляў бы такую актыўнасць. Па-другое, сапраўды, не ведаючы, адкуль растуць ногі ў плане фінансава-эканамічным, толькі чалавек безадказны можа кідацца ў руціну пад назвай «цяп-ляп». Што датычыцца мяне, то, маючы пэўныя навыкі, я на свой страх і рызыку бяруся за гэтыя «безразважныя» праекты. Плюс да ўсяго пры сваёй уласнай фірме я адкрыў пакуль што сціплы (справа за часам) Дабрачынны фонд дапамогі футбалістам, якія закончылі па розных прычынах сваю футбольную кар'еру. Зараз прыкладаю намаганні, каб зрабіць яго пастаянна дзеючым грамадскім фондам. Думаю, усё ж знайду падтрымку з боку зацікаўленых асоб, бо справа гэтая вельмі патрэбная на сённяшні дзень. Часам жыццё выкідвае жорсткія фокусы, і без дапамогі нават былым «зоркам» не абысціся.

Дарэчы, бяруся праясніць сітуацыю. Не здзіўляйцеся, але Румбуціс і сапраўды бізнесмен са стажам. Зараз ён дырэктар фірмы «Minsk-star», вядомай многім мінчанам па аднайменных магазінах. Акрамя таго, у сферу дзейнасці на сённяшні дзень ужо даволі саліднай фірмы ўваходзіць гандаль аўтатранспартам і яго тэхнічнае абслугоўванне. Колькасць напрамкаў дзейнасці плануецца пашырыць, але пакуль што гэта камерцыйная тайна.

Аднак вернемся да футбола, бо ў душы Румбуціс, усё ж спартсмен і толькі потым — бізнесмен. А паколькі ігравы і трэнерскі вопыт у яго вялікі, то проста нельга ўпусціць выпадка і не пацікавіцца пра перспектывы беларускага футбола ў параўнанні, скажам, з суседзямі-прыбалтамі, што, натуральна, цікавіць і самога Людаса.

— Магу сказаць толькі тое, што злачынна шмат згублена часу. З самастойнасцю, хоць бы ў спорце, спазніліся на некалькі гадоў, і зараз за тое тармажэнне даводзіцца моцна расплачвацца. Вынік відавочны: наспех «збітыя» клубы, «неаб'езджаная» зборная, жабрацкая футбольная гаспадарка. І ўсё ж, калі я чую, што нехта гаворыць аб высакакласнай гульні прыбалтаў у параўнанні з намі, у мяне з'яўляецца скептыцызм. Згуляць на голым энтузіязме дзве-тры гульні, вядома, можна. Так, нічые зборных Літвы і Латвіі адпаведна з іспанцамі і датчанамі — безумоўны поспех, але сапраўдны ўзровень іх у параўнанні з беларускім футболам значна ніжэйшы. Фаварыт літоўцаў — «Жальгірыс» — сёння рэальна на ўзроўні 5—6 месцаў нашага чэмпіяната. Але я не заклікаю цешыцца ілюзіямі. У беларускага футбола будуць нармальныя перспектывы толькі ў тым выпадку, калі насустрач пойдзе ўрад. Што маю на ўвазе? Павінны вызваляцца ад падаткаў тыя камерцыйныя структуры, якія са скрыпам, але яшчэ ўкладваюць грошы ў спорт і профільныя дзіцячыя ўстановы. Сёння, калі прадпрыемствы ледзь зводзяць канцы з канцамі, дапамагаць спорту стала зусім нямодна. Але і пагалоўнае адмаўленне ад фінансавання — не лепшы выхад. Таму агульнымі намаганнямі пара прыдумаць адзіна правільнае рашэнне.

На жаль, сімптомы папраўкі пакуль яшчэ вельмі слабыя. Футбольныя босы з жахам зазіраюць у восень наступнага года, калі беларускія клубы павінны будуць дэбютаваць у розыгрышы еўрапейскіх кубкаў як прадстаўнікі суверэннай дзяржавы. Як ні сорамна, за ўвесь час толькі адзін стадыён сяк-так змог дасягнуць узроўню стандартаў — гэта «Дынама». Пра астатнія лепш памаўчаць. Крыўдна, але менавіта матэрыяльна-тэхнічная неўладкаванасць нашых стадыёнаў можа перашкодзіць выставіць на еўрапейскі розыгрыш больш аднаго клуба. Так што да таго часу, калі мы, што называецца, усім светам не пачнём будзіць грамадскую свядомасць, прасвятлення нам не відаць. Бо ўсё роўна, не сёння дык заўтра давядзецца ўзводзіць невялікія, але ўтульныя стадыёны з поўным асартыментам тэхнічнага забеспячэння. Правілы ФІФА і УЕФА ў гэтым сэнсе вельмі строгія. Няма поўнага пераліку неабходных зручнасцей — прабачце, хлопцы, але пачакайце выходзіць на свет Божы.

Але досыць пра футбол — не на адным мячы Зямля круціцца. Тым больш, што і ў Людаса Румбуціса інтарэсы выходзяць далёка за рамкі футбольнага поля.

— Мая вялікая слабасць — сапраўдныя аўтамабілі (не нашы), і ўсё аб іх, — прызнаецца Румбуціс.

— Мабыць, у такім разе вы іх калекцыяніруеце?

— На жаль, запатрабаванні не на ўзроўні магчымага. Калі мы ў свой час гулялі ў «Дынама», мы атрымлівалі не так многа, каб можна было зараз жыць бестурботна. Пасля кожнага матча, закасаўшы рукавы, прыходзілася здабываць пазафутбольныя грошы. Не было б абрыдлых катаклізмаў — больш часу ўдзялялі б уласнай духоўнасці, сям'і, усяму таму, чаму сапраўды хацелася б удзяліць увагу. Але ў штодзённай кругаверці вельмі цяжка выкраіць на ўсё гэта нават мінуты. Нармальнаму мужчыну, каб пракарміць сям'ю, трэба надзвычай шмат працаваць. Асабіста я прывык жыць добра і апускацца ніжэй папулярнай сёння рысы беднасці не збіраюся. Адпаведна — трэба «пахаць». І ўсё тое, на што шчасціць выкраіць рэдкія гадзіны часу, наўрад ці можна назваць сур'ёзным тэрмінам. Музыка, рыбалка, аўтамабілі — гэта захапленні з чыста аматарскім ухілам. А вось па-сапраўднаму прысвяціць сябе адной з гэтых спраў не можа проста фізічна. Таму на даны момант усе сілы ў мяне забіраюць толькі два напрамкі: камерцыя і спорт. На вялікі жаль, патрэбнай увагі ў поўнай меры я не магу ўдзяліць нават сям'і.

А вось якія адносіны ў Людаса да папулярнай фразы: «Лепшыя гады засталіся ў мінулым» як у спартсмена і радавога чалавека.

— Адносна сябе як футбаліста я, вядома, ніякіх ілюзій ўжо не маю, і ў гэтым сэнсе размова кароткая — вышэй уласнай галавы не скочыш. А як грамадзяніна — з такой рэплікай не згодзен. Справа ў тым, што жыццё спартсмена — гэта не цукерачная абгортка, як здаецца на першы погляд. Пастаянныя раз'езды, траўмы, хваробы... Ведаеце, калі я пасля 4-гадовай ізаляцыі ад сям'і ў Брэсце вярнуўся дадому, мне даводзілася па-новаму прывыкаць жыць у сям'і — што яшчэ больш дзікага можна сабе ўявіць? І толькі зараз я пачынаю разумець: Божа, як усё ж цудоўна мець сям'ю і дах над галавой! Што ёсць пад бокам — часта не заўважаеш. Гэтак жа, як здаровы чалавек зусім не думае пра хваробы. Так што, зыходзячы з усяго вышэйсказанага, я веру, што ўсё лепшае ў мяне яшчэ наперадзе.

І, нарэшце, я асмеліўся задаць Людасу Румбуцісу пытанне, якое круцілася на языку з самага пачатку: няўжо ні разу не хацелася ўсё кінуць і вярнуцца дадому, у Літву. Адказ развеяў усе сумненні наконт гэтага.

— Зараз ужо не. Чалавеку добра там, дзе яго ведаюць і паважаюць. Без лішняй сціпласці скажу, што маю ў сваім арсенале і першае, і другое. Па-першае, менавіта ў Беларусі я заваяваў свой аўтарытэт не словам, а справай. А па-другое, мне тут падабаецца. Хоць у свой час многа што здзіўляла. Напрыклад, яшчэ ў 1975 годзе я быў проста шакіраваны, што беларусы не размаўляюць па-беларуску. Але сёння упэўнены, што ў Літве мне было б зараз прыжыцца вельмі і вельмі цяжка. Часта бываючы там, я ўжо не раз лавіў сябе на думцы: «...я б так не зрабіў», «...я б гэтага не сказаў»... Значыць, я ўжо думаю крыху не тымі катэгорыямі. Тым больш, што ў нармальным грамадстве чалавека цэняць не за нацыянальнасць, а за яго ўчынкі. А сваімі ўчынкамі я пад манастыр нікога не падводзіў.

Не будзем і мы аспрэчваць гэты сапраўды бясспрэчны факт, а пажадаем лепш поспехаў таленавітаму чалавеку Людасу Румбуцісу.

Ігар КАРНЕЙ.

Усходні гараскоп на наступны тыдзень

З Дэлі перадае кар. ІТАР—ТАСС
Сяргей БУЛАНЦАЎ.

Пазбягаць напышлівасці і выказвацца па-салдацку дакладна рэкамендавана КАЗЯРОГУ. Для вас існуюць толькі чорны і белы колеры, ніякіх светлых адценняў — рызыкуеце быць няправільна зразуметымі. Начальнік пастараецца дапячы вам. На калег і партнёраў спадзявацца не варта. Не ўступайце ў спрэчкі і канфрантацыі. «Другая палавіна» праяўляе павышаную раздражняльнасць.

У ВАДАЛЕЯ будзе поспех, калі аддасць сілы і энергію кар'еры. Вамі цікавіцца нейкая ўрадавая структура. Бізнесмен атрымае некалькі цікавых прапаноў. Прыміце тую, якая паступіць у чацвер. У асаблівым фаворы планет — медыцынскія работнікі. Жанчына, якая звязана шлюбнымі ці іншымі вузамі з Блізнятамі ці Шалямі, амаль напэўна зацяжарыць.

У апошні час РЫБЫ некалькі спешчаны лёсам і схільныя лёгка адносіцца да сваіх абавязкаў. Рызыкуеце дапусціць пралік у рабоце і надоўга атрымаць галаўны боль. Між тым, ад вашых дзеянняў на гэтым тыдні залежыць, наколькі цяжкім акажацца будучы перыяд. Той, хто жыве далёка ад дома, зможа наведаць блізкіх. Нядаўняе знаёмства набывае ўсё больш інтымны характар.

АВЕН 15 кастрычніка выдатна справіцца з фінансавай праблемай. Вы ўцягваецеся ў сферу дзейнасці буйной арганізацыі, хутчэй за ўсё — урадавай. Поспех спадарожнічае служачаму: у дадатак да прэміі свеціць перспектыва перабрацца ў прэстыжнае крэсла. Маладое пакаленне зведвае залежнасць у сям'і. Вечар чацвярга прысвяціце любімаму чалавеку.

Усеагульны клопат—грошы — выйдзе на першы план у ЦЯЛЬЦА. Маеце шанц выйграць буйную суму 14 кастрычніка, аднак гэтых сродкаў не хопіць на намечаную пакупку і бягучыя плацяжы. Прыйдзецца пазычаць. Астролаг на гэтым этапе рэкамендуе адмовіцца нават ад самых прывабных прапаноў, бо ў пагоні за двума зайцамі не зловіце ніводнага. Відаць, 16-га прыйдзецца прымаць рашэнне адносна далейшага жыцця.

БЛІЗНЯТЫ, без ваганняў прымайце дзелавую ініцыятыву даўняга сябра ці саратніка—астролаг прадказвае стопрацэнтны поспех. Хуценька расчышчайце старыя завалы і вызваляйце рукі. Наперадзе—добрыя змены і рашаючы прарыў да поспеху. Спапяляе жар кахання: ваш партнёр набыў «другое дыханне».

Галоўная задача, якая стаіць перад РАКАМ,—расплаціцца з даўгамі. Калі не разлічыцеся на гэтым тыдні, абставіны складуцца не лепшым чынам. Планетная канфігурацыя на карысць асоб творчых схільнасцей. У камандзіроўцы прыйдзецца затрымацца, каб давесці справу да канца ці вярнуцца з падпісаным пагадненнем. Зведаеце расчараванне, бо ваша тайная сувязь становіцца сакрэтам Палішынеля.

Дабратворны вытворчы клімат складваецца вакол ЛЬВА. Як мяркуе астролаг, бізнесмен на конкурснай аснове заключыць выгадную здзелку. Лепшы дзень для падпісання адпаведнага дакумента — 11 кастрычніка. Хтосьці адправіцца ў замежную паездку. Служачым старэйшага звяна даручаць адказнае заданне, справіцца з якім дапаможа малады калега. Сумнае паведамленне для маладых жанчын — вялікая рызыка атрымаць траўму.

ДЗЕВА, відаць, пачне ўласную незалежную справу, якая складзе канкурэнцыю ранейшай фірме. Астролагу ваша задума бачыцца перспектыўнай. Паступілі доўгачаканыя грошы, неабходныя для пярвічных капіталаўкладанняў. Магчыма, прыйдзецца адправіцца ў кароткую камандзіроўку. Жанчынамі авалодвае неадольнае жаданне пераставіць мэблю ў кватэры.

Нечаканы дабратворны паварот лёсу чакае ШАЛЯЎ. У першую чаргу гэта датычыцца тых, каму яшчэ не пераваліла за 32 гады. 14 кастрычніка прыслухайцеся да голасу інтуіцыі. Разам з тым, у сям'і ўзнікаюць непрыемнасці, таму што старэйшыя робяць замах на вашу самастойнасць. Будзьце паблажлівымі і цярплівымі, бо вас любяць. Нечаканая разлука ставіць апошнюю кропку ў вашым каханні.

Нядаўна пачаты бізнес прынясе поспех СКАРПІЁНУ. Наперадзе буйныя біржавыя дывідэнды. Астролаг рэкамендуе перавесці даходы ў наяўнасць і ўстрымацца ад новых фінансавых абавязацельстваў. Трэба выключыць нават элементы рызыкі: на даным этапе яна не апраўдаецца. Энергічная жанчына знойдзе занятак па душы. Калі ваша сэрца пакуль што свабоднае, сустрэнеце абаяльную асобу процілеглага полу.

СТРАЛЕЦ працягвае апекаваць дамашніх. Прыйдзецца ўзяць адзін-два адгулы. Намечаны пераезд у новае службовае памяшканне. Прасачыце, каб мітусня не адбілася на якасці работы. Дзелавому чалавеку не варта псаваць нервы з прычыны стратнага пачынання. Наперадзе застолле з мноствам далікатэсаў і любімых страў. Капрызная і ўпартая забудзе на сваю гордасць.

РОДНЫ СКЛОН

Гуд бай, Беларусь!

Мяне цікавіць, колькі чалавек выехала за межы Беларусі на пастаяннае жыхарства?

І. КІКІН.

г. Бабруйск.

Свежых даных нашаму чытачу прапанаваць пакуль што не можам, а вось у мінулым годзе развіталіся з Беларуссю 34 тысячы 100 чалавек. Сярод рэспублік былога СССР рэкорд па гэтаму паказчыку належыць Расіі — 103 тысячы 110 чалавек. Менш за ўсіх шукалі шчасця на чужбіне туркмены — усяго 302 чалавекі.

Лічбы з доляй аптымізму

Можа некаму мае пытанне здасца дзіўным, але я хацеў бы ведаць прапісныя ісціны, у прыватнасці, дакладнае геаграфічнае становішча і нацыянальны састаў нашай Беларусі.

І. ЛУБАЧКА.

г. Глыбокае.

Пытанне нашага чытача слушнае, і таму з дапамогай Дзяржкамстата РБ мы пастараемся коратка, але канкрэтна на яго адказаць.

Агульная тэрыторыя Рэспублікі Беларусь складае 207,6 тысячы квадратных кіламетраў. Ці шмат гэта? Мяркуйце самі! На такой плошчы маглі б размясціцца Венгрыя, Данія, Ірландыя і Албанія разам узятыя. На тэрыторыі адной толькі Гомельскай вобласці змясцілася б Швейцарыя. Сярод еўрапейскіх краін наша рэспубліка па плошчы займае прамежкавае становішча паміж Грэцыяй (132 тысячы кв. км) і Румыніяй (238 тысяч кв. км).

Паводле даных на пачатак 1992 года, колькасць насельніцтва Беларусі дасягнула рэкорднай лічбы за ўсю гісторыю — 10 мільёнаў 952 тысячы ў сельскай мясцовасці. У сталіцы — горадзе Мінску — колькасць жыхароў вырасла да 1 мільёна 645 тысяч. Агульная шчыльнасць на квадратны кіламетр складае без малога 50 чалавек.

Нацыянальны састаў насельніцтва выглядае наступным чынам: беларусы — 7 мільёнаў 905 тысяч (77,9 працэнта); рускія — 1 мільён 342 тысячы (13,2 працэнта); палякі — каля 420 тысяч (4,1 працэнта); украінцы — 291 тысяча (2,9 працэнта); яўрэі — 112 тысяч (1,1 працэнта); іншыя нацыянальнасці—84 тысячы (0,8 працэнта).

ПЫТАЛЬНІК

КАЛІ ПАРАЎНАЦЬ БЕЛАРУСЬ І ШВЕЙЦАРЫЮ...

●

«ТАЧКА» НЕ РАСКОША, А СРОДАК ПЕРАМЯШЧЭННЯ

●

АД ПАЎДНЁВАЙ КАРЭІ ДА АФГАНІСТАНА

●

ХТО ШУКАЕ ШЧАСЦЯ НА ЧУЖБІНЕ!

ПІШЫЦЕ У «ПЫТАЛЬНІК» ПА АДРАСУ: 220041, МІНСК, ПР. Ф. СКАРЫНЫ, 77, РЭДАКЦЫЯ ГАЗЕТЫ «ЗВЯЗДА».

ВАША АЎТО

Для вас, уладальнікі аўтамабіляў

Чуў, што распрацаваны пералік простых, але неабходных правіл, каб захаваць уласны аўтамабіль ад крадзяжу. Зараз, калі вельмі пачасціліся ўгоны машын, ці не магла б рэдакцыя ўзяць на сябе азнаямленне грамадзян з гэтымі правіламі?

Я. МАХАВЕЦКІ.

г. Мінск.

Сапраўды, органы ўнутраных спраў рэспублікі прапанавалі аўтаўладальнікам шэраг парад, як захаваць іх транспартныя сродкі — аўтамашыны. Прапануем некаторыя з іх.

✦ **Ніколі не пакідайце машыну з адкрытымі дзверцамі** і ключом у замку запальвання, нават калі вы адыходзіце ад яе ўсяго на некалькі секунд, напрыклад, да кіёска за цыгарэтамі.

✦ **Перад тым, як закрыць дзверцы машыны,** не забывайце падняць шкло да ўпору. Пазбягайце паркаваць аўтамашыну на доўгі час у бязлюдных і неасветленых месцах.

✦ **Абсталюйце машыну ахоўнай сігналізацыяй,** сістэмай блакіроўкі педаляў, дзверцаў, руля і г. д.

✦ **Прамаркіруйце шкло, кузаў, іншыя вузлы,** каб аблегчыць іх пошук у выпадку крадзяжу. Нікому не давярайце ключы ад машыны, бо зрабіць з іх копію няцяжка.

✦ **Не карыстайцеся бірулькай,** на якой запісаны ваша імя і адрас, бо ў выпадку страты або крадзяжу ключоў яна значна аблегчыць злачынцу яго задачы.

✦ **Ніколі не пакідайце свае дакументы** ў пальчаткавым аддзяленні, трымайце іх пры сабе, бо ў выпадку крадзяжу іх могуць выкарыстоўваць у злачынных мэтах. Падыходзячы да аўтамашыны, заўсёды правярайце, ці ёсць намэрныя знакі, таму што іх вельмі часта крадуць для маскіроўкі іншых машын. Ніколі не пакідайце, нават на нядоўгі час, розныя каштоўныя рэчы ў салоне вашай машыны. Памятайце, што сумка, дыпламат, фотаапарат, іншыя рэчы могуць прыцягнуць увагу злодзея, а таму лепш трымайце іх у багажніку. А прыязджаючы дадому, вызваляйце багажнік ад рэчаў, якія не маюць адносін да машыны.

✦ **Не забудзьце застрахаваць вашу аўтамашыну.** Калі ваш аўтамабіль спынілі, не выключаючы запальвання і не адкрываючы дзверцаў, высветліце праз акно прычыну спынення і, калі адчуеце што-небудзь падазронае, адразу ад'язджайце, а з бліжэйшага тэлефона паведаміце ў аддзяленне міліцыі.

✦ **Не забывайце і пра бяспеку ўнутры вашай машыны:** нават у час руху заўсёды закрывайце дзверцы на замок. Пры пасадцы ў машыну правярайце, ці не хаваецца хто-небудзь на заднім сядзенні. Старайцеся не рабіць доўгія паездкі ў адзіночку, асабліва па незнаёмых месцах. Калі вы вырашылі адпачыць ці паспаць у машыне, зачыніце на замкі ўсе дзверцы.

✦ **Не падвозьце спадарожнікаў.** Трымайце машыну заўсёды ў спраўным стане і з поўным бакам. Па магчымасці выкарыстоўвайце дарогі з больш інтэнсіўным рухам і асвятленнем. Калі вы заўважылі, што вас нехта праследуе, не едзьце дамоў, а накіроўвайцеся ў бліжэйшае аддзяленне міліцыі або любое людное месца з добрым асвятленнем.

✦ **Калі ваша машына ўсё ж украдзена,** міліцыі спатрэбяцца даныя тэхпашпарта, а таксама ўсе асаблівыя прыкметы, якія набыла машына ў перыяд эксплуатацыі. Калі з вашай аўтамашыны будзе выкрадзены і тэхпашпарт, выпісаныя на асобны ліст яго даныя і асаблівасці аўтамабіля могуць аказаць добрую паслугу для хутчэйшай арганізацыі пошуку і знаходжання вашага аўтамабіля.

✦ **Вельмі важна паведаміць у міліцыю** аб угоне аўтамашыны як мага хутчэй. У гэтым выпадку шанцы затрымаць злачынцу і вярнуць машыну значна павышаюцца.

ГАРАДСКІ ПЕЙЗАЖ

ДА АЭРАПОРТА «МІНСК-2» НА ТРАМВАІ?

Даволі часта прыходзіцца бываць па справах у Мінску, і заўсёды здзіўляе, як няпроста дабрацца з аэрапорта «Мінск-2» да горада і наадварот. Ці збіраюцца гарадскія ўлады ўвесці дадатковыя магутнасці на гэтым маршруце? Са свайго боку, прапаную правесці да аэрапорта трамвайную лінію.

А. МАЛЧАНАЎ.

г. Масква.

Трэба сказаць, што падобныя скаргі і пісьмы прыходзяць у рэдакцыю і ад многіх іншых чытачоў. Вось што нам удалося высветліць. Сёння да аэрапорта «Мінск-2» курсіруе з аўтавакзала «Цэнтральны» аўтобусны маршрут № 300, які ў прынцыпе забяспечвае патрэбы пасажыраў. Арганізаваць рух новых аўтобусных маршрутаў у аэрапорт з буйнейшых мікрараёнаў горада з-за адсутнасці дастатковага пасажырапатоку і рэзерву аўтобусаў зараз немагчыма.

Наконт трамвайнага маршруту. У вытворчым упраўленні транспарту і сувязі Мінгарвыканкома нам паведамілі, што для яго арганізацыі патрэбен значны пасажырапаток — прыкладна сем тысяч пасажыраў у гадзіну. Інакш стварэнне падобных транспартных сувязей будзе эканамічна неапраўдана з-за вялікіх матэрыяльных затрат. Так што ў бліжэйшы час, на жаль, ні будаўніцтва прыгарадных трамвайных ліній, ні новых аўтобусных маршрутаў да аэрапорта «Мінск-2» не плануецца.

КОЛЕР «ХАКІ»

Абышлі ўвесь свет... з аўтаматам

Якімі былі страты ў жывой сіле і тэхніцы ў час удзелу экс-СССР у ваенных дзеяннях за яго межамі ў пасляваенны час (маю на ўвазе пасля 1945 года).

А. РАМАНАЎ.

г. Брэст.

На наша запытанне адпаведныя органы адказалі, што звесткі аб стратах у жывой сіле і тэхніцы ў пасляваенны час з'яўляюцца сёння закрытымі і публікацыі ў друку не падлягаюць. Але мы маем магчымасць надрукаваць пералік краін, у якіх падчас баявых дзеянняў знаходзіліся ў тым ліку і беларускія ваеннаслужачыя.

Краіна	Перыяды вядзення баявых дзеянняў
Паўночная Карэя	чэрвень 1950 г. — ліпень 1953 г.
Алжыр	1962—1964 гг.
Аб'яднаная Арабская Рэспубліка (Егіпет)	18 кастрычніка 1962 г. — 1 красавіка 1974 г.
Йеменская Арабская Рэспубліка	18 кастрычніка 1962 г. — 1 красавіка 1963 г.
В'етнам	1 ліпеня 1965 г. — 31 снежня 1974 г.
Сірыя	5 чэрвеня 1967 г. — 24 кастрычніка 1973 г.
Ангола	лістапад 1975 г. — лістапад 1979 г.
Мазамбік	лістапад 1975 г. — лістапад 1979 г.
Эфіопія	9 снежня 1977 г. — 30 лістапада 1979 г.
Афганістан	22 красавіка 1979 г. — 15 мая 1989 г.

Прапагандысцкая машына НАТО працуе без збояў

Ці ёсць у арміях краін НАТО ідэалагічныя органы, аналагічныя палітаддзелам былой Савецкай Арміі?

У. ЦІШКІН.

в. Лясная, Баранавіцкага раёна.

Такія органы ёсць не толькі ў нацыянальных арміях НАТО, але і ў структуры кіраўніцтва блока. У міжнародным штаб-сакратарыяце дзейнічае ўпраўленне па палітычных пытаннях, якое каардынуе работу ваеннага друку, арганізуе буйныя прапагандысцкія акцыі. Пры савеце НАТО ўтвораны пастаянныя камітэты, якія вырашаюць праблемы маральна-палітычнага стану асабовага саставу.

Штаб Вярхоўнага Галоўнакамандуючага НАТО ў Еўропе мае ўпраўленне грамадскай інфармацыі. Яно ўзгадняе планы блока з грамадскімі і ваеннымі нацыянальнымі прапагандысцкімі органамі, выпускае кнігі, буклеты, плакаты пра НАТО.

Нацыянальныя прапагандысцкія органы, як правіла, прадстаўлены некалькімі службамі: інфармацыі і сувязі з грамадскасцю, капеланаў (ваенных святароў), арганізацыі вольнага часу. Трэба сказаць, што прапагандысцкія службы не ведаюць недахопу ўвагі з боку ўрадаў і шчодра імі фінансуюцца. Так, штогадовыя расходы на ўтрыманне УС ЗША перавышаюць 170 млн. долараў.

Галоўнае звяно ў ідэалагічнай апрацоўцы ваеннаслужачых — сродкі інфармацыі. Хуткімі тэмпамі развіваецца радыётэлесетка УС ЗША, у якую ўваходзяць больш за 200 радыё- і 80 тэлевізійных станцый. Каля 60 станцый змантыраваны на баявых караблях.

Важнае месца ў арміях НАТО адведзена царкве. Ваенна-царкоўныя службы маюць разгалінаваны апарат і прадстаўлены капеланамі адпаведнага рангу і веравызнання ва ўсіх злучэннях і часцях. Яны выступаюць з лекцыямі на рэлігійныя і маральныя тэмы, пропаведзямі, праводзяць індывідуальныя гутаркі, прымаюць актыўны ўдзел у манеўрах, вучэннях.

Прапагандысцкі апарат арміі НАТО, безумоўна, удзельнічае і ва ўмацаванні воінскай дысцыпліны. У прыватнасці, ён шырока асвятляе злачынствы ваеннаслужачых і здарэнні ў часцях у сродках інфармацыі. Прафілактыкай негатыўных з'яў разам з камандзірамі займаюцца і капеланы.

ФОТАРОЗДУМ

Спытай пра гэта ў дзіцяці

Старажытны мудрэц сказаў: калі вы адкажаце нават на адно простае пытанне дзіцяці, то самі ўбачыце дзесяць яшчэ больш складаных.

Ён меў рацыю. Праз простае мы дазнаёмся аб складаным, у імгненнях праступае вечнасць, у кожным тонкім праменьчыку святла часцінка бясконцай энергіі Сонца.

На світанні гэты тонкі праменьчык перш за ўсё кранае вершаліны дрэў, а яшчэ раней адзначае сваё з'яўленне на залачоным крыжы старой званіцы.

Нашы продкі ніколі і нічога не будавалі вышэй за гэтыя залачоныя макаўкі храмаў. Без камп'ютэраў і філасофскіх разлікаў яны беспамылкова вылічылі: вышэй за ўсё павінна быць не матэрыяльнае, а духоўнае.

Гучней за ўсё павінен быць не трактат мудраца, а голас дзіцяці.

А што найважнейшае за ўсё?

Шукайце адказ у пытаннях дзіцяці.

Яўген ПЯСЕЦКІ.

ДАЛЁКАЕ ЗАМЕЖЖА

«Абітура» па-амерыканску

Ці праўда, што для паступлення ў ВНУ ЗША не патрэбна здаваць уступных экзаменаў? Як у такім выпадку вядзецца адбор абітурыентаў?

І. РЭУТАЎ, Гомель.

На гэта пытанне адказаў кандыдат тэхнічных навук К. ЦАЙКОВІЧ.

— Вышэйшая адукацыя ў ЗША прадстаўлена ў асноўным трыма тыпамі навучальных устаноў — універсітэтамі, 4-гадовымі і 2-гадовымі каледжамі. Колькасць універсітэтаў параўнальна невялікая: усяго 4 працэнты ад агульнай колькасці ВНУ.

Аднак у гэтых буйных навуковых і навучальных цэнтрах сканцэнтравана каля 50 працэнтаў студэнтаў. 40 працэнтаў універсітэтаў — прыватныя. Найбольш прэстыжнымі з іх лічацца Стэнфардскі, Гарвардскі, Йельскі і Прынстанскі.

Найбольш распаўсюджаны тып ВНУ ў ЗША (57 працэнтаў ад агульнай колькасці) — 4-гадовыя каледжы. У іх навучаецца 14 працэнтаў студэнтаў. Тры чвэрці гэтых устаноў — прыватныя.

Двухгадовыя каледжы складаюць 39 працэнтаў ад агульнага ліку ВНУ ЗША. На іх долю прыпадае 37 працэнтаў студэнтаў. Такія каледжы бываюць двух відаў — пераходныя і тупіковыя. Першыя забяспечваюць падрыхтоўку на ўзроўні 1-га і 2-га курсаў вышэйшай школы і даюць магчымасць прадоўжыць навучанне ў 4-гадовых каледжах або ўніверсітэтах, другія маюць прафесіянальную арыентацыю і прызначаны для падрыхтоўкі спецыялістаў сярэдняга звяна для «мясцовых» патрэб.

Ва ўмовах вялікай разнастайнасці навучальных устаноў, што ўваходзяць у сістэму вышэйшай адукацыі, у ЗША не існуе адзіных патрабаванняў да прыёму навучэнцаў. У гэтым разрэзе існуе гістарычнае дзяленне ВНУ на 6 груп. У першую ўваходзяць 20 найбольш прэстыжных, у апошнюю — у асноўным 2-гадовыя каледжы. Ва ўстановы першай групы прымаюцца выпускнікі сярэдняй школы, што маюць высокія адзнакі і пасведчанне аб яе заканчэнні. У кожнай ніжэйшай групе ВНУ патрабаванні да абітурыентаў адпаведна ніжэйшыя ў параўнанні з больш «вышэйшай» групай. Прыём у 2-гадовыя каледжы — адкрыты, тут патрабуюць толькі пасведчанне аб заканчэнні школы.

Пры паступленні ў ВНУ неабходна падаць заяву, прадставіць меддаведку, уплаціць уступны ўзнос. Вялікая ўвага надаецца субяседванню, а таксама ўдзелу ў рабоце навукова-тэхнічных гурткоў, грамадскіх арганізацый, спартыўных клубаў і мастацкай самадзейнасці.

Уступных экзаменаў няма. Але загадзя абітурыенту часта ўсё ж прыходзіцца здаваць свайго роду экзамены — у форме тэстаў, арганізаваных спецыялізаванымі арганізацыямі, напрыклад, па месцы жыхарства. Вынікі тэставання накіроўваюцца ў адпаведныя ВНУ. Такая працэдура пачынаецца ўжо ў 11 класе сярэдняй амерыканскай школы.

Дакументы ад абітурыентаў прымаюцца з кастрычніка па сакавік. Адзіны дзень залічэння — 1 мая. Практыкуецца і так званае ранняе залічэнне, калі найбольш здольныя вучні становяцца студэнтамі яшчэ восенню, у пачатку апошняга, 12-га года навучання.

У цэлым жа прыём студэнтаў амаль за паўгода да пачатку заняткаў дазваляе той ці іншай навучальнай установе рэальна ацаніць будучы кантынгент навучэнцаў.

Печ-забойца?

Вырашылі з жонкай купіць мікрахвалевую печ. Але я чуў, што яна выпраменьвае электрамагнітную энергію і шкодная для здароўя? Парайце, калі ласка, купляць ці не?

Р. ЗАХАРАЎ.

г. Мінск.

Заводы-вытворцы дастаткова строга кантралююць дапушчальныя ўзроўні ўцечкі энергіі з мікрахвалевых пячэй, так што пакуль печ новая, можаце жыць спакойна. Праўда, пры доўгатэрміновай эксплуатацыі могуць адбыцца парушэнні экраніроўкі, не так шчыльна будуць прылягаць дзверцы і г. д. Гэта ўжо небяспечна, таму што выпраменьванні мікрахвалевай печы аказваюць шкоднае ўздзеянне на нервовую, эндакрынную, сардэчна-сасудзістую сістэмы. Каб гэтага пазбегнуць, трэба перыядычна звяртацца да спецыялістаў або карыстацца спецыяльнымі індыкатарамі выпраменьвання.

Лепш медзь, чым алюміній

У апошні час для простага чалавека купіць добры посуд не па кішэні. Прыходзіцца карыстацца алюмініевым ці пластмасавым. Але, кажуць, алюмій, ды і пластмаса, шкодныя для здароўя. Гэта так?

В. РУДЗІН.

г. Гомель.

Што зробіш, але да сусветных стандартаў мы яшчэ не дараслі. Лепшым посудам прызнаны той, які пакрыты тэфлонам. У нас жа ён пакуль што рэдкасць. У алюмініевым посудзе не рэкамендавана гатаваць дзецям і дыетычныя стравы. І ні ў якім разе нельга карыстацца эмаліраваным посудам, калі на ім ёсць пашкоджанні эмалі. Пад эмаллю знаходзяцца таксічныя металы, якія пры награванні актыўна акісляюцца і могуць пераходзіць у ежу. З металічнага посуду гігіенічным патрабаванням адпавядаюць нержавеючая сталь, хроманікелевыя сплавы і медны посуд.

Што датычыцца пластмасавых талерак, шклянак, то ні ў якім разе не трэба туды наліваць гарачае. Пры ўздзеянні высокай тэмпературы і пры доўгім выкарыстанні такая пластмаса пачынае выдзяляць таксічныя рэчывы, што асабліва шкодна для дзяцей.

ЦІ ЁСЦЬ «ПАЛІТАДДЗЕЛЫ» Ў ВОЙСКАХ НАТО!

●

ЯКІ ПОСУД КАРЫСНЕЙ ДЛЯ ЗДАРОЎЯ!

ТЭЛЕФАНУЙЦЕ У «ПЫТАЛЬНІК» ПА НАСТУПНЫХ НУМАРАХ: 32-60-13, 32-44-02, 32-44-03.

ТЭМПЕРАТУРА ДОМА

Псеўда-«Гарбачоф»

У камерцыйных магазінах у шырокім асартыменце з'явілася гарэлка «Гарбачоф». Чыя гэта прадукцыя?

А. ГРЭКАЎ.

г. Слонім.

Гарэлка «Гарбачоф» перакачавала ў нашы «комісы» з Берліна, дзе яе вытворчасць вядзе фірма «Гарбачоф ГмбХ». Дарэчы, заснавана гэта кампанія была ў Пецярбургу генераламі царскай арміі А. Гарбачовым яшчэ ў 1880 годзе. Праз сорак гадоў фірма пераехала ў Берлін. Зараз яна поўнасцю належыць фірме «Зонлейн» з Вісбадэна, якая ўваходзіць у канцэрн «Этке».

Выкарыстоўваючы вядомае ў савецкія часы імя, гарэлка «Гарбачоф» падаецца на Захадзе як афіцыяльная марка на тэрыторыі былога Саюза, і тым самым уводзяцца ў зман многія спажыўцы. Менавіта гэты факт спрые павелічэнню яе збыту. Так, пачынаючы з 1985 года, доля гэтай гарэлкі сярод іншых марак на рынку ФРГ павялічылася з 13,2 да 21,9 працэнта. Зараз яна ўваходзіць у пяцёрку самых распаўсюджаных у Германіі, і яе штогадовы збыт перавышае 2 млн. бутэлек. За час, які мінуў з 1985 года, яна стала сур'ёзным канкурэнтам «Маскоўскай», удзельная вага якой складала 20—25 працэнтаў на нямецкім рынку.

У большасці выпадкаў гарэлка «Гарбачоф» — адна з псеўдарускіх вытворчасці Германіі, як і «Пушкін», «Папоф», «Эрыстоф». Да таго ж, па якасці яна ўступае нашым гарэлкам, якія выпрацоўваюцца сапраўды па айчынных рэцэптах. Таму пытанне афіцыяльнай закупкі гарэлкі «Гарбачоф» для нашага рынку ніколі не стаяла.

РОЗГАЛАС

ГЭТА СТРАШНАЕ СЛОВА—ЦЭГЛА

ЖЛОБІНСКІ РАЕН. Вымушаны быў спыніць сваю вытворчасць Стрэшынскі цагельны завод, і некалькі дзесяткаў яго рабочых пайшлі ў незапланаваны адпачынак. А справа ў тым, што дэфіцытная прадукцыя яшчэ нядаўна прыбытковага завода сёння не знаходзіць збыту. Па прычыны далёка хадзіць не трэба. Дастаткова сказаць, што адна цагліна каштуе 3 рублі 60 капеек. Вядома, такое адпужвае не толькі простых людзей, але нават і камерсантаў.

ЦІР... ДЛЯ КАЛГАСА

ВАЎКАВЫСКІ РАЕН. Калгас «Ізабелін» Ваўкавыскага раёна выкупіў у раённага аддзела народнай адукацыі памяшканне стралковага ціра, які знаходзіўся на тэрыторыі калгаса. І справа зусім не ў тым, што ў «Ізабеліне» вырашылі рыхтаваць з калгаснікаў «варашылаўскіх стралкоў». Кіраўніцтва гаспадаркі збіраецца абсталяваць тут склад матэрыяльных каштоўнасцей. Усё роўна апошнім часам цір быў стратным для раўаддзела народнай адукацыі.

Ці будуць за спазненні ставіць на калені?

На Брэсцкім электрамеханічным заводзе ўводзяцца «рублёвыя» меры ўздзеяння на парушальнікаў працоўнай дысцыпліны. Штрафам будуць падвяргацца не толькі тыя, хто з'яўляецца на рабочым месцы ў нецвярозым стане, але і тыя, хто спазняецца нават на некалькі хвілін. Прычым штрафы — па 100 рублёў на чалавека — адміністрацыя спаганяе з усяго калектыву цэха. А яму ўжо дадзена права разабрацца з парушальнікам па-свойму...

БелаПАН.

Deutsche Presse-Agentur GmbH **dpa**

«Я ХАЦЕЛА Б ЗАСТАЦЦА Ў ГАМБУРГУ»

Так заявіла жонка маёра рускай арміі Людміла Драшылава, якая разам з мужам доўгі час жыла ва Усходняй Германіі. Хоць Драшылавы і атрымалі трохпакаёвую кватэру на Уладзікаўказе, былым Арджанікідзе, цяперашняя Германія ў параўнанні з цяперашняй Расіяй выглядае раем. Нават тым з нашых ваенных, якія знаходзяцца ў былых гарадах на тэрыторыі былой ГДР.

ЗНАЧЫЦЬ, ЁСЦЬ ШТО ВІНШАВАЦЬ

Нямецкі канцлер Гельмут Коль і яго ўрадавая кааліцыя кансерватараў і лібералаў адсвяткавала дзесяцігоддзе прыходу да ўлады. Коль даволі ўпэўнена трымаецца на сваім месцы. Галоўнай яго заслугай лічыцца аб'яднанне Усходняй і Заходняй Германіі, а таксама лідзіруючая пазіцыя заходнегерманскай маркі.

ІНФАРМАЦЫЯ ДЛЯ РОЗДУМУ:

АДУКАЦЫЯ І ЖЫЛЛЁ

Беларусь заўсёды славілася добрай сістэмай адукацыі. Вось і цяпер чвэрць занятых у народнай гаспадарцы рэспублікі маюць вышэйшую і сярэднюю спецыяльную адукацыю, што з'яўляецца даволі нядрэнным паказчыкам. Затое застаецца шмат праблем з жыллём. Толькі 61 працэнт гараджан забяспечаны ў нас асобнай кватэрай і каля 10 працэнтаў—інтэрнатамі, а 17 працэнтаў жывуць у індывідуальных дамах. У сярэднім на кожнага жыхара горада прыпадае 15,5 квадратнага метра агульнай плошчы.

Лепш было б сказаць праўду

Нядаўна друк краін Захаду, у тым ліку і ЗША, падаў звесткі аб выніках даследаванняў размераў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС для Беларусі. Так, згодна з даннымі амерыканскіх вучоных, у нашай рэспубліцы зафіксавана 102 выпадкі захворванняў на рак шчытападобнай залозы ў дзяцей, што ў 80 разоў вышэй, чым у нармальнай экалагічнай абстаноўцы. Заходнія спецыялісты звярнулі таксама ўвагу на тое, што савецкі і, у прыватнасці, беларускі ўрад у свой час не далі сапраўднай інфармацыі — вынікі чарнобыльскай катастрофы і колькасць радыеактыўных выкідаў былі значна заніжаны. На іх думку, такая сакрэтнасць панесла вялікі псіхалагічны і сацыяльны ўрон.

Вольга Корбут шукае спонсараў

Як паведаміла газета «Савецкі спорт», вядомая беларуская гімнастка Вольга Корбут абвясціла аб сваім намеры адкрыць у бліжэйшы час спартыўную школу ў сталіцы Алімпіяды-96 горадзе Атланце (ЗША), дзе яна зараз жыве. Выступаючы на жаночым шоу ў амерыканскім горадзе Бірмінгеме, Вольга сказала, што ў сваю школу збіраецца прымаць толькі дзяўчат — спачатку амерыканак, а потым, напэўна, і іншаземак. Над праектам будынка «Школы Корбут» працуе яе муж Леанід Барткевіч — вядомы ў мінулым музыкант групы «Песняры».

Калі жылі яўрэі...

Апошні нумар газеты «Брэсцкі кур'ер» з іроніяй нагадаў чытачам пра дробны жыццёвы факт нядаўняга наведання пасёлка Ружаны экс-прэм'ер-міністрам Ізраіля Іцхакам Шамірам. Ружаны — яго радзіма, на якой не быў многія дзесяткі гадоў. Мала што змянілася ў абліччы пасёлка. Хіба што зусім не засталося грамадскіх туалетаў.

— І куды ж вы іх падзявалі,— здзівіўся Іцхак Шамір,— іх тут хапала.

Ну што было адказаць на гэта пытанне?

РАДЫЁ ФАКТ

Да адкрыцця чарговай сесіі Вярхоўнага Савета рэспублікі застаецца крыху больш за тыдзень. Цяпер ідзе актыўная падрыхтоўка да яе. Працуюць камісіі парламента, Канстытуцыйны савет, шліфуюцца законапраекты. Адзін, як лічыць старшыня камісіі Вярхоўнага Савета па пытаннях экалогіі і рацыянальнага выкарыстання прыродных рэсурсаў Я. Савіцкі, у парадку дня рабіць не прадумана. Як мяркуе ён, прэзідыум Вярхоўнага Савета не ўключае ў яго два вельмі важныя законапраекты: аб экалагічнай экспертызе і захаванні таксічных адходаў, якія падрыхтаваны камісіяй.

***

З наступнага года Туркменістан мае намер рэалізоўваць газ сваім суседзям па цэнах, набліжаных да сусветных. Такое рашэнне прыняў Кабінет міністраў рэспублікі. У краіны СНД, якія не пагасяць запазычанасць за пастаўкі «блакітнага паліва», з кастрычніка газ паступаць не будзе.

***

Дапамагчы пасябраваць камерсантам Германіі і нашай рэспублікі ўзялася газета «Брэсцкі кур'ер». На адной са старонак яе апошняга нумара з'явілася незвычайная рубрыка «Нямецкая слабада». Тут змешчаны публікацыі прадпрымальнікаў Германіі, якія заклікаюць да ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва.

***

Падмаскоўнае дзяржаўнае прадпрыемства «Альтэрна» распрацавала мадэль новага аўтобуса. Ён прызначаны для міжгародніх і міжнародных пасажырскіх рэйсаў. Камфартабельная машына на 36 месц развівае скорасць да 135 кіламетраў у гадзіну і без запраўкі можа прайсці дзве з палавінай тысячы кіламетраў. Яна таксама ўдвая танейшая за вядомы «Ікарус».

***

Дзяржаўны акадэмічны тэатр оперы і балета Беларусі рыхтуецца да новага, вельмі адказнага гастрольнага турнэ — беларускіх артыстаў чакаюць у Бельгіі, Галандыі і Францыі. У сярэдзіне кастрычніка адправіцца на гастролі Дзяржаўны камерны аркестр, які выступіць у Германіі.

Добра, што хоць людзі не кусаюць сабак

МІНСК. Адна з незвычайных праблем сталіцы Беларусі сёння — бадзячыя сабакі і каты, якія становяцца разносчыкамі розных небяспечных хвароб. Так, з пачатку года шаленства выяўлена ў 25 сабак і 238 катоў, якіх прыйшлося знішчыць. Акрамя таго, чацвераногія сябры яшчэ і кусаць нас сталі больш. За ўвесь мінулы год у Мінску зарэгістраваны 1.143 такія выпадкі, а за 8 месяцаў бягучага — ужо 1.150.

АДЛІЛІ КУЛЮ

Тульскія аружэйнікі вырабляюць паляўнічыя ружжы, якія атрымалі ў народзе ласкавую назву «тулкі». Мінскія аружэйнікі пайшлі далей: у магазіне «Паляўнічы», што на праспекце Скарыны, у вітрыне можна бачыць буйныя свінцовыя кулі... «Мінчанка». А што? Прыклад дастойны пераймання: ужо калі слязлівы газ атрымаў паэтычную назву «Чаромха», то чаму гумавую дубінку не назваць, скажам, «Алеся»?

БЕЛАРУСЬ БОЛЬШ НЕ БУДЗЕ ПАРУШАЦЬ АЗОНАВЫ СЛОЙ ПЛАНЕТЫ

Галоўнай мэтай семінара, арганізаванага Сусветным банкам і Міністэрствам экалогіі і прыродных рэсурсаў РФ, які праходзіў у Маскве, стала пытанне: як дапамагчы Беларусі, Украіне і Расіі спыніць вытворчасць і выкарыстанне рэчаў, якія парушаюць азонавы слой планеты. Наша рэспубліка, а таксама Расія і Украіна, абавязаліся канчаткова спыніць вытворчасць азонапарушальных рэчаў да 2000 года. Пры гэтым будзе выкарыстоўвацца вопыт Сусветнага банка ў рэалізацыі такіх мерапрыемстваў у іншых краінах і магчымасць фінансавання ў памеры 25—60 мільёнаў долараў з Глабальнага экалагічнага фонду.

Палку беспрацоўных прыбудзе

На Давыд-Гарадоцкім электрамеханічным заводзе намячаецца даволі значнае скарачэнне штатаў. Без работы застануцца 184 чалавекі, з іх амаль 60 — інжынерна-тэхнічныя работнікі. Прычына, з пункту гледжання адміністрацыі завода, у зніжэнні аб'ёмаў вытворчасці прадукцыі.

502 беларускія Леніны

СЛОНІМ. Мясцовыя журналісты вырашылі падлічыць, колькі ў горадзе і раёне ўстаноўлена помнікаў правадыру сусветнага пралетарыяту таварышу Уладзіміру Ульянаву (Леніну). У раённым аддзяленні таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры ім паведамілі, што на Слонімшчыне зараз налічваецца 10 помнікаў і бюстаў Леніну. А вось паводле даных Рэспубліканскага таварыства аховы помнікаў, Беларусь займае бадай што першае месца сярод краін СНД па колькасці помнікаў Леніну на душу насельніцтва. Яшчэ зусім нядаўна на яе тэрыторыі налічвалася 502 помнікі.

На пенсію — на «Масквічы»

САРАТАЎ. Мясцовыя статыстыкі, якія доўгі час вядуць назіранні за даходамі і расходамі ў 1.175 сем'ях (з іх згоды), падлічылі: каб купіць мужчынскі касцюм, рабочым і служачым трэба папрацаваць 34 дні, калгаснікам — 71; халадзільнік «Саратаў» — адпаведна 147 і 303 дні; каляровы тэлевізар — 271 дзень, а аўтамабіль «Масквіч» — 12 і 25 гадоў. Гэта не ўлічваючы расходаў на пражыццё.

ЧУТКІ АБ «КАЎКАЗСКАЙ МАФІІ» МОЦНА ПЕРАБОЛЬШАНЫЯ

ГРОДНА. Больш чым дастаткова адбываецца парушэнняў на сумна вядомым гарадскім рэчавым рынку. Хто ж іх робіць? Лідзіруюць гаспадары-гродзенцы — 687 выпадкаў з пачатку года, жыхары суседняй Польшчы—229 выпадкаў, далей Прыбалтыкі (157), Расіі (120), Украіны (90), Закаўказзя (69) і замыкаюць непрыемны спіс выхадцы з Сярэдняй Азіі (46 выпадкаў). Як бачыце, атрымліваецца сапраўдны інтэрнацыянал, аднак не пацвярджаюцца ходкія думкі аб засіллі на беларускіх рынках «каўказскай мафіі».

ТРЫМАЙЦЕСЯ, ЗЛАДЗЕІ

Колькасць рабаўніцтваў узрасла ўдвая,— адзначалася на чарговым пасяджэнні Брэсцкага гарвыканкома. Абмяркоўваліся праблемы аховы правапарадку ў горадзе.

Прынята рашэнне аб аднаўленні работы таварыскіх судоў на прадпрыемствах горада, будуць створаны ўчасткі грамадскай бяспекі. Прапанавана ўдасканальваць аўтаматычную ахоўную сігналізацыю на аб'ектах.

Ю. ФЁДАРАВА.

ПРАСТУЦЫЮ ЛЕЧАЦЬ... ПРАЦАЙ

У Кітаі зараз функцыяніруе 106 «цэнтраў перавыхавання» для старажытнай прафесіі і іх кліентаў. Тэрмін знаходжання ў іх—ад 6 месяцаў да 2 гадоў. Праграма «перавыхавання» прастытутак уключае ў сябе палітвучобу і цяжкую фізічную працу. Адміністрацыя цэнтраў, праз якія прайшло звыш 200 тысяч чалавек, сцвярджае, што працэнт вяртання да «кахання за грошы» вельмі нізкі.

СЛУЖБА - 01

ЦАНА АБЫЯКАВАСЦІ

Жыхар горада Віцебска, інжынер - канструктар Віцебскага тэлезавода Віктар Маркаў паехаў на сваю дачу, якая знаходзіцца каля вёскі Асінаўка Віцебскага раёна. За час адпачынку меркаваў як след аздобіць будынак. І вось у 12 гадзін дня ён пачаў абпальваць паяльнай лямпай драўляныя канструкцыі. Прыкладна каля 16 гадзін В. Маркаў убачыў, што загарэлася папера, якая ляжала на стале паміж першым і другім паверхамі. Ён пабег па ваду. Аднак заліць агонь не ўдалося. Кінуўся да суседзяў за дапамогай. Калі тыя прыбеглі, дача была поўнасцю ахоплена агнём. Быў моцны вецер, і агонь перакінуўся на суседні будынак, які знаходзіўся на адлегласці 35 метраў. Будынак згарэў. Часткова пашкоджаны агнём і дом, размешчаны за 50 метраў.

У бой з агнём уступілі экіпажы чатырох пажарных машын. Ім удалося выратаваць суседнія дачы. А так бы неахайнасць аднаго чалавека ў адносінах з агнём магла абярнуцца яшчэ большай бядой.

Валерый РАБУШКА, старшы інспектар Дзяржпажнагляду Віцебскага РАУС.

Выпуск «Розгаласа» падрыхтавалі: У. Здановіч, І. Карней, А. Коктыш, А. Сланеўскі, С. Сулкоўскі, І. Шчучэнка.

● РАДЫЁПЕРАХВАТ

РАДЫЁ ПЕРАХВАТ

РАДЫЁ «СВАБОДА»

* Савет Бяспекі ААН прыняў пастанову аб накіраванні ў Грузію місіі назіральнікаў з мэтай прадухіліць працяг ўзброенага канфлікту. У аўторак прадстаўнікі Грузіі і Абхазіі сустрэнуцца з Ельцыным на борце ваеннага карабля ў Чорным моры.

*** ЗША патрабуюць ваенных дзеянняў супраць сербскіх самалётаў, якія выконваюць баявыя палёты над Сербіяй і Герцагавінай. Аднак Францыя і Англія выступаюць супраць, бо лічаць, што тады сербы пачнуць нападаць на міратворчыя сілы і канвоі з гуманітарнай дапамогай. Зараз у сербаў 40 самалётаў і верталётаў, а ў Босніі ўвогуле няма авіяцыі.**

* Іон Іліеску, як мяркуюць назіральнікі, павінен стаць прэзідэнтам Румыніі. А гэта значыць, што аб'яднанне Малдовы і Румыніі будзе адкладзена яшчэ на чатыры гады. Ён лічыць, што гэта аб'яднанне адбудзецца ў будучым тысячагоддзі.

*** Хутка ў Маскве ў гасцініцы «Славянская» адкрыецца міжнародны прэс-цэнтр і клуб. Яго ўзначаліць Гары Бодэн, які быў да гэтага дырэктарам нацыянальнага прэс-клуба ў Вашынгтоне.**

* У Азербайджане не сціхаюць страсці вакол факта рукапрыкладства з боку міністра ўнутраных спраў Гамідава да рэдактара газеты «Айна» Гусейнава. Такім чынам міністр выказаў незадаволенасць публікацыяй у газеце. Журналісты рэспублікі хацелі аб'явіць усеагульную забастоўку, але прэзідэнт адгаварыў ад гэтага кроку. Аднак міністр-хуліган застаўся непакараны.

РАДЫЁ ШВЕЦЫІ

*** Улады Фінляндыі вырашылі не даваць палітычнага прыстанішча расійскаму афіцэру-пагранічніку Вахрасцюку, які перабег у Фінляндыю. Але фіны тым не менш прадаставілі афіцэру-дэзерціру від на жыхарства тэрмінам на год, 4.000 марак і бясплатную кватэру. МЗС Расіі адзначыла, што падобныя адносіны да перабежчыкаў будуць заахвочваць іншых да аналагічных дзеянняў.**

«ГОЛАС АМЕРЫКІ»

* ЗША мае інфармацыю аб тым, што былы нацысцкі ўрач-кат Менгеле, якога яшчэ называлі «ангелам смерці» канцлагера Асвенцім, быў памылкова вызвалены амерыканцамі адразу пасля вайны па недагляду чыноўнікаў. У справаздачы міністэрства юстыцыі ЗША адзначаецца, што Менгеле не меў сувязей з амерыканскімі разведслужбамі. Яму ўдалося ўцячы ў Паўднёвую Амерыку без дапамогі амерыканцаў. Менгеле накіраваў у камеру смерці, у полымя пячэй, больш за 400 тысяч чалавек, у асноўным яўрэяў.

«БІ-БІ-СІ»

*** Прэм'ер-міністр Вялікабрытаніі Дж. Мейджэр спрабуе схіліць сваю кіруючую кансерватыўную партыю да падтрымкі еўрапейскага саюза. Гэта самае цяжкае выпрабаванне за час яго кар'еры. Бо ў яго ёсць моцныя праціўнікі, сярод якіх і яго папярэднік на пасадзе прэм'ера М. Тэтчэр.**

«ГОЛАС РАСІІ»

* Прадстаўнік фонду Гарбачова заявіў пратэст супраць перадачы Фінансавай акадэміі памяшканняў, якія цяпер займае фонд. З усяго комплексу дзе размяшчаўся фонд, яму будзе выдзелена на правах арэнды невялікае памяшканне. Гарбачоў заявіў, што гэта рашэнне Ельцына было прынята без кансультацыі з ім і што фонд прадоўжыць работу.

● РАДЫЁПЕРАХВАТ

Анатоль МЯСНІКОЎ

ФАБІЯН ШАНТЫР

Лёс і трагедыя наркома нацыянальных спраў Беларусі

(Працяг. Пачатак у №№ 196—201).

У многіх сваіх творах, выяўленых у перыядычным друку і ў зборніку «Зажынкі», ён апяваў прыгажосць Бацькаўшчыны, пакуты і адчай яе народа. Ён называў Беларусь краем «аднаго працяглага векавога стогну, што льецца ў песні-малітве, песні-скарзе мучаніка народу,—у безнадзейна-слёзным жыцці-быцці пад полагам вяковае чорнае ночы» (апавяданне «Родны край»). Гэты твор, дарэчы, Шантыр называў «сірочымі думкамі-песнямі».

На жаль, на літаратурную творчасць у яго так не хапала часу! У краі бурліла складанае і супярэчлівае жыццё... Разабрацца ў абстаноўцы, якая мянялася літаральна кожны тыдзень, не маглі не толькі простыя людзі, а і тыя, хто, здавалася б, быў дасведчаны, ведаў раскладку палітычных сіл як ва ўсёй Расіі, так і на тэрыторыі Беларусі, прадбачыў, хто і за кім можа пайсці. Рэвалюцыйная віхура ўносіла ва ўсё гэта свае непрадбачаныя і нечаканыя карэктывы. І Фабіян Шантыр быў проста вымушаны прысвячаць сябе грамадскай дзейнасці. Рабіць жа што-кольвечы напалавіну ці — больш таго — абы як ён не ўмеў і проста не мог дазволіць сабе гэта...

У родным Слуцку на пасадзе супрацоўніка павятовага ваеннага камісарыята ён затрымаўся ўсяго толькі на чатыры месяцы. Заканчваўся 1918 год, і грамадска-палітычная сітуацыя ў Беларусі неўзабаве зноў абвастрылася. Само жыццё — у каторы ўжо раз — паклікала Фабіяна Гіляравіча ў дарогу. І зноў па вядомаму маршруту—у Смаленск.

V.

Грамадзянская вайна і замежная ваенная інтэрвенцыя, як вядома, прынеслі Беларусі шмат гора. Разбураныя і спаленыя гарады і вёскі, разрабаванае нацыянальнае багацце, сотні тысяч бежанцаў—вось асноўныя «рысы» з характарыстыкі нашага краю таго часу. А былі яшчэ і іншыя страты—на жаль, і да гэтага часу мала вядомыя, але ж таксама значныя—маральна-палітычныя...

Вялікая частка Беларусі была яшчэ пад нямецкай акупацыяй, народ цярпеў ад здзекаў і зняваг, а за ягонай спінай—тайком—вялася жорсткая і бескампрамісная барацьба за ўладу, за будучы грамадскі лад у краі. І, як гэта ні парадаксальна з пункту гледжання здаровага сэнсу, асаблівыя «клопаты» праяўлялі аб Беларусі... стаўленікі Масквы, накіраваныя партыяй бальшавікоў на ключавыя пасты ўлады ў Заходняй вобласці—адміністрацыйна-тэрытарыяльным рэгіёне, у склад якога і ўваходзілі неакупіраваныя раёны нашай зямлі. Часовым адміністрацыйным цэнтрам вобласці тады і з'яўляўся Смаленск.

Адным з момантаў барацьбы за ўладу стала пытанне аб уключэнні ў састаў Заходняй вобласці самой Смаленскай губерні. Работнікі Саветаў Смаленска былі, вядома ж, супраць. А вось за ліквідацыю вобласці наогул выступалі многія, у тым ліку і супрацоўнікі абласнога выканаўчага камітэта: маўляў, большая ж частка яе пад акупацыяй... Аднак старшыня Заходняга абласнога камітэта партыі бальшавікоў Аляксандр Мяснікоў стаяў цвёрда: вобласць трэба захаваць! Насуперак здаровай логіцы да Смаленскай губерні далучылі Горацкі, Чавускі, Клімавіцкі, Мсціслаўскі і шэраг іншых паветаў Магілёўшчыны, сам Смаленскі губвыканком ... ліквідавалі, а ўладу перадалі органам кіравання Заходняй вобласці. Такое рашэнне, натуральна, было падтрымана ў цэнтры. Старшыня Усерасійскага Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта Я. Свярдлоў з гэтай нагоды выказаў задавальненне ў спецыяльнай тэлеграме, накіраванай Аблвыкамзаху напачатку красавіка 1918 года: «...Включение Смоленской губернии в Западную область ВЦИК считает настоятельно необходимым». І хоць другі з'езд Саветаў Заходняй вобласці (красавік 1918 г.) аб'явіў абласны выканаўчы камітэт вышэйшым заканадаўчым органам Савецкай улады на яе тэрыторыі, у сапраўднасці заканадаўчыя функцыі належалі выключна цэнтральным дзяржаўным органам Расійскай Федэрацыі...

Вострыя сутычкі, якія нярэдка пераходзілі ў канфлікты, пачалі ўзнікаць паміж губернскімі выканкомамі і абласнымі цэнтрамі, у іх усё часцей уцягвалася і Масква. Туды—у Саўнарком і УЦВК—патокам ішлі скаргі і данясенні, і там, вядома ж, не маглі не адрэагаваць на гэта. У пачатку снежня 1918 года старшыня Савета Працы і Абароны У. Ленін падпісаў спецыяльную пастанову, якая абавязвала мясцовыя ўлады «неукоснительно соблюдать предписания центра».

Падпарадкаваўшы сабе Смаленскую губерню, кіраўнікі Заходняй вобласці замахнуліся неўзабаве і на Віцебскую, і Магілёўскую. І вось ужо, мінуючы губвыканкомы і іх аддзелы, у паветы Віцебшчыны і Магілёўшчыны пачалі паступаць «каштоўныя ўказанні» прама са Смаленска. А ролю «шасцёркі» кіраўніцтва Аблвыкамзаха гатова было выконваць вельмі і вельмі паслухмяна...

У кастрычніку 1918-га Народны камісарыят унутраных спраў РСФСР адобрыў існаванне Заходняй вобласці (Смаленская, Віцебская і Магілёўская губерні) як адміністрацыйна-тэрытарыяльнай адзінкі... Расійскай Федэрацыі. Акрамя народнага камісара РСФСР Г. Пятроўскага пад гэтым самазваным дакументам паставілі свае подпісы і тры члены выканаўчага камітэта Заходняй вобласці: Р. Пікаль, І. Рэйнгольд і Г. Найдзянкоў. Толькі вось хто іх упаўнаважыў на гэта?!

«Постановление Наркомата внутренних дел РСФСР о Западной области,—пісаў гісторык В. Круталевіч у кнізе «Рождение Белорусской Советской Республики»,—интересно прежде всего в том отношении, что оно отражает взгляды руководства области на перспективу государственного строительства в Белоруссии. После изгнания намецких захватчиков, говорилось в постановлении, границы Западной коммуны должны охватить территорию Белоруссии и Литвы. Минская, Могилевская, Витебская, Смоленская, Гродненская, Виленская и Ковенская губернии с населением в 15 миллионов человек и с территорией, превышающей 300 тысяч кв. км, должны будут составить единый административный и экономический район». А крыху ніжэй даследчык зрабіў справядлівую заўвагу: «Ссылаясь на национально-этнографические факторы, авторы документа, однако, обходили вопрос о суверенном праве белорусского и литовского народов на самоопределение вплоть до отделения и образования самостоятельного государства, что было узаконено Октябрьской революцией...»

Адносна свабод і правоў Кастрычніцкай рэвалюцыяй, як вядома, шмат што было ўзаконена... Толькі вось ажыццяўлялася гэта далёка не поўнасцю, а іншы раз—рабілася наадварот.

Усерасійскі Цэнтральны Выканаўчы Камітэт па непасрэднаму ўказанню Леніна ўшчыльную заняўся разглядам пытанняў аб лёсе абласцей, аб іх перспектывах. Свярдлоў асабіста ўзначаліў спецыяльную адміністрацыйную камісію, у састаў якой увайшлі прадстаўнікі цэнтральных органаў і абласцей. Заходнюю вобласць у ёй прадстаўляў, натуральна ж, Мяснікоў (Мяснікян). Лёс і будучыню нашага народа ён проста не мог адстойваць... у інтарэсах саміх беларусаў: «воля» цэнтра, партыі бальшавікоў была вышэй за ўсё.

Вынікам работы адміністрацыйнай камісіі стала пастанова УЦВК «Аб абласных аб'яднаннях», прынятая 23 снежня 1918 года. У адпаведнасці з ёй, Заходняя вобласць зацвярджалася ў складзе пяці губерняў: Віцебскай, Гродзенскай, Мінскай, Магілёўскай і Смаленскай. «Само собою разумеется, что это положение является только временным положением»,—сказаў на пасяджэнні Усерасійскага Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта Якаў Свярдлоў.

Савецкае і партыйнае (бальшавіцкае) кіраўніцтва Заходняй вобласці працягвала тым часам наступленне на ўсё беларускае, нацыянальнае. Дамогшыся, як адзначалася вышэй, ліквідацыі Смаленскага аддзялення Беларускага нацыянальнага камісарыята яшчэ ў чэрвені, увосені таго ж 1918-га скасоўвалася аддзяленне Белнацкома і ў Віцебску. З рэзкай крытыкай такога незаконнага рашэння выступілі Маскоўская і Петраградская секцыі РКП(б), але да іх голасу не прыслухаліся. Больш таго, у пачатку снежня 1918 года на з'ездзе прадстаўнікоў павятовых і губернскіх выканкомаў і парткомаў Заходняй вобласці было прынята рашэнне звярнуцца да цэнтральных органаў Расіі з прапановай ліквідаваць «усялякія беларускія арганізацыі»... Расійскі шавінізм наступаў усё актыўней і актыўней.

...Тым часам, Беларусь вызвалялася ад нямецкай акупацыі. Пытанне аб далейшым дзяржаўным будаўніцтве ў краі з усёй вастрынёй паўставала на парадак дня. Вызначыліся тры падыходы да яго вырашэння.

Першы падыход быў прадстаўлены А. Мяснікянам, І. Алібегавым і іншымі ўплывовымі дзеячамі Заходняй вобласці. Яны не сумняваліся ў тым, што Заходняя вобласць павінна захавацца як адміністрацыйна-тэрытарыяльная адзінка, прычым—значна пашыраная ў сваіх межах. Нацыянальнае самавызначэнне беларусаў яны, натуральна, ніяк не хацелі прызнаваць.

Другі накірунак—пазіцыя праціўнікаў існавання вобласці—кіраўнікоў Віцебскага, Магілёўскага і Смаленскага губвыканкомаў. Адмаўляючы неабходнасць захавання Заходняй вобласці, яны былі і супраць самавызначэння Беларусі ў любой іншай адміністрацыйна-тэрытарыяльнай форме.

І, нарэшце, трэці падыход, які прадстаўлялі Белнацком і беларускія камуністычныя секцыі —найперш Маскоўская і Петраградская. Яны зыходзілі з таго, што вынікам самавызначэння беларускага народа павінна стаць стварэнне Беларускай рэспублікі як... састаўной часткі Расійскай Федэрацыі.

Сапраўднымі палігонамі для высвятлення адносін аб будучыні Беларусі сталі ў той час старонкі газет. Так, у прыватнасці, на старонках «Дзянніцы», якой на працягу сакавіка 1918-га—лютага 1919-га гадоў выйшла ўсяго толькі 49 нумароў, свае пазіцыі надзвычай актыўна выказвалі яе рэдактар Зміцер Жылуновіч і Аляксандр Чарвякоў, а ў «Звезде» лозунг самавызначэння народаў усяляк бэсціўся і зневажаўся. Сакратар Паўночна-Заходняга абласнога камітэта РКП(б) Вільгельм Кнорын дагаварыўся нават да наступнага: «Мы считаем, что белорусы не являются нацией, и что те этнографические особенности, которые их отделяют от остальных русских, должны быть изжиты. Нашей задачей является не создание новых наций, а уничтожение старых национальных рогаток. Белорусское же движение является таким воздвижением новых национальных рогаток, не существовавших до сих пор, а поэтому коммунисты не могут в каком бы то ни было виде принимать участие в этом движении» («Звезда», 1918, 6 кастрычніка). І гэта сцвярджаў дзеяч, які менш як праз два гады ад імя Камуністычнай партыі Літвы і Беларусі, падпіша Дэкларацыю аб незалежнасці Сацыялістычнай Савецкай Рэспублікі Беларусі, а пазней і наогул узначаліць Камуністычную партыю (бальшавікоў) Беларусі...

Колькі іх было, такіх «дзеячаў», што фарбаваліся і перафарбоўваліся па шмат разоў у жыцці—у залежнасці ад абставін і сітуацый!

(Працяг будзе).

Барыс АЛЕЙНІК

Князь цемры

ДВА ГАДЫ Ў КРАМЛІ

Толькі што ў Маскве выйшла кніга Барыса Алейніка «Князь цемры». Ацэнкі і меркаванні вядомага пісьменніка і палітыка, магчыма, не бясспрэчныя — у кожнага яны свае. Тыя ўрыўкі з кнігі, што прагучалі ў сродках масавай інфармацыі, выклікалі інтарэс і ў многіх нашых чытачоў, таму прапануем пазнаёміцца з першакрыніцай.

...І ЎБАЧЫЎ Я ІНШАГА ЗВЕРА.
Іаан Багаслоў.

Я стаяў ля ўваходу ў гасцініцу «Расія», тварам да крамлёўскіх муроў. Паколькі спяшаўся да поезда, увага мая была прыкавана да стрэлак гадзінніка. Але ўсё ж бакавым зрокам я заўважыў нейкі цацачны, ярка размаляваны самалёцік, які то з'яўляўся амаль над галавой, то знікаў з поля зроку. Разы са два ён як бы спрабаваў сесці на мосце, што злева ад гасцініцы, і зноў узлятаў.

Час ад часу каля мяне спыняліся выпадковыя прахожыя, будзённа пытаючыся: ці не ведаю я, што гэта за самалёт? Я таксама будзённа адказваў, што не ведаю, але, магчыма, гэта нейкі рэкламны палёт. Так падумалася, бо нічога іншага не мог уявіць.

Нарэшце самалёцік, зрабіўшы яшчэ адзін круг, сеў прама... на Краснай плошчы. Метраў за 150 ад мяне. І за 50 — ад Маўзалея. З кабіны выскачыў жвавы, хударлявы юнак, здаецца, у белым касцюме або камбінезоне.

У гэтае імгненне і спыніўся паблізу калега з «коламі». Ён таксама заўважыў самалёт і жартаўліва спытаў, што гэта, маўляў, за знішчальнік? Сядаючы ў кабіну, я ў тон яму паўтарыў сваю версію.

І толькі ў поездзе, на наступную раніцу, за некалькі кіламетраў ад Кіева, слых укалола фраза з вагоннага рэпрадуктара. Я нават не разабраў слоў, але, відаць, пільная падсвядомасць аўтаматычна адрэагавала на нешта, што і сапраўды не стасавалася з папярэднім жыццёвым вопытам.

Не паспеў я ўсвядоміць пачутае, як раптам скочыў грузны, у гадах сусед па купэ, які сядзеў насупраць мяне, і разгублена выдыхнуў:

— Вы што-небудзь разумееце?

— Ды вось, не зусім улавіў...

— Толькі што перадалі: нейкі нямецкі самалёт, не заўважаны ППА, сеў... дзе б вы думалі? Каля Крамля, ля самага Маўзалея!

Мяне літаральна падкінула:

— Божухна, дык я ж бачыў, як ён садзіўся!!!

Каля нашага купэ ўжо сабраліся пасажыры з усяго вагона. Як праз вату, да маёй свядомасці прабіваліся спачатку ўстрывожаныя, а потым і ўсё больш абураныя галасы:

— Але гэта ж чорт ведае што...

— Ну, дажыліся...

— Такой ганьбы я не перажыву... Мы нават у сорак першым...

— Вось так-та, баця. Вы ў сорак першым адстаялі Маскву, а мы яе ўчора здалі... — паспрабаваў пажартаваць бадзёры хлопец, але на яго зашыкалі.

Нібы праз туман ступіў на перон. Дзіўнае пачуццё — ці то бязволля, ці то безвыходнасці — авалодала мною. Я ўпершыню адчуў сябе маленькім, слабым і неабароненым.

Ужо на прывакзальнай плошчы, улавіўшы нейкі гул, адвольна сціснуўся і з апаскаю глянуў уверх: ці не заходзяць?.. Як у сорак першым, калі над нашай бежанскай валкай заходзілі ў пікет — з тым асаблівым, перарывіста воўчым выццём — нямецкія штурмавікі. Але і тады не было гэтага адчування сумнай безвыходнасці: нас абаранялі няхай і фанерныя, але такія родныя знішчальнікі. Яны адчайна ўступалі ў бой з месерамі, гарэлі, але ўсё ж абаранялі. Абаранялі нашу надзею на збаўленне.

І нават у верасні 41-га, калі ў нейкай паўваеннай аўтакалоне нас разам з маці ўзялі ў палон фашысты, — нават тады надзея на збаўленне не згасала.

Аднак у той дзень 87-га і надзея, якая памірае апошняй, пагражальна пахіснулася. Можа, менавіта ў тую раніцу ўпершыню пахіснулася і мая бязмежна наіўная вера ў Вас, Міхаіл Сяргеевіч?

А можа, мне, належачаму да пакалення, якое за нейкія тры дзесяцігоддзі перажыло крушэнні трох ідалаў і трох, перапісаных, каб дагадзіць ім, «гісторый Айчыны», чыста па-чалавечы не хацелася страціць веру ў чацвёртае? Бо, па законах продкаў, па ўсіх пісаннях і прадпісаннях чалавеку наканавана вытрымаць тры спакусы, а далей ужо пагражае страта пункту адліку і арыенціру.

На жаль, чалавек толькі разлічвае, а кіруе... І тое, у чым не хацелася, ды — прызнаюся — і цяпер яшчэ не хочацца пераконвацца, — з таго, рустаўскага «налёту» неабвержна вяло да ўсведамлення непапраўнага.

І ў гэтым адкрытым пісьме я абавязаны ў меру сваіх сіл і магчымасцей ускрыць сэнс і вынікі Вашых дзеянняў, бо, воляю лёсаў, і я меў дачыненне да іх.

Такім чынам, усе ацэнкі, якімі б яны горкімі ні былі, распаўсюджваюцца і на мяне ў аднолькавай ступені. Як ні цяжка ўсвядоміць, але я іду на гэта свядома, як на абрад ачышчэння...

(Працяг будзе).

Смехатэрапія

«ПЫТАЛЬНІК-2»

***

— Што будзе, калі пабудаваць сацыялізм у пустыні?

Васіль Алібабаевіч, г. Ташкент.

— Хутчэй за ўсё пачнуцца перабоі з пяском.

***

— Ці не падкажаце, як прадоўжыць тэрмін дзеяння туалетнай паперы?

Р. Р., сталіца.

— Ёсць, бадай, адзінае выйсце—здаваць яе ў хімчыстку.

***

— Паспрачаўся з калегамі: ці можа забіць чалавека 6-вольтавы акумулятар. Я сцвярджаю, што не, бо вельмі малое напружанне.

Віктар Кілаватаў, электрык.

— На жаль, вы прайгралі сваім калегам. І 6-вольтавы акумулятар можа забіць чалавека—калі ён упадзе на галаву з шафы.

***

— Чым адрозніваюцца арэхі ад мужа?

Святлана, г. Мінск.

— Арэхі грызуць, калі ёсць грошы, а мужа грызуць, калі грошай няма.

З ЖЫЦЦЯ ВЯЛІКІХ

Аднойчы Фелікс Дзяржынскі збег з катаргі. Бег, бег, а потым захацеў есці і вярнуўся. Такія штукі ён вельмі часта рабіў у маладосці.

Платон Грэк.

АБ'ЯВА

Гатовы аказаць матэрыяльную дапамогу любой высокаразвітой краіне. Прашу дазволіць дастаўку дапамогі сваім ходам.

Сяргей Уласаў.

КРЫМІНАЛЬНАЯ НАВІНА

Мінская міліцыя затрымала махляра, які гандляваў эліксірам маладосці. Пры праверцы высветлілася, што ён злосны рэцыдывіст: яго ўжо арыштоўвалі ў 1772, 1829 і 1904 гадах.

БІЗНЕС-ВЕСТКА

Інтэрдзяўчынка Ала М. абвясціла сваё цела зонай свабоднага прадпрымальніцтва.

К. Колатаў.

АДКУЛЬ ПАЙШЛІ ГЭТЫЯ ВЫРАЗЫ!

(з пункту гледжання медыкаў)

Хлопец не промах — тытул пераможцы спаборніцтваў сярод фельчараў у трапнасці пападання іголкай у вену.

Ад чыстага сэрца — удзячнасць хірургу ад пацыента за якасную прачыстку сардэчных клапанаў.

Аднакашнікі — хворыя ў стацыянары, якіх кормяць толькі адной кашай.

Палавы акт — акт, складзены санэпідэмстанцыяй з нагоды забруджанай падлогі ў пункце харчавання.

Не строіць дурня — з інструкцыі для брыгады «хуткай дапамогі», якая злоўжывае мігалкай.

Днём з агнём — так сталі казаць пра экіпаж «хуткай дапамогі», якая злоўжывае мігалкай.

Уладзімір А.

Гараскоп «Смехатэрапія»

для жыхароў Беларусі на кастрычнік 1992 года

КАЗЯРОГ

8, 10 і 14 кастрычніка вы атрымаеце пасылкі з гуманітарнай дапамогай, 16 — вас самых пашлюць падалей. Талоны на цукар лепш за ўсё атаварыць у першай палове месяца. 21 і 26 не рэкамендуем мужчынам-Казярогам з'яўляцца на цёмных вуліцах, а то атрымаеце па рагах. Казярогам-жанчынам зоркі раяць, што лепшая ноч для настаўлення рагоў свайму мужу будзе з 12 на 13 кастрычніка.

ВАДАЛЕЙ

На цотных чыслах абавязкова глядзіце сесію Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь, што значна палепшыць ваша самадчуванне і абвострыць пачуццё гумару. 17, 18, 19, 20, 21 і 22 у чарзе вас аблаюць нецэнзурнымі словамі, 23 — аблае сабака. Вадалеям-журналістам рэкамендуем ліць менш вады ў артыкулы і на падлогу.

РЫБЫ

26 кастрычніка — лепшы дзень для адналення членства ў КПСС і ўступлення ў іншыя палітычныя партыі. Усе астатнія дні —для выхаду з іх. Калі на няцотных чыслах вам захочацца чырвонай ікры, пазваніце па тэлефоне 03. 21 і 25 кастрычніка магчымы сюрпрызы, у якіх Рыбам рэкамендуецца захоўваць немату.

АВЕН

10, 12 і 30 кастрычніка — штраф у аўтобусе за безбілетны праезд, нягледзячы на ваш праездны. 27 кастрычніка — нечаканае для вас прыбаўленне ў сямействе. 3 — абвяшчэнне беларускага горада Баранавічы сусветнай сталіцай Авеняў. З 10 па 16 кастрычніка — агульнае пагаршэнне самадчування на глебе незадаволенасці становішчам у рэспубліцы.

БЛІЗНЯТЫ

16, 19 і 28 кастрычніка — перадродавыя схваткі ў Блізнят-жанчын, 17 і 18 — у мужчын пасля атрымання «самочкі» палучкі, а з 12 кастрычніка — зарплаты ў Палацы спорту ў Мінску. З 15 спецыяльна для вас будзе ўтварацца абмен рублёў на амерыканскія долары па курсу 1:1.

РАК

На працягу месяца ўстрымайцеся ад дыхання ротам і носам, паспрабуйце дыхаць навобмацак. Прыблізна да 21 кастрычніка пасля сеансу Алана Чумака закладзе ноздры ў носе і адкрыецца другое дыханне. На працягу месяца не ездзіце ў Польшчу па камерцыйных справах, бо там аб'явіліся калегі рэкецёры — рэкецёры, якія «шманаюць» толькі Ракаў.

ЛЕЎ

На няцотных чыслах рэкамендуецца размаўляць на беларускай мове для ўзмацнення нацыянальнай самасвядомасці. 16, 17, 19, 26 і 29 кастрычніка вам дазваляецца пераходзіць дарогу на чырвонае святло святлафора, залазіць да бубкі і спаць з адкрытай форткай.

ДЗЕВА

Калі сапраўдныя дзевы хочуць застацца дзевамі, 26 кастрычніка не трэба хадзіць на дыскатэкі і іншыя забаўляльныя мерапрыемствы. 21 кастрычніка вы першым даведаецеся аб тым, чым заканчваецца серыял «Багатыя таксама плачуць». Пасля паўгадавой адсутнасці ў вашай кватэры з'явіцца гарачая вада.

ШАЛІ

16, 19 і 27 кастрычніка дадаткова ўзважвайце свае ўчынкі. У ноч з 18 на 19 спіце тварам да сцяны — можа прысніцца Усебеларускі рэферэндум. Мужчынам-Шалям 20 і 29 часам раім не злоўжываць каханнем пад пагрозай імпатэнцыі. У чарзе за каўбасой вас абважаць на 200 грамаў.

СКАРПІЁН

На працягу месяца ламота ў суставах рук і ног з прычыны перапоўненасці грамадскага транспарту. 30 і 31 кастрычніка Скарпіёнам прыспеў час збіраць ураджай бульбы на ўласных агародах. У жанчын — удалая сустрэча з таннай французскай касметыкай за рублі (праўда, па тэлебачанні).

СТРАЛЕЦ

Не загружайце сябе работай у выхадныя дні —гэта прыкмета дрэннага тону. З 17 па 26 кастрычніка мужчыны будуць уставаць не з той нагі, затое на цвярозую галаву. Раім часцей страляць вачамі ў асоб процілеглага полу для знаёмства. 29 кастрычніка купіце сабе сабаку і назавіце яго Ваўчэрам.

УСІМ СУЗОР'ЯМ:

На тэрыторыі рэспублікі магчыма павышэнне цэн, увод уласнай валюты, пагаршэнне эканамічнага становішча, пахаладанне і заканчэнне падпіснай кампаніі. У сувязі з апошнім астролагі настойліва рэкамендуюць не марудзіць час і падпісацца на «Звязду».

Астролаг-аматар Станіслаў СУЛКОЎСКІ.

ВОСТРЫ АЛОВАК

ЦЭНЫ ДАГАВОРНЫЯ

ДЗЕТАЧКА, МОЖА ЯК-НЕБУДЗЬ З ТАБОЮ ДАГАВОРЫМСЯ?

Законы фізікі— у жыцці

● «Залатое» правіла механікі: не падмажаш — не паедзеш.

● Правіла свярдзёлка: хочаш жыць — умей круціцца.

● Паўправаднік — адзін праваднік на два вагоны.

● Адзінка вымярэння масы — прадавец.

● Адзінка вымярэння работы — нарміроўшчык.

● Ідэальны газ — газ, ціск якога ў газліце не залежыць ад рамонтаў сеткі.

● Закон Архімеда: — цела, пагружанае ў перапоўнены аўтобус, будзе абавязкова выштурхнута з яго.

Уладзімір КІРЫЧЭНКА.

«АТАС!» Хутка ўсе на Беларусі будуць «ботать по фене»

У кіёсках «Саюздруку» рэспублікі з'явілася невялічкая брашура з «КРУТОЙ» назвай «Блатная феня». Выдала гэты своеасаблівы даведнік рэдакцыя газеты «Наша жизнь» агульным тыражом 10 тысяч экземпляраў, прычым каштуе ён па сённяшніх «БАБКАХ» зусім нямнога — усяго тры «ПСА» або пяць «ПОПУГАЕВ». Прызначана «феня», паводле слоў яе складальнікаў, для дапамогі «КРАСНОПЕРЫМ», лінгвістам, пісьменнікам, а таксама тым, хто цікавіцца «вострымі» выразамі ў дэтэктывах і публікацыях.

Аднак калі «РАЗРЫТЬ ПОМОЙКУ» і ўлічыць той факт, што дэтэктывы чытае пераважная большасць насельніцтва, відавочна, што «Блатная феня» пойдзе пад лозунгам «Прачытаў і перадай другому».

Калі вы, паважаныя «АЛЁХИ»-чытачы, яшчэ «ПРИКИДЫВАЕТЕСЬ ШЛАНГАМИ» і не можаце «ПОПАСТЬ В ЦВЕТ», тлумачу, што «Блатная феня» — гэта жаргон злачыннага свету: зладзеяў, рабаўнікоў, гвалтаўнікоў, махляроў, аліментшчыкаў і да таго падобнай «публікі». Раней гэта быў «ФОНАРЬ», а цяпер у парыве так званай «галоснасці» з дапамогай «Нашей жизни» шырока ўвальецца ў народныя масы.

«ЗУБ СТАВЛЮ», што наша моладзь, ускормленая больш Брусам Лі і Мадонай, чым Дастаеўскім і Янкам Купалам, «на ўра» прыме перлы «БЛАТНОЙ МУЗЫКИ» і будзе замест табліцы множання зубрыць: «ЗДРЮЧИТЬ КЛИФТЫ» — зняць пінжак, «БОГ»— бухгалтар, «МАМА» — жанчына верхавод і г. д. А потым, апрануўшы «КЛЁВЫЕ БИЦЕВЫЕ ТРУЗЕРА С КОКЕТКАМИ НА БОКСАЙДЕ» і выйшаўшы на вуліцы гарадоў і вёсак Беларусі, пачне на практыцы апрабоўваць выразы, прапанаваныя добрымі дзядзькамі з «Нашей жизни». Але справа не толькі ў тым, што блатная рамантыка можа паўплываць на рост падлеткавай злачыннасці. Складальнікі брашуры зрабілі не «ПО-ОФИЦЕРСКИ» і ў адносінах да самога злачыннага свету. «ЗАВЯЗАВШИЙ МАЗ», з якім я пракансультаваўся наконт «БЛАТНОЙ ФЕНИ», «ВКЛЕИЛ», што толькі працэнтаў семдзесят прыведзеных у ёй слоў і выразаў можна лічыць уласна злачыннымі. Астатнія, і гэта бачна без «КАМБАЛЫ ДВУГЛАЗОЙ»,— гэта сумесь маладзёжнага слэнгу, дыялекту рыначных гандляроў, англамоўных калек, і, як гэта ні сумна, слоў, выдуманых хутчэй за ўсё самімі складальнікамі. Так што рабаўнікі і гвалтаўнікі могуць прад'явіць з гэтай нагоды прэтэнзіі да рэдакцыі, а ўлічваючы незалежнасць рэспублікі, яшчэ і спытаць, чаму не прыведзена беларускамоўная транскрыпцыя жаргонных слоў.

А можа, я дарэмна «ВАХЛАЮ» усё гэта? Можа, няхай пашпарт будзе «ОДЕЯЛОМ», дубінка для нанясення пабояў — «ГАЗЕТОЙ», крэматорый—«КРЕМЛЁМ», а «БЛАТНАЯ ФЕНЯ» — бестселерам. Хаця, шчыра кажучы, не «ФЕНЯЙ» адзінай жывы чалавек.

Што азначалі словы і выразы, прыведзеныя ў тэксце? Цытуецца па брашуры «Блатная феня», выдадзенай у Мінску рэдакцыяй газеты «Наша жизнь».

«Ботать по фене» — размаўляць на жаргоне злодзеяў;
«Атас» — стоп, увага, асцярожна;
«Крутой» — моцны, уражвальны;
«Бабкі» — грошы;
«Пёс» — пяць рублёў;
«Попугай» — тры рублі;
«Красноперый» — супрацоўнік міліцыі;
«Разрыть помойку»—дабрацца да сутнасці справы;
«Алёха» — тавараш;
«Прикидываться шлангом»—рабіць выгляд неразумеючага;
«Попасть в цвет» — угадаць;
«Фонарь» — забаронена тэма;
«Зуб ставлю» — клятва злодзеяў;
«Блатная музыка» — жаргон злодзеяў;
«Клёвые бицевые трузера з кокетками на боксайде»—модныя джынсавыя штаны з кішэнямі на баках;
«По-офицерски» — па-шляхетнаму;
«Завязавший маз» — верхавод шайкі, які парваў са злачынствам;
«Вклеить» — паведаміць;
«Камбала двуглазая» — бяльмо;
«Вахлать» — пісаць.

Усё гэта выдавецца ў час, калі не сціхаюць заклікі да чыстаты беларускай мовы, сапраўднага адраджэння нацыянальнай мовы і культуры. Хіба «феня» дапаможа таму адраджэнню?

Станіслаў БАЛЬШАКОЎ.

Дармавая рыба

Аднойчы на кірмашы купіў у цёткі вяленага таранка. Прынёс дадому, паглядзеў, — а ў ім ікры! З'еў на вячэру з бульбаю ды спаць лёг. А пад раніцу чую: рот у мяне распірае, языком не паварушыць. Пайшоў у ванны пакой, сплюнуў, а гэта не сліна, а малькі. І ўсе жывыя. Наліў у вялікую міску вады, запусціў. А яны плаваюць сабе, жыруюць, хапаюць усё, што не кіну. З тыдзень ваду мяняў, гадаваў гэтую драбязу, і яна расла літаральна на вачах. Прыйшлося перавесці ў ванну. Ужо корму не хапала. Сухары крышу, чарвякоў прыношу, пшаніцу, бульбу вару... За два тыдні маёй рыбе месца ў ванне стала мала. Трэба нешта думаць. На балконе сажалку зрабіў. Ваду падвёў. Усё трасецца ад рыбы. Аж будынак ходырам ходзіць, як ад землятрусу. Падчапіў адну рыбіну— бы парася гадавое. Юшку варым, смажым, фаршыруем. Ужо і суседзям даю, а яе ўсё не меншае. Дай, думаю, прадам. Увесь багажнік рыбай засыпаў, аж рысоры ўгінаюцца. На кірмаш прывёз — адразу чарга метраў на сто. Не паспяваю грошы лічыць, рэшту людзям даваць. Закончыўшы гандаль, захацеў зноў таранка купіць. Падыходжу да спекулянта мардатага, а ён такую цану за маленькую рыбіну заламаў, што ў мяне ледзь-ледзь выручкі хапіла. Дома таранка з'еў, гарбатай запіў і з надзеяй спаць лёг. Раніцай прачнуўся: нешта пад языком рэжа. Пайшоў, сплюнуў — ніводнага табе малька. Адна луска сухая. Цьфу на тваю дармавую рыбу!

Іван САЧЫВЕЦ.

КРЫЖАВАНКА «АНАГРАМЫ»

З кожнага слова-загадкі, пераставіўшы ў ім літары, можна атрымаць новае слова-анаграму. Адгадайце наступныя анаграмы і запішыце іх у радкі крыжаванкі.

Па гарызанталях: 5. Лодка. 6. Гусар. 11. Торф. 12. Гармата. 13. Мара. 14. Страта. 16. Трэска. 18. Дакор. 21. Пасол. 22. Тэнар. 23. Амбра. 24. Кагал. 25. Русак. 27. Варта. 31. Аркада. 33. Трапак. 34. Гран. 36. Карабін. 37. Зона. 38. Ліяна. 39. Слота.

Па вертыкалях: 1. Крот. 2. Галера. 3. Карэта. 4. Зруб. 7. Аброк. 8. Шпала. 9. Донар. 10. Мароз. 15. Самакат. 17. Сурагат. 18. Торба. 19. Града. 20. Раска. 26. Ганна. 28. Умбра. 29. Нарва. 30. Проба. 32. Анадыр. 33. Патрон. 35. Лага. 37. Арба.

Склаў Рыгор ЯКУШ.
г. Мінск.

АДКАЗЫ НА КРЫЖАВАНКУ, ЗМЕШЧАНУЮ 3 КАСТРЫЧНІКА

СУБОТНІМ ВЕЧАРАМ

ДЗЕНЬ НАРАДЖЭННЯ ПРАВАДНІЦЫ

Рашэнне гэтай задачы (гл. «Суботнім вечарам», 26 верасня) вельмі цікавае і вартае таго, каб прывесці яго калі не цалкам, то хоць бы канспектыўна.

Пачынаць рашэнне трэба з вылічэння года нараджэння правадніцы. У гэтым стагоддзі ёсць толькі адзін год, лік якога складаецца з узведзенага ў квадрат ліку. Гэта 1936 год. Корань квадратны з яго — 44. Калі падзяліць 22552684 на 44, атрымаем лік 512561. Гэты лік дзеліцца толькі на лік 1979 — год, калі адбыўся рэйс — які адпавядае гадам нашага стагоддзя і дае вынік 259. А гэты лік — здабытак перамнажэння двух простых лікаў — 7 і 37. 7 (па логіцы) —гэта число месяца, паколькі ў месяцы няма больш 31 дня, а 37 —колькасць пасажыраў у вагоне.

Такім чынам, адказ на заданне такі: а) правадніца нарадзілася 7 кастрычніка 1936 года; б) у дзень рэйса ёй споўнілася 43 гады; в) у вагоне было 37 пасажыраў.

ПЫТАННІ ЭРУДЫТАМ

Вызначце, што адлюстравана на гэтых малюнках:

а) Як называецца сукупнасць гэтых драбнейшых жывых арганізмаў?

б) Як называецца частка будынка, пазначаная стрэлкай?

в) Як называецца гэтая кветка?

ФАСАД

КРЫПТАГРАМА

Яе даслаў наш актыўны аўтар — Мікола Ворчык з вёскі Гайна Лагойскага раёна.

Карыстаючыся ключавымі словамі, прачытайце ў клетках малюнка па ходу гадзіннікавай стрэлкі вядомае выказванне англійскага пісьменніка С. Рычардсона аб часе.

а) 1, 2, 3, 2, 4 — пласціністы ядомы грыб,

б) 5, 6, 7 — духмяны напітак,

в) 8, 9, 10, 11, 12, 13 — надземная частка расліны,

г) 14, 15, 16, 17 — нямецкі пісьменнік, філосаф, прыродазнаўца,

д) 11, 18, 19, 20, 13, 12—бясколерная вадкасць, якая прымяняецца ў вытворчасці фарбавальнікаў, лакаў, выбуховых рэчываў.

ТЭЛЕБАЧАННЕ

11 кастрычніка

Беларускае тэлебачанне

9.15. Урокі здароўя. Заняткі шэйпінгам.
9.40. «Чырвонае і чорнае». Маст. фільм. 2-я серыя.
10.45. Парады ўрача. Як пазбегнуць заражэння кішэчнымі інфекцыямі.
11.00. Асілак. Спартыўны клуб. Прамая лінія.
11.50. Помнікі расказваюць. «Элегія».
12.20. «Раз каўбой, два каўбой», «Скарб». Мультфільмы.
12.40. «Пра шахматы і шахматыстаў».
13.15. Баскетбол. «Арыс» (Салонікі. Грэцыя) — РТІ (Мінск).
14.00. «24 імгненні, ці Азбука любові». Паэзія Петруся Макаля.
14.45. «Суперкніга». 20-я серыя.
15.20. «Мужыкі!» Маст. фільм з субцітрамі.
16.55. «Навагрудская быль». Музычная навела пра народную спявачку Я. Е. Шыгалу.
17.20. «Чалавек. Народ. Нацыя».
18.00. Узвышанае і зямное. Музычная праграма з удзелам ансамбля духоўнай музыкі школы № 133 г. Мінска.
18.35. Трэці тайм.
19.20. «Сустракаюцца музы...» Журналісты газеты «Рэспубліка» ў гасцях у Дзяржаўнага канцэртнага аркестра Беларусі.
20.00. Панарама.
20.25. «Нешта не так», «Вынаходка». Мультфільмы для дарослых.
20.40. Калыханка.
21.05. «Сінема» прадстаўляе «Дзеці райка». Маст. фільм (Францыя). 2-я серыя.
22.30. Студыя «Тэлесябрына».

Канал «Астанкіна»

6.00. Гадзіна сілы духу.
7.00. Тыраж «Спортлато».
7.15. «Свінапас». Мультфільм.
7.35. Творчасць народаў свету.
8.00. Раным-рана.
8.30. «Дзень добры, княгіня Ценішава».
8.55. Гэта вы можаце.
9.35. Ранішняя зорка.
10.25. Сола.
10.55. Марафон-15.
11.40. «Прыгоды чорнага Прыгажуна». 13-я серыя.
12.05. «Метамарфозы жывапісу». 13-я серыя «Метамарфозы сучаснага мастацтва».
12.45. Хакей. ЦСКА—«Дынама» (Масква). У перапынку (13.40) — Навіны (з сурдаперакладам).
14.30. Кожны пра сваё.
14.40. «Дзеля адзінага слова». Музычны расказ.
15.10. Клуб падарожнікаў.
16.00. Панарама.
16.40. Тэлэлоцыя.
16.55. Уолт Дысней прадстаўляе...
17.45. Навіны.
18.00. Прэм'ера рубрыкі «Цудоўная сямёрка».
19.00. Навіны кіно. Маст. фільм «Пашпарт».
21.00. Вынікі.
21.45. Спартыўны ўік-энд.
22.00. III Міжнародны конкурс музыкі і песні «Голас Азіі». У перапынку (23.00) — Навіны.

Канал «Расія»

8.35. «Прыгода ў каралеўстве». Мультфільм. 7-я серыя.
9.05. Наш сад.
9.35. Майстры. «Споведзь актрысы». Т. Ерамеева.
10.05. Аты-баты...
10.35. Хочаце, верце...
11.05. «Люты». Маст. фільм.
12.40. Сялянскае пытанне.
13.00. Весткі.
13.20. «Расія—Японія: жыццё працягваецца».
13.40. Тэлетэатр Расіі. «Тарцюф, і няма яму канца».
15.30. Познер і Донах'ю.
16.00. Белая варона.
16.45. «Дазвольце вас падвезці». Маст. фільм (Францыя).
18.05. Цэнтр Стаса Наміна (Эс-Эн-Сі) прадстаўляе: клуб «Жоўтая падводная лодка».
18.35. Магія смеху.
18.45. Свята кожны дзень.
19.00. Весткі.
19.20. Класічныя фільмы Галівуда. «Выпрабаванні Пауліны».
21.00. «Святому збіральніку Русі прысвячаецца...» Памяці прападобнага Сергія Раданежскага.
22.00. Весткі.
22.25. Спартыўная карусель.
22.30. Шарман-шоў.

РАСЛІНЫ І ЗДАРОЎЕ

Ядловец звычайны

НАРОДНЫЯ НАЗВЫ: мажуха, пад'яловец, яленец, дановец, ялец, ялавец.

РУСКАЯ НАЗВА — можжевельник обыкновенный.

На Беларусі расце паўсюдна ў сасновых і змешаных лясах, на высечках, палянах, па берагах рэк як падлесак.

Хваёвы вечназялёны куст ці дрэва вышынёй 3—8 м. Ствол галіністы, пакрыты шэра-бурай ці чырванавата-бурай растрэсканай карой.

Цвіце ў красавіку — маі. Кветкі аднаполыя. Жаночыя кветкі — зялёныя шарападобныя шышкі, мужчынскія — пазухавыя каташкі. Апыляюцца ў маі ветрам.

Пладаносіць з 5—10-гадовага ўзросту.

Насенне бурае, прадаўгаватае, трохграннае, утвараецца на наступны год пасля апылення. З'яўляюцца зялёныя і спелыя чорныя ягады. Працэс фарміравання, паспявання працягваецца два гады: першы год ягады зялёныя, на другім годзе яны паспяваюць, робяцца чорна-бурымі ці чорнымі з блакітным налётам.

У ГАСПАДАРЦЫ з драўніны ядлоўцу робяць розныя рэчы, якія вызначаюцца прыгажосцю, трываласцю, прыемным пахам.

З ядлоўцавай смалы вырабляюць высакаякасны лак для пакрыцця драўляных вырабаў. Ягады выкарыстоўваюць для атрымання ўстойлівых фарбавальнікаў.

Эфірны алей з пладоў ужываецца ў парфумнай прамысловасці.

Ядловец высаджваюць у парках, садах як дэкаратыўную расліну.

Галінкамі акурваюць мяса, рыбу, засцерагаючы іх ад псавання.

У ХАРЧАВАННІ выкарыстоўваюць плады ядлоўцу. З іх гатуюць сок, сіроп, квас, морс, піва. З сіропу вараць кісель, жэле, з ім п'юць чай. Сіроп льюць у цеста для пернікаў, мядовікаў. З ягад робяць прыправы да мясных, рыбных страў. Іх кладуць у саленні, марынады, пры засолцы капусты.

Ягады расцерці, насенне выдаліць, заліць вадой тэмпературы 50° С на 2—3 гадзіны, пасля працадзіць. Выкарыстоўваць для надання паху напіткам, цесту.

1 кг ядлоўцу, 3 л вады.

КАПУСТА КВАШАНАЯ З ЯДЛОЎЦАМ. Капусту нашаткаваць, дабавіць нацёртую на буйной тарцы морквы, насенне кмену, кропу, соль, адвар з ядлоўцу, добра перамяшаць, укласці ў падрыхтаваную пасудзіну, накрыць сурвэткай, драўляным кружком, пакласці груз.

Каб прыгатаваць адвар, сушаныя плады ядлоўцу раздрабніць, варыць 30 хвілін на слабым агні, пасля працадзіць.

10 кг капусты, 0,5 л адвару пладоў ядлоўцу, 250 г солі, 500 г морквы, па 5 г кмену і кропу. Для адвару: 20 г сушаных пладоў ядлоўцу, 1 л вады.

ПРЫПРАВА З ЯДЛОЎЦУ. Высушаныя ягады змалоць на кавамолцы і прасеяць. Парашок выкарыстоўваць для надання паху мясным, рыбным стравам, падлівам.

У НАРОДНАЙ МЕДЫЦЫНЕ выкарыстоўваюць ягады ядлоўцу. Яны аказваюць мачагоннае, процізапаленчае, болесуцішальнае, процімікробнае, патагоннае дзеянне, паляпшаюць апетыт, функцыі страўніка, кішэчніка, выдзяленне жоўці.

Свежыя ягады дзейнічаюць больш эфектыўна, чым настоі і адвары.

НАСТОЙ СВЕЖЫХ ЯГАД ЯДЛОЎЦУ. 10 г. здробненых ягад настойваць у 200 мл кіпеню 4 гадзіны, пасля працадзіць. Прымаць па 1 сталовай лыжцы 3—4 разы на дзень пры бранхітах, прастудзе, вонкава для расціранняў пры болях у суставах, мышцах.

НАСТОЙ СУШАНЫХ ЯГАД ЯДЛОЎЦУ. 15 г. сушаных ягад настойваць у 400 мл ахаладжанай гатаванай вады 2 гадзіны, працадзіць. Піць па 1 сталовай лыжцы 3—4 разы на дзень перад ядой як мачагонны сродак.

НАСТОЙ ЯГАД І СЦЁБЛАЎ ЯДЛОЎЦУ. 50 г ягад і сцёблаў заварыць у вядры кіпеню, настойваць 4 гадзіны. Выкарыстоўваць для ваннаў пры рэўматызме, падагры.

АДВАР З ЯГАД ЯДЛОЎЦУ. 15 г ягад варыць у 200 мл вады 10 хвілін, настойваць 30 хвілін, працадзіць. Піць па 50 мл 3—4 разы на дзень пры захворваннях мачавога пузыра, халецыстытах, калітах.

АДВАР З ЯГАД ЯДЛОЎЦУ. 100 г ягад гатаваць у 400 мл вады 10 хвілін, пасля дабавіць цукар і варыць да кансістэнцыі сіропу, працадзіць. Прымаць па 1 чайнай лыжцы 3 разы на дзень перад ядой пры захворваннях страўніка, кішэчніка, мачавога пузыра, для паляпшэння апетыту.

Супрацьпаказанні: нефрыты, нефразанефрыты, цяжарнасць.

НАРЫХТОЎВАЮЦЬ плады ядлоўцу восенню, цалкам спелымі. Пад кустом рассцілаюць посцілкі, страсаюць на іх ягады, лёгка ўдараючы палкай па галінах. Сыравіну правейваюць, ачышчаюць ад пабочных прымесяў, недаспелых ягад. Сушаць на паветры, у памяшканнях, якія добра праветрываюцца, на адкрытых верандах, гарышчах, пад павецю, часта пераварочваюць.

У печах сушыць не рэкамендуецца. Плады робяцца зморшчанымі, хутка псуюцца, трацяць лекавыя якасці.

Высушаныя плады ў дыяметры 6—9 мм, круглявыя ці шарападобна-авальныя, бліскучыя, часам матавыя, гладкія, чорна-бурага колеру, некаторыя пакрыты блакітнаваташызым налётам. Мякаць зеленавата-бурая з 1—3 зярнятамі. Смак салодкі, пах своеасаблівы, водарны.

Нельга дапускаць прымесі ядлоўцу казахскага, вельмі ядавітага. Ягады яго гузаватыя, чорна-сінія, з зялёнай мякаццю, з 2 зярнятамі, значна даўжэйшыя за лісце (у ядлоўца звычайнага ягады ў 2—3 разы карацейшыя за хвою), рэзкага непрыемнага паху. Лісце не ігольчатае а лускаватае, плоскае, прыціснутае да галінкі.

Са 100 кг свежых ягад ядлоўцу звычайнага атрымліваецца 40—45 кг сушаных.

Захоўваюць у мяшках на падтаварніках, у сухім памяшканні, якое праветрываецца, на адлегласці ад іншых відаў сыравіны.

Тэрмін захоўвання да 3 гадоў.

Ніна АЛЯКСЕЙЧЫК, Валер САНЬКО.

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь,
Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь,
калектыў рэдакцыі газеты «Звязда».

Галоўны рэдактар У. НАРКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: У. АНДРЫЕВІЧ (намеснік галоўнага рэдактара), І. БАРАНОЎСКІ, У. ГОЙТАН, В. ЖДАНКО, Л. ЛАХМАНЕНКА, М. МІХАЕВІЧ (першы намеснік галоўнага рэдактара), А. МЯСНІКОЎ, Л. РЫЖАНКОВА (намеснік галоўнага рэдактара), А. ЦІХАНОВІЧ, С. ШАЎЦОЎ.

Друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку». Тыраж 81.098. Індэкс 63.850. Зак. № 203. Выходзіць 250 разоў на год. Нумар падпісаны ў 21.00.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12